

Дияна Тончева

ОНОВА, КОЕТО ВИНАГИ ЩЕ Е ТАМ

© Дияна Тончева — автор, 2014
© Силвия Калоянова — художник на корицата, 2014
© Издателство ●ПИК●, 2014

ISBN 978-954-736-246-8

Дияна Тончева

Онова, което винаги
ще е там

Разкази

Издателство • ПИК •
Велико Търново, 2014

Посвещавам тази книга

на изгубените и намерените.

На присъстващите в живота ми.

И на отишлите си.

*Онова, което винаги
ще е там*

Триказки за усивеене

Признавам, че *епифанията* ми е любима, донякъде, ако е талантлива. Имах късмет, че преди тази книга редактирах *притчите, отломките и безсъниците* на Атанас Радойнов под заглавието „Ножница на страданието“ — една също не така често срещана проза. Но основно епифании четох от Имант Зиедонис, когато подготвихме книгата му в изд. „ПАН-ВТ“ през 2000 г. Сам Зиедонис казва за текстовете си: „Това са отражения, откровения, импулси, проблясъци, озарения, под светлината на които някои мигове от живота се открояват особено ярко“. Иначе речниковото значение на *епифания* от гр. е *явяване, проява, манифестация* („*Явяване на божеството, внезапно явяване на същностното значение на нещо, озарение, откровение.*“). Донякъде този вид текстове представляват стихотворения в проза, те са своеобразни емоционално-публицистични диалози с читателя, размисли с философски отгънък за някои страни на етичните и естетически норми в човешкия живот, за живота изобщо. Нека напомним, че и Джойс нарича откровенията си в „Улис“ епифании, а критици свързват епифаниите на Зиедонис със сюрреалистичната поетична проза на А. Лундквист, откриват родство с „Кола Брьонон“ на Ролан и здравия земен раблезиански дух... (В един друг контекст Св. Игов нарича четирите си „отломки“/фрагменти от „Нощен квартет“ „епифании в смисъла на Джойс“, вж. книгата „Вътрешни пейзажи“, LiterNet, 2014 г. Тук ще добавим излязлата в Краков през 2001 г. теоретична книга на Ришард Нич „Литературата като троп на действителността. Поетика на епифанията в съвременната полска литература“. Според автора онтологично-

познавателната епифанична структура на този тип литература е резултат от стремежа ѝ да се ситуира извън дуализма и фиксирането на специфичния граничен опит, а епифанията е колкото фиксиране на начина на познанието, толкова и резултат от познавателния процес; съвременната литература се превръща в специално място, където *светът* се очертава в хоризонтите на човешкото познание. Човешкият опит в този случай представлява процес на възникване на безименната действителност, която се среща с пътищата на знаците, с опитите за осмислянето и категоризирането им. Тогава и там следата се превръща в троп, а литературата — в кодиран запис на действителността.)

Разбира се, без да са излишни подобни теоретизации, въпреки паралелите и асоциациите, които пораждаат самите художествени текстове, несъмнено е едно: те трябва да са пределно искрени, „озарени“, пълни с много доброта и топлина.

Дали можем да подведем кратките прози на Дияна Тончева в „Онова, което винаги ще е там“ под знаменателя епифании? Дали лекото есеизиране, обикновената умелост, свързана със занаята, не ни предупреждават, че епифанията крие опасности? Мисля, че този сборник не робува на писателски формули и технически похвати, изключва някаква постмодерна дискурсивност или „джизъс-просветления“ и под. За дебют това е изключително зряла книга, в която възвишено и ниско съжителстват едновременно и близко, а наративът (доколкото можем да говорим за чист наратив) е фрагментарен, но не е лишен от дълбочина, не е затлачен от епидермална публицистичност или описателност; това са текстове с многобройни импликации.

47 „приказки за разказване“, а всъщност етюди върху живота ни днес — повече дребен и невзрачен, но почти винаги вдъхновяващ. А за да внушиш това, е нужно и умение, и смелост. Умение, за да използваш езика пълноценно и интелигентно, дори когато действителността не ти предлага кой знае какви едри сюжети; смелост, за да откриеш в „непо-

силната лекота на битието“ смисъла на живота, и мъдростта, че лесни пътища към преследването на една достойна цел няма. Удивително е как тези непретенциозни на пръв поглед кратки прози постигат емпатия: отец Юзеф Тишнер пише: *„Да преживяваш другия означава да преживяваш „епифанията на Лицето“. В този преживян опит важното е следното: съдържанието не се вмества във възприетото понятие. Другият представлява нещо повече от нашето мнение за него“* (съст. Чарлс Бакстър, Питър Търчи, сб. *„Да поставиш дявола на колене“*, „Сиела“, С., 2013). Допълнено с думи от анотацията към есетата от този добър сборник: *„Например твърдостта на даден човек, с която понася определена лична трагедия, в един момент се превръща в пример за понасяне изобщо на този вид трагедии. И когато друг бива сполетян от същото (външно погледнато), но не се държи по начина, приет вече за своеобразен стандарт, то веднага бива определен като слаб и безволев, като слабохарактерен и невярващ. Това е своеобразно обезличаване на човека, подвеждане под някакъв пределно обобщен общ знаменател“*.

Този тип кратки прози обикновено имат есенциален характер; реципиентът получава нещо като *есенциален тремор* (мед.) след съприкосновението с някои от тях; по-често обаче те са *въдъхваващи* (във всякакъв аспект). Мисля, това е по-важното. Освен „епифаниите“ обичам и „приказките“; „приказките“ на Дияна разказват живия ни живот, а какво похубаво от това. Макар че намирисва на Холивуд и оксиморон. В нашия случай не е така.

Владимир Шумелов

*В главата въртят се истории прашни,
някои спомени или пък може би всички.
На лист ги изкарвам във време сегашно,
а пък излизат, ех, само шепа трохички.*

Диван

Виждам я седнала до мен на масата. Аз на дивана, тя на стола до мен. Рядък момент, когато не шета нещо. Винаги си действа, било то в градината, готвене или друго. Винаги. Така я помня. Ръцете все трябва да са заети, да вършат нещо. Иначе не знае какво да прави с тях. Неловко ѝ е и се чуди къде да ги дene. Сега по изключение е седнала и не прави нищо. А може и да е правила. Да е чистила ориз примерно или нещо подобно. Понякога паметта е страшно ненадеждна. Не съм сигурна как стигнахме до темата за женитбата ѝ. Разказва ми как са я оженили за дядо ми, без да го познава. Ама хич. Без да го е виждала изобщо някога преди. Едната ѝ сестра помогнала за сватосването. Натоварили я на влака с малко багаж и без да подозира, че всичко е предварително договорено, тръгнала. Към някакво непознато село на другия край на страната. Към един непознат мъж. Звучи ми така налудничаво, че не спирам да ахам. Мислех, че тия неща се случват само по романите и филмите. Не и в моето семейство. А да разбере чак сега. Със сигурност ми разказа още и сега се ядосвам на себе си, че не си записах всичко. Цялата история с всичките ѝ цветове и нюанси, факти и емоции. Дяволски добра история от самия извор. Такива истории трябва да се разказват, за да не се забравят. Да не останат на тавана и да прашасат. Трябва да се изкарат на светло, да се отупат от паяжината и праха и да оживяват. Почти я виждам там във влака, преди толкова много години, с малкото си вързопче и свито сърце. И сестра ѝ. Дали ѝ е простила после? Попитах ли я, не помня, по дяволите. Мисля, че ми каза, че ѝ се е приискало да слезе от влака, щом разбрала накъде я водят. Да слезе или да скочи? Съществена разлика. Променя рязко цялата история. Каква история, променя бъдещето. Нейното. Нашето. На децата ѝ. Домино. Верижна

реакция. Едно-единствено решение задвижва редица от събития. Едно действие, избор, както искаш го наречи.

Сега, в този момент, с тефтера в ръка бих я попитала толкова неща. Толкова важни детайли. Бих я помолила да ми опише как се е чувствала. Страх, да, неизбежно, но какъв вид, с какъв вкус и мирис. Отчаяние, тревога, но от кои. Плътни или едва доловими. Такива неща. Бих я попитала, но не мога вече. Мога само да предполагам, да си представям, да фантазирам. Това го мога. Мога да хвана историята и да я доизмисля, разкрася, да добавям, да я оцветя, където избледнява. Да я пренапиша и изживея от първо лице, единствено число, ако щеш. Мога, но не искам. Все едно да искаш да изживееш живота на детето си. На дъщеря си. Същото е. Безумно като идея, но често срещано.

Такива неща не трябва да се пипат. Трябва да се оставят такива, каквито са. Нищо че знаеш много малко. Пренебрежително малко, клонящо към нула. Към минус безкрайност. Нищо че има много бели петна, много празни редове, дори листи и много мълчание.

Седим на дивана пред градината. Един стар, но любим диван, донесен кой знае кога от града. Моето място. Къщата е на края на селото и е почти тихо. Сядаш и си зяпаш напред царевицата. Или пък онова синьото над нея. Следиш с поглед едва движещите се облаци. Слушаш жуженето на насекомите. Това през лятото. Лястовички са си свили гнезда под стряхата и почти се унасяш от цвърченето им. Откакто се помня, е така. Тя все се ядосваше, че ѝ цапат цимента. Ама от този кротък яд, дето като го изкажеш на глас, и вече го няма. Разпаднал се е във въздуха. Всъщност им се радваше. Сърце не ѝ даваше да ги прогони. Та си идваха и свиваха гнезда и цапаха усърдно. И тя си ги гълчеше. Всяка година. Всяко лято.

Седим с нея на дивана и мълчим дълго. От онова мълчание, което не тежи. Онова, което меко влиза в душата ти и я олекотява поне с няколко тона. Успокоява сетивата. Знаем, че след няколко минути ще отиде да си върши нещо от без-

крайния списък със задачи. Но не сега. Сега мълчим заедно и историята ѝ попива в мен. Трябва да я съхраня, за да я предавам напред.

След нея. След мен.

Малко по-късно ще седя на същия този диван, докато хората се събират за последното ѝ изпращане. Подчертано отделена от всички тях. Ще си припомням тези редки моменти и ще чувам гласа ѝ досущ до мен. Седнали отново заедно. Да ми доразкаже онази стара история. Стара като света и същата като на всеки човек. Лястовиците ще си цвърчат все така, чужди на суетенето под тях. Началото на пролетта е и градината тепърва ще разцъфва. Без нея. Без грижовните ѝ ръце. Ще седя на нашия диван, упорито вперила поглед напред към царицата. Ще усещам някаква горчицина, гняв дори, че всичко наоколо е така живо. Когато някой скъп човек си отиде, би трябвало поне за малко да спре светът. Всичко е прекалено живо наоколо, навiraщо се в очите и тъгуващата ти душа. Без да искам, ще си спомня хиляди моменти, ей такива отрязъци от живота ни, дето нямат ред и хронология, а просто прииждат хаотично и накъсано. И точно сега не мога да се разправам с тях. Очите ми са напълно сухи, а когато се напълнят предателски, ще ги стискам яростно и ще си повтарям „Не сега. После.“ Рече ти се, ама като на малко дете. Безутешно. Знаеш, че ако почнеш, няма да можеш да спреш. Затова се разсейваш с друго. Една бяла пеперуда, втора, трета. Броиш съсредоточено, сякаш животът ти зависи от това, сляп и глух за другото.

Помня как веднъж исках да я снимам с телефона си. Пак на този диван. На клипчето гледам как се дърпа плахо и се смее, закривайки се с ръце. „Не ме снимай, недей, виж ме каква съм в главата.“

Ама като те снимам, бабо, после ще има цяла една история зад тази снимка. Представи си. И ще разказвам на дъщеря си. Ще ѝ кажа да си вземе един голям тефтер и молив, и ще ѝ разкажа. И така няма да бъдем забравени. Ще ни е имало. И ще ни има.

Корени

Отварям очи, но не бързам да ставам. Лежа притихнала в леглото. С всяка молекула в тялото си знам, че съм в леглото, но знам, че едновременно с това съм и на онова място точно между съня и събуждането. Не бързам, за да се върне душата ми. Бродила е цяла нощ, освободена от затвора на тялото, блуждаеща в другия свят. Там, където се събират минало, настояще и бъдеще в едно, преплитат се спомени и сънища, та накрая не си сигурен кое е спомен и кое сън. Време е да се завърне. Чакам я спокойно и търпеливо, защото знам, че не съм стигнала края на пътя си. Не е настъпил часът за другото пътуване. Спомням си кого съм сънувала. И че него го няма вече на тоя свят. Ядосвам се, че не помня историята на съня. Колкото повече се опитвам да я оцветя и да ѝ вдъхна живот, толкова по-безвъзвратно се изплъзва от паметта.

Но помня чувството. Онова, което съм изпитвала към този човек. Което изпитвам. И едно кротко тихо безсилие, и едно горчиво съжаление, дето с усилие минават по пътя си от очите, през внезапно отеснялото гърло до онова място отляво под гърдите. Спират там и се разполагат удобно. Чудя се дали завинаги. Пропуснала съм толкова моменти. Разговори, които никога няма да се случат. А е можело да седнем на някое тихо място заедно и да ми разкаже живота си. Всичко, което си спомня. Да възкреси ония, които са си отишли преди него, и така да надвие смъртта. И да запомня, че животът е над смъртта, по-високо е от нея и е във всичко и навсякъде.

Можело е да стане това, но вече е късно. Дали не е било винаги късно за тия разговори, не знам. Не ми остава нищо

друго, освен да скътам малкото ни общи спомени. И, разбира се, вярата, че някой ден отново ще се видим.

В един друг сън ме упрекваш, че не пиша за теб. Как да не пиша за теб бе, бабо, ти отговарям. Пиша и така те виждам, не само в сънищата. И не само аз. Виждат те и всички, които те четат. Заличаваме границата между тоя и она свят. И които са си отишли, се връщат. Вървят между нас, нашепват ни за онзи избледнял свят на спомени, приказките си разказват с безплътните си гласове.

Виждам ги. Всички, които са си отишли. Баба със стеснителната си усмивка, дядо с лазурносините очи, бистри и чисти, дяволито намигащи, прадыдо, превит одве, какъвто го помня, винаги и неуморно в градината. И другите. Така ясно ги виждам, сякаш вчера са си тръгнали. Виждам ги всеки път, когато слънцето се скрива зад хоризонта и денят уморено се отдръпне, за да пусне нощта. Виждам ги в оная томителна линия, разделяща категорично морето от небето, а също и на диванчето пред градината на село, в опустялата полуразрушена къща в другото ми село, където ходя понякога просто да погледам отдалеч. Къща, която вече не е наша и изглежда, сякаш е ничия. Залепям нос в оградата, плътно опряла тяло на дуvara, вирам се напрегнато и упорито, без да отмествам поглед. Погледам, погледам и ги видя. Отишлите си. Не смея да дишам, не мърдам, за да не ги стресна. И да ги загубя отново. Всеки от тях е такъв, какъвто го помня. Върши обичайните си неща. Усмиват се и се ядосват точно така, както и преди. По-живи, по-истински от всякога. Ето я чешмата на двора, кладенецът, толкова тайнствен и страшен за нас, децата, хамбарът, плевнята, дето се криехме, зимникът, чийто паяжини обирахме, разглеждайки десетките прашасяли съкровища, струпани вътре. Дори старите ни кучета и котки, отдавна отишли си, са там. Присвивам очи, за да фокусирам, и виждам стъпалата, отстрани на къщата. И две деца, играещи на тях. Аз и сестра ми.

Премигна ли, и изчезнат. А аз погледам още малко и си тръгвам. Не се тревожа. Знам, че винаги, когато си поискам,

мога да ги върна. Мога да ги намеря на какви ли не места и да ги върна поне за малко. Намирам ги винаги, когато тръгна на път, а пътят се вие пред очите ми, изчезва, криволичещ и безкраен, а после пак се появява обещаващ. Винаги, когато видя лястовиче гнездо, самотен слънчев лъч, промушил се между клоните на дърветата, пшеничена нива. Намирам ги в шепота на тополите, в напевния кръсък на чайките, в лунната пътека по тъмното живо море. А също и в онзи отрязък от деня, в който слънчогледите извърщат лица от слънцето и навеждат глави към земята. Към майката. Всички, до един.

Понякога си говорим. Особено когато не ми се говори с никой друг. Напоследък все по-често. Те са там, наблизо. Винаги насреща. Различно е общуването с тях. Мълчаливо е, без думи и изречения. За миналото си говорим. Защото каквото и да приказват, то винаги ни следва плътно. Появява се в най-неочаквани моменти. Често когато изобщо не ти е до него. Най-вече тогава. Затова си говорим за него. Имам нужда от това, за да го разбера. Да разбера защо се е случило това и онова. Или пък защо не се е случило. Това е единственият начин да се поправят нещата, ако изобщо е възможно. Друг няма. Миналото е необходимо за теб така, както корените за дърветата. Минало-корени. Да не знаеш миналото си е все едно да се носиш като лист на вятъра. Просто е.

Та в такъв момент, обърнали сме глави назад, много назад, повече от двайсет години поне и то се случва. На това място, където сме, безименно такова, навярно място като това, където се пресичат две успоредни линии, място избледняло и изгъняло на една крачка от невъзможното, като проблясък в непрогледния мрак, като единствен лъч върху невидимата граница между двата свята, миналото се променя. Съзирам го с крайчеца на окото, с периферно зрение даже, зениците леко разширени, разширени от заслепяващия сноп светлина, с треперещи пръсти, изтръпнали крака и галопиращо сърце в очакване на онова, което търся цял живот.

Почти чувам как се разместват пластове на миналото, събитията се размиват, докато съвсем загубят първоначалната си форма и вече не са това, което са били, сенките се раздвижват и постепенно всичко си идва на мястото. Става такава, каквото трябва да е. Каквото трябваше да бъде. Пренаредено, подредено, свършено като току-що изплетена паяжина, идеално оформено като детска сълза. Тук няма място за болка, самота, опустошение. Този свят е топъл, светъл и уютен. Домът, който никога не съм имала. Мирише на печени чушлета, липов цвят и свобода.

Тук, именно тук, имам щастливо детство. Безгрижно, безметежно и всичко, каквото се полага на едно дете. Тук не сме разделени със сестра ми дълго време, по-дълго и от болка. Не завиждам на другите, че живеят с братята и сестрите си. Децата в училище и на танците не ме тормозят за това, че съм по-различна. Че не съм като тях, каквото и да значи това. Не израствам самотна, пречупена, недоверчива към топлината, винаги озъртаща се кого наранявам, ако изпитам радост. Винаги виновна, колеблива, разкаяна, вгълбена. Отнесена, не от този свят, непринадлежаща към него. Не израствам такава. Напротив. Сестра ми и тя. И тя не расте с ония невидими вътрешни белези, които остават за цял живот. Не минаваме през това минирано поле на оцеляването, наречено детство. Нашето детство не е опустошително тук, именно тук. И ето, полека-лека тръгва доминото. Неминуемо и предопределено. Дядо не се разболява и не си отива без време, така и не успял да види правнуците си. Той ги дочаква и им се радва така, както и на нас, внуците му, особено сестра ми, която носи неговото име, и аз често виждах плувналите му от липсата ѝ очи. Баба също не се разболява. Вуйна не ми се обажда късно вечерта един ден, само три нищожни месеца след поставената ѝ диагноза, няма време, няма, а и никой не е вярвал, че няма, за да ми каже, че баба си е отишла. Че сърцето ѝ не е издържало. Аз не стоя не знам колко време в тъмното, неспособна да отида в другата

стая, да събудя мама и да ѝ кажа, че майка ѝ вече я няма. И не правя неизбежната асоциация с едно време, преди повече от двайсет години, когато си тръгнах, а баба трябваше да каже на мама, че ме няма. И ще ме няма за дълго време.

Охльо Бохльо, покажи си рогцата, да ги видят децата, бели ли са, черни ли са, чувам две деца да пеят тихичко, допрели глави. Сестрички трябва да са.

И за настоящето си говорим. Колко са пораснали децата, почти ги чувам да казват. Радват им се. Обичат ги. Пазят ги. Това не е, като да твърдиш, че обичаш някого, пък после да му предоставиш списъка си с условия срещу обичта ти, както ние живите хора често правим. Сигурна съм, че в онзи, другия свят, няма такова нещо.

Знам, че някой ден ще се събудя и мъглата напълно ще се е спуснала над очите ми. Ще съм стигнала края на пътя. На моя понякога гладък като езеро, а друг път безнадеждно разбит, път. Знам, че ще го посрещна без страх. Навярно с усмивка. Защото те ще са там, както винаги наблизо, до мен. Ще ме чакат, за да продължим нататък. А смъртта не е никакъв край.

Два

В село Червен, Пловдивско, на около тринайсет километра от Асеновград, една баба с плетена жилетка и прес-тилка, превита одве, бавно върви по тротоара, колкото ѝ позволяват годините и силите, чужда на профучаващите коли и безразлична към лошото време, та крета съсредоточено с дребни крачки тая малка баба, за никъде не бързаща вече, не знам дали нечия баба, или пък ничия, в спокойно неведение за това, че в село Тополово, на около три километра, някой пише за нея. Някой, който половин час по-рано е минал с колата си от там, разбира се, невидим като всичко останало наоколо, защото нейният свят вече е толкова смален, почти колкото тя самата. В малките си ръце стиска два тъмночервени божура. Чудя се защо два.

Място само за един

А в това време, наблизно на едно друго място, а именно в Бачковския манастир, майка с двете си деца близнаци чака. Едното е седнало в скута ѝ, а другото стои право до тях. Седналото скимти по някакъв особен начин, а майката го прегръща и му шепне нещо в ухото. Един монах се приближава към тях и се заговарят тихо. Приказват си те и току поглеждат към скимтящото. Монахът усмихнато го закача и едновременно успокоява майката. Няма да се тревожиш, момиче. Знаеш ли колко деца съм виждал така, не говорят до четири-пет години, а после като почнат. Някак несръчно прилага факти към думите си по един трогателен начин. Личи си, че сам не си вярва, но колкото повече увисват думите му във въздуха, безплътни и безкръвни, толкова по-ведро и високо говори. Докато постепенно заглъхва. Не знае какво повече да каже и млъква. Жената въздъхва все така с детето на ръце. Голяма е мъка, отче, задавя ѝ се гласът. Няма, мамо, няма, добавя глухо сякаш повече на себе си. Стисва го още по-силно, а то усилва скимтежа.

Мисля си какво „няма“. Майките инстинктивно говорят така на децата си, когато се ударят някъде. Няма, мамо. Да ги утешат, да не ги боли. Да им мине по-бързо. Навярно продължението би било: Няма да те боли дълго, детето ми. Ще видиш, ей сега ще ти мине.

Така се расте, с по малко болка.

А после така се и остарява. Само дето болката не е точно от този вид. Тази майка така би искала това да е и нейното продължение. Че ще мине. Сигурно води всекидневни уговори с Господ. Моли се, обещава, увещава, после се гневи,

уморява, отчайва. Кара му се, сдобряват се. После отново. Само ако. Ако оздравее, ще. Днес не са скарани. Днес е в неговия дом. Оставила е безсилието вкъщи и е дошла с надеждата. А другото, пита отчето. Другото е добре, отвръща разсеяно тя.

Тогава поглеждам неволно към другото близначе. То си стои плътно до тях, не смеещо да се отдалечи. Не смее да играе безгрижно. Виновно по някакъв абсурден начин, че е здраво. Погледът му минава за един кратък миг през моя и потръпвам от онова, което съзирам там.

Тих копнеж да е на мястото на болното. Там, където в този отрязък от живота им, по-дълъг и от болка, по-тежък от мълчание, има място само за един.

Майка

— Извинете, виждали ли сте майка ми?

Учтив, леко плах мъжки глас ме изважда от унеса. Преди няколко минути сядам със сина си на пейката пред детското отделение. Времето е топло и градинката е пълна с пациенти, близките им и случайни хора като нас. Той се заиграва с някакви камъчета по земята, а аз се заглеждам разсеяно в минаващите покрай нас хора и се пренасям в моя си свят.

Точно тогава идва този мъж. Мъж-момче. Хем си личи, че не е вече младеж, хем има нещо невинно в излъчването му. Тъмни живи очи. Приковават те. Объркано изражение като на изгубено дете. Или бито куче.

— Майка ми, виждали ли сте я?

Търпеливо стои пред мен в очакване. И с някаква спо-таена надежда. Синът ми изпълзява до мен и се втрещва любопитно в странния човек.

— Не. Мисля, че не.

Най-сетне излизам от вцепенението.

— Загубили ли сте я?

Веднага щом задавам въпроса, осъзнавам колко нелепо звучи. Но виждам как очите на мъжа бързо се пълнят със сълзи и аха да прелеят. Пристъпва от крак на крак и потрива смутено ръцете си. Поглежда ги, сякаш се чуди какво да прави с тях.

— Загубила се е. Да. Мама я няма.

Боже, сигурно е починала. Човекът е в шок, а аз да се държа така неадекватно.

— Съжалявам за загубата.

Млъквам. Не знам какво повече да кажа. Синът ми пак се връща към играта си, очевидно решил, че няма нищо ин-

тересно тук. Мъжът изглежда още по-объркан, постоява малко и си тръгва бавно. Спира за момент, поглежда ни и тръгва пак нерешително.

Гледам го, докато се скрива напълно от очите ми. Това е от ония ситуации, които не мога да анализирам. Още повече без никаква информация. Не знам какво беше това току-що. Отказвам се да гадая и се съсредоточавам върху играта на сина си. С такова удоволствие се е заровил в шумата, с онази чиста детска радост, която после почти напълно изчезва у възрастния. Играе си на някаква негова игра, напълно забравил за света наоколо. Приказва галъовно на камъчетата и листата по земята, в следващия момент ги хока. Имитира ме.

Някаква жена се приближава. Днес явно съм притегателна сила за хората.

— Може ли да седна при вас? Имам петнайсет минути почивка, а не ми се седи сама.

— Да, да, разбира се. Заповядайте.

Жената се отпуска тежко на пейката и се заглежда в момчето ми.

— А този хубавец на колко годинки е?

— Четири.

— Цял мъж. На мама момчето. И аз имам двама, ама те са големи вече, ех. Не живеят тук. Студенти са.

Явно е от бърбривите, досещам се, но вече е късно.

— А и кой ще ти седи в този малък град. И пуста работа няма, та няма. Аз работя в ей тая болница вече двама и осем години. Санитарка съм.

Не съм я питала, но тя услужливо изпреварва с отговорите. Набира скорост и няма сила, която да я спре. Простенвам наум. Ще трябва да се преместим на друга пейка. Много скоро.

— Ако знаеш колко неща съм видяла покрай работата. Не можеш да си представиш.

— Така ли?

Опитвам се да не съм груба и да не се получи монолог, но така или иначе тя няма намерение да спре, докато не си разкаже историята.

— И хубави, и лоши. А колко бебока са ми минали през ръцете. Не че ми е работата, ама още едни ръце никога не са излишни, нали?

Знам, че това е реторичен въпрос и този път замълчавам. Давам ѝ мислено още пет минути и после се махаме.

— Ето и Каменчо. Беше на годинките на сина ти, когато го видях за първи път.

— Кой?

Тук вече успява да привлече искреното ми внимание.

— Каменчо. Момчето, дето дойде и те пита за майка си.

— Мъжът преди малко?

— А, мъж. Какъв ти мъж, момче си е Каменчо. Нашто момче. На четири години го доведе майка му. Оттогава, както и да го гледаш, минаха двацет и пет години. Беше едно слабичко, слабичко. Ще се счупи. И бледо, слънце не виждало. Много срамежливо. Името си не можеше да каже. Все се криеше в майка си. Стискаше я за ръка, не я пускаше.

— А какво е станало с майка му? Търсеше я. Помислих, че е умряла.

— Търси я, да. Търси си я Каменчо. Дойдоха тогава уж заради него. Бил много болнав, не ядял, да го видели докторите, да го изследват. Ама мен ако питаш, така си го беше намислила тя. Нищо му нямаше на детето. Само дето беше злядо. Казала му, че отива за сладолед и не се върнала.

В моменти като този не мога да отвърщам с нищо смислено, затова мълча.

— Тогава сякаш нещо му стана. Там в главата. Онзи ден, когато тя си тръгна, то я чака до вечерта. Там, дето го беше оставила. Не помръдна и сантиметър. Отказваше да яде, да спи, да говори. Онемя направо. Току повтаряше само, че майка му казала да я чака, и толкоз. Ей, голям инат беше. Как ли не го карахме да хапне, хитрувахме, молихме го, трохичка не сложи в устата си няколко дена.

— А разбра ли се какво е станало все пак с нея?

— Ами после дълго време вървяха приказки, че заради някакъв мъж го оставила. Проклетникът не искал детето. Та заради него. Ама няма и няколко седмици и се хвърли под влака.

— Заради мъжа?

— Ааа, да ти кажа, не ми се вярва. Казват, че от мъка по детето. Мъка и срам. Градът е малък. Всичко се разчу много бързо. Родителите ѝ се поболяха и си отидоха един след друг. Каменчо беше даден в един дом наблизко, ама така и не беше осиновен. Сигурно заради това в главата. А и то не искаше и да чува за друга майка. Душицата, така и не му казаха, че няма да дойде.

— Защо не се е върнала за него, щом е съжалила, вместо да се убива?

— Ех, едно време беше друго. Други времена, момиче, сурови. Като го остави тогава, няколко дена го гледахме тук и до една седмица му бяха оправени документите, и айде в дома. И да е мислила да си го вземе после, късно е било. Даа, късно. Ей тъй, като твоето момченце беше голямо. Ама слабичко едно. И като порасна, го напъдиха от дома и все тук се навърта. Край болницата. Върви и разпитва хората за майка му. Чака я, завалията. Колко години ще станат. Аз да вървя, че почивката ми свърши. Пък ти не се плаши от Каменчо, ако дойде пак. Той е кротък. Хората тук го знаят. Няма страшно.

Как да няма страшно? Страшно ти става на душата, тежко едно такова, сякаш нещо я стисва и стиска, стиска.

— Мамо, не можем ли да го вземем тоя Каменчо у дома? Да си му майка и на него и да си гледаме, а?

Синът ми ме гледа с широко отворени очи, развълнуван от идеята. Чул е цялата история и чисто по детски веднага е намерил решение.

— Не можем, мамо. Той чака майка си. Тя му е казала, че ще се върне. Представи си, че го вземем, а тя дойде да го потърси.

— Тя ще дойде ли бе, мамо?

— Ще дойде, разбира се. Щом е обещала, ще дойде. Как иначе. Майките винаги се връщат.

Прегръщам го силно и видимо поуспокоен се връща към играта си. Проследявам с поглед една самотна сянка, сновяща между пейките. Момчето, което търси майка си. Чака я. Търпеливо и вярно. Съзнанието му е спряло растежа си на ония четири години, когато нещо се е пречупило там вътре. Часовникът е отказал да тиктака. Светът е спрял за него. Всичко е застинало. На пауза. В очакване на нея. Центърът на вселената му. Оста, около която се върти. И ще я чака до края. Със сигурност. Какво значение имат десет или трийсет години?

— Мамо, аз мразя сладолед. Не искам повече да ми купуваш.

Тефтери

Събужда се. Отваря очи. В първия момент решава, че е нощ. Мрак цари вътре и навън. Поглежда будилника до леглото. Шест без малко. Затваря отново очи. Няма за кого да бърза да става. Нито за какво. Няма на кого да прави закуска или да изпраща на училище. Отдавна няма. После се сеща. Днес ще идват. Всички. Отваря очи и става енергично от леглото. Младостта е толкова относително понятие. Преди малко беше старица, а сега е момиче. Трябва да свърши толкова много неща. Да изчисти, да разтреби. Но най-вече да наготви любимите им неща. Не идват всеки ден. Понякога пропускат месеци. Ще си спомни кой какво обичаше и ще го приготви точно по неговия начин.

Усеща топлия му поглед. Гледа я от стената. Сега ѝ се струва загрижен. Ще видиш, че ще дойдат, заканва му се. Той е скептичен. Говори му всеки ден от три години насам. Откакто си отиде. Почти усеща как ѝ стисва нежно ръката.

Следващите няколко часа не спира да шета. Дори не се сеща за упоритата болка в гърба и краката. Няма време да се уморява. Още по-малко да си почива. Кой знае, може да дойдат по-рано. Да я изненадат. Поглежда го и се усмихва. Ех, колко обичаше да я изненадва той. Все намираше с какво. Нещо дребно, ама се радваше повече от нея. Като малко дете. Очите му святкаха дяволито, докато чакаше нетърпеливо реакцията ѝ.

Сега остана само тя и котката. Говори ѝ като на човек. Нали и тя носи душичка. А ѝ прави и компания. На младини обичаше да остава сама, колкото и рядко да се случваше. Не скучаеше. Използваше това време по най-добрия начин. Сега

е друго. Сега самотата тежи. И една такава мътна безсмисленост я обзема. Плътна и постоянна. Като гъста непрогледна мъгла, дето пада тежко на гърдите. Задушшаваща. Лепкава, с блудкав вкус. Пресяда, ако се опита да я преглътне. Метален мирис. Люти на очите. Сигурно затова все ѝ сълзят.

Но днес всичко ще е различно. Започва още по-усърдно да меси питката, напомняйки си да не забрави късметчетата. Как ще им се радват децата. Внуците, поправя се. А колко ли са пораснали. Заминаха да учат навън. Едната в Англия, а другата в Америка. Сякаш тук си нямаме университети. Ама и майка им не миряса, докато не заминаха. Въздъхва и изтрива набрашнените си ръце в престилката. Понякога дъщеря ѝ може да е толкова проклета. Като си науми нещо, минава през всичко и всеки. Студена за околните, но тя си я познава. Познава сърцето ѝ милиметър по милиметър. Същата като теб, усмихва ѝ се той от стената. Мислиш ли? Ами да, май си забравила.

Забравила е. Толкова неща се забравят. А едно време си записваше всичко. Списъци, задачи, пишеше, пишеше. Къде отидоха всички тия тефтери сега? Трябва да са на тавана, прашни и забравени. Животът се е изцедил от тях така, както младостта от нея. Дъщеря ѝ все я питаше като малка какво толкова пише. Мамо, може ли да ми дадеш да си преписвам от тефтера ти, току я питаше. А тя ѝ обясняваше, че като порасне, ще ѝ ги даде да ги прочете. Че сега нищо няма да разбере. Толкова ли е била глупава да си мисли, че децата не разбират. Като порасна, забрави. Хукна из живота си и вече не искаше тефтерите ѝ. Дали не ѝ ги е дала и да е забравила? Поглежда въпросително към стената, но този път среща мълчание. И той не знае.

Телефонът рязко прекъсва мислите ѝ. Забързва се, колкото може, преди да е спрял да звъни. Вдига слушалката, запъхтяна, благодарна, че я изчака. Дъщеря ѝ. Не могат да дойдат, защото се оказало, че малката им изпратила билети за Англия. Да прекарвали заедно празниците. Без да се изви-

нява и мънка. Точно в неин стил. Няма да дойдат. В Англия отиват. Толкоз. Това е положението. Може би ще дойдат началото на януари, но не е сигурно. Точно тогава е изложбата и... Чува гласа ѝ някъде отдалече. Глух, фонув. Отпуска се уморено на стола, както е със слушалката. Боже, толкова да се е уморила, а чак сега го усети. Ама тя нали също щеше да дойде? Как така в Англия, объркано прекъсва монолога ѝ. Плахо и объркано. Майко, как така щяла да дойде?!? Ти чуваш ли се? Раздразнението на дъщеря ѝ я блъсва в ухото. Да зареже всичко там и да дойде? Кака ѝ дори е успяла да си уреди смените за няколко дена и също ще дойде.

Вече почти е загубила нишката на разговора. Дъщеря ѝ приказва още няколко минути, разпитва я едно друго и накрая се сбогува с нея. Хайде, весели празници и да не си забравяш лекарствата. Ще се чуем догодина. Да, догодина. Затваря внимателно телефона. Едва се надига от стола, краката ѝ изведнъж са отмалели. Отива в кухнята. Гледа дълго отрупаната маса. Връща се в спалнята. Съблича машинално дрехите си, облича нощницата. Разпуска си косата. Дълга е почти до кръста, с нито един останал черен косъм. Откача снимката с рамката от стената и излиза навън. Потръпва, когато босите ѝ крака срещат снега, но не спира. Една крачка, две. Знае къде да отиде. Само да стигне, преди да се е стъмнило. Иначе как ще намери мястото му.

Мамо, не сме пуснали в пощата писмото до Дядо Коледа. Разстроена е и уплашена до сълзи. Спомня си момента, сякаш беше вчера. Спокойно, той разбира какво искаш още, докато пишеш писмото. Няма нужда да му го пращаме, успокоява я тя. Ама как разбира, упорито продължава. Ами така, има тази способност. Ще видиш. Дълго я гали по косата, докато заспи.

Той разбира какво искаш, промълвява на себе си, докато с мъка крачи по добре познатия път. Селото е отдавна опустяло и не среща никого. Особено по това време. Котката

върви кротко зад нея. Лапичките ѝ потъват меко в снега, досущ като на стопанката ѝ.

Няколко дена след Нова година една слаба висока жена слезе от колата си пред къщата, където беше живяла точно седемнайсет години и двацет и осем дена. Не можа да отвори външната порта, затова трябваше да се облегне на нея с цялата си нищожна тежест и да натисне. Пристъпи напред и ботушите ѝ хлътнаха в дълбоката пряспа. В края на пътеката точно пред вратата на къщата намери кашонче с бележка отгоре.

„Момичето ми, сега вече можеш да ги прочетеш. Мама.“

Сто години

Пътуваме. Гъста мъгла, а слънцето едва прозира през нея. Мъглата обгръща уютно всичко наоколо, успокоява и утешава. Като мъглата на Виан. Става ти едно леко, хубаво, забравено чувство на дом и топлина. Като в утробата. Защитен. Дали още там изпитваме самота? Плуващи в това тъмно и топло място толкова дълго време. Сами се раждаме и сами умираме. Нали така беше? Не е ли естествено състояние на човека самотата? И по-скоро неестествено-трескавото бягство от нея, бягството на всяка цена.

Късно вечер. Влизам в тъмната кухня. Светвам лампата. И все пак светлината е приглушена и мека. Приближавам до аквариума. С изненада установявам, че Желязко спи. Не знаех, че костенурките могат да спят под вода. Малка част от корубката му стърчи над водата. Почти си залепям носа в стъклото и го разглеждам любопитно. Не разбирам защо се развълнувах така от тази спяща костенурка. Виждала съм я десетки пъти досега. Будна. Явно в това е обяснението. Сега е стиснала очички и изглежда толкова уязвима. Всъщност като всеки спящ човек. Гледам я и не мога да си тръгна. Сама, в този аквариум, година след година, през целия си костенурски живот. Самотна до непоносимост. И вече стара. Често, когато съм минавала покрай нея, съм я дразнела, признавам. Почуквам по стъклото или направо на корубката ѝ и тя се вбесява. Иска да ме ухапе. В очите ѝ го виждам. Хищник. С остри зъби, които късат месо. Сега е беззащитна като бебе. Спи, стиснала клепачи, и навярно сънува. Какво сънуват костенурките? Какво сънуват бебетата в утробата? Доказано е, че сънуват. При липсата на жизнен опит какво биха могли да сънуват? Затрогва ме и ме съкрушава гледката на тази спяща самотна костенурка. Не знам защо. Наистина не знам.

Влизам в стаята им. Спят, всеки съответно в леглото си. Дълго оправям завивките им. Трябва да съм сигурна, че няма отвит крак или ръка. Че са на топло и са защитени. Оправям косата ѝ. Подреждам я по възглавницата. Придърпвам одеялото до брадичката ѝ. Навеждам се, вдъхвам миризмата ѝ и ѝ прошепвам няколко думички. Следва той. Завит като пашкул, сякаш вярвам, че така ще го предпазя. От всичко лошо в този свят ще го предпазя. Любовта и заклинанията ми ще ги предпазят. Целувам го по бузките, по главата, по гушката, с мъка се спирам сама. Той въздъхва в съня си и се обръща на другата страна. Какво сънуват момченцата на три? Житни ниви с лисици, змии и рози навярно. Особено ако са малки принцове със златни коси от друга планета. Връщам се при нея. Все така е завита. После при него. Няколко пъти така. Отивам до вратата. Обръщам се. Поглеждам ги. Непоносима мисъл за отминаващото време. За един миг те прорязва в сърцето, дробовете, бъбреците, във всичките ти остаряващи органи. Застиваш. Краката ти се подкосяват. Връщаш се. Сядаш и ги гледаш още малко. Другото ще почака. С всяка изминала секунда растат и стават все по-малко твои. Все по-отдалечаващи се. Обръщат се към теб и ти казват с усмивка: „Виж ме как се отдалечавам“. С всяка секунда остаряваш, прибавяш по още една бръчка и бял косъм, по още малко самота в душата, по още една миниатюрна резка в сърцето.

Пътуваме и забелязвам бабата с лук край пътя. Мъглата милостиво обгръща и нея. Навярно сутринта са я докарали, стоварили са я и са си тръгнали. Цял ден сама, в студа. С лука. Грубите ѝ ръце са го създали, обгрижвали са го, после са го сплели. Сега е време да го продаде и да си отиде от нея. Като децата ѝ. Самотни старици край пътя. Изоставени и забравени. Ако имат късмет — само до вечерта. Докато дойдат и си ги приберат.

Има и други, които нямат тоя късмет. Сами, на село, в оглушалата от тишина къща. Дядото си е заминал и е останала тя. Може би с някоя котка или друга животинка. Де-

цата са далече, в града или в друга държава. Самотата тук има други измерения. Друга плътност и температура. Друг вкус и мирис.

Били са три сестри. Останала е най-малката. Не живее сама. Грижи се за внука си. Тревога и утеха. И все пак. Не може да се говори за тази липса просто така. Не може да се обясни какво е да помни телефоните им в техните села, където са живели, а да не може да им звънне. Да не може да звънне и на децата им. Да не досажда. И тук самотата е с друг нюанс, друга история, друг свят. Двама или трима. Заедност. А после сам като куче. Върви ѝ обяснявай за изкуството да продължиш и да се радваш на живота. Тя и сега живее с тях, говори си с тях, вечер, като си ляга, им се оплаква за едно друго, на кого иначе, казва им „Лека нощ“ и заспива с болката си. С натежало сърце. Най-малката сестра.

Чета Чехов. Това несравнимо чувство на интимност, което изпитваш, докато го четеш. Това протяжно усещане за безкрайна самота. Сякаш виждаш писателя, седнал зад бюрото си, с прозорец към градината, сам в целия свят, сам с всичките си терзания, с всичко онова в него, което го кара да пише. Да го усещаш толкова близък, че щом протегнеш ръка, да чувстваш, че ще го докоснеш.

Самотата можеш да откриеш навсякъде. Човешка или животинска, у дома или на пътя, в детски поглед или в старец, в любимите книги, музика, кино, в есента и изобщо всички сезони, в морето и чайките, в луната и лунната пътека, в най-шумната компания и в най-веселия човек, късно вечер и в ранния следобед дори. Несправедливо негативно е отношението към нея. Тя е част от теб, също както ръцете, очите и сърцето. Тя те намира където и да си. Особено ако си се изгубил. Припомня ти кой си, ако си забравил. Прегръща те, когато всички други са изчезнали. Приласкава те във винаги отворените си обятия. Можеш да разчиташ на това. Не я пъди. Тя е твоето вярно куче, твоят най-добър приятел. Там е, за теб, винаги. Поне сто години.

По малко

„Как сте?“ „Живеем по малко.“ Вървя по улицата и чувам това. Живеем по малко. После тези думички ще отекват дълго време в съзнанието ми.

Да живея по малко ми звучи като да живея предпазливо, тихо и кротко. Да не очаквам много от живота. Да внимавам в дишането и желанията си. Дишаш по малко, поемаш плитките глътки кислород, мечтаеш на отмерени дози. Или пък вече изобщо не мечтаеш. От самото начало ли се научаваш да живееш по малко или от някакъв момент нататък? Рязко, отведнъж или бавно и постепенно, почти незабележимо? По една мечта на година. Или на пет. Дни, празни от мигове, и нощи без сънища. Години, през които минаваш със страх в душата, в стиснатата ти от тревога душа. Страхуваш се да живееш, затова крачките ти са прецизно обмислени. В права линия. Панически избягваш криволиченията, съмнителните на вид пътища. Особено тия без упътващи знаци за посоката. Движенията ти са предвидими и лишени от спонтанност. Изцедени от инстинкт. Спонтанността е за лудите. Плахо поглеждаш към онази примамлива неутъпкана пътека, която ще те заведе незнайно къде. И избираш коловоза. Коловозът е удобен и сигурен. А и всички вървят по него. Щом другите са го избрали, значи така трябва. Няма как да ти се случи нещо лошо. Почти си убеден. Сам себе си си убедил. И си добър в това. Ден след ден си го повтаряш, докато накрая се превърне в твоята истина. В моменти на колебание, когато онази тайнствена пътека ти намига с надежда и те вика закачливо с пръстче, ти се допитваш до твоята истина. Тя ти казва, че не бива. Там е страшно. Рискът е голям. И не отиваш, разбира се.

Понякога, само понякога, имаш едно неопределено усещане за нещо пропуснато. Някаква необяснима пустота. Уж правиш нещата както трябва, пък ти е едно, дето дори не можеш да го изкажеш на глас. Не говориш за него, значи не съществува. Избягваш да мислиш за това, че току-виж си му вдъхнал живот.

Тъжно е някак, защото такъв човек едва ли някога ще посмее да отиде отвъд невидимата линия, която сам си е начертал. Трудно е, направо невъзможно да му обясниш как би могло да се живее иначе. Все едно да описваш на някого как изглежда слънцето, когато избухва невъздържано рано сутрин над притихналото море. Или да се опитваш да рисуваш с думи заострените планински върхове, подпирани небето. Меко обгърнати от надиплени облаци. Такива неща просто трябва да се видят. Да ги видиш и почувстваш със собствените си широко отворени очи и душа. Да живея по малко ми звучи като да обичам по малко. Може ли да се обича така? Стерилно и дозирано. Или обичаш, или не. Това е.

На този свят обаче има и други хора. И те не живеят по малко. Не те прегръщат пестеливо, а го правят едновременно силно и нежно, без остатък. Усмивката им е широка и сломяваща, а очите — топли и замечтани. Такива са им очите, защото не гледат в земята, страхувайки се да не се спънат, а често и дълго съзерцават синевата над тях. Взират се право в слънцето, докато ги заслепи и навлажни очите им. Такъв им е погледът, защото гледат на света около тях с обич и състрадание. Нерядко се спъват, болезнено дори, но това не ги тревожи и те продължават да се усмихват с добрите си очи. И да виждат полета на птиците. Те копнеят да се реят като тях там на високото, над всичката тая суета и живот по малко. Не се страхуват от студа и не се обличат дебело дори в най-мразовитата зима. Плашат се от този в душата и очите. Такъв студ ги порязва, понякога до кръв. Те не знаят какво е това да обичаш по малко, да докосваш по малко, да боли по малко. Наистина не го разбират. Гледат те в очите, без да

отместват поглед, за да те усетят. Не да те притеснят. А да те усетят и стоплят. Дават ти спокойствието и утехата, че всичко е такова, каквото трябва да бъде.

Понякога една такава горчилка се утаява в ъгълчетата на усмивката им и тогава тя съвсем изтънява и избелява. Превръща се в тъжна усмивка. И как го правят, ама като я гледаш тая тъжна усмивка, и ти се доплаква. Казваш си, не е честно, справедливо и т.н. такива хора да са нажалени. Какъв е този свят, че да го позволява? И правиш всичко по силите си да поправиш това. Да промениш и пренаредиш света. Нали разбираш, то ти идва отвътре. Освен защото ги обичаш. А и защото светът ще помръкне без тяхната светлина, която пръскат щедро около себе си. Светът ще остане без небеса, защото няма да има кой да ги види, без луна и звезди, без деца, защото няма да има кой да се погрижи за смеха и мечтите им. Птиците ще забравят да летят, а планинските езера ще пресъхнат от самота. Колкото до нас хората, ами човешкият вид ще е обречен без тях. Ръцете и сърцата ни ще се вледенят без тяхната топлина. Животът ни ще посивее от безсмисленост, защото няма да можем да се огледаме в очите им. Ще забравим кои сме и ще се изгубим. Като птица с пречупени криле, като бебе без майка, като книга с празни листи. Като изсъхнало дърво. Ще си напомняме да дишаме сутрин, щом се събудим. Ама дишане по малко, колкото да поддържа функцията на сърцето. Ще забравим, че сме били млади и неразумни. Ще спрем да правим грешки, а спрем ли да грешим, то и земята ще спре да се върти. Ще изглеждаме улегнали и солидни, а всъщност ще сме прекършени и уморени. И когато някой ден, в някакъв момент ни попитат как сме, ще отвърнем тихо, че живеем по малко. И изненадани от глухото ехо на собствения си глас в този момент, в този единствен момент ще разберем, че нещо на света се е променило.

Или пък не.

Остров

Излизаме с него. Косата ми е още влажна, но ще изсъхне на слънце. Не се страхувам от настинки. Бабешки суеверия, неподкрепени със солидни доказателства. Предавани упорито от уста на уста като зараза, като свещена градска легенда, която всява страх и предпазливост и на никого не му хрумва да подложи на съмнение. Не се излиза с мокра коса. Ще настинеш. Толкоз. Постулат. Аксиома.

Сядам на една пейка, а той се заравя щастливо в пясъка за мой тих ужас. Слънцето е точно насреща и знам, че за по-малко от половин час косата ми ще е напълно суха. Отпускам се и притварям очи. Бих замъркала, не, запрела от удоволствие. Топлината се плъзва по косата, лицето, по цялото ми тяло. Мога да остана така завинаги. Никакъв проблем. Да се припичам като някое студенокръвно влечуго. Поне за малко да усетя топли крайниците си. И да не останат никакви заледени участъци там вътре в мен.

Отварям очи. Той си играе все така в пясъка. Оглеждам се наоколо. Празно, няма никой, почти тихо е с изключение на близкия строеж. Точно, както обичам. Покой. Есента е навсякъде, заявила категорично присъствието си. Най-пленителният сезон, богат на преливащи цветове и нюанси. Насища сетивата, успокоява, показва ти, че всичко е временно, преходно, че ще падне и последното листо от дървото. До пролетта. Показва ти какво е търпение и как всичко отминава. Абсолютно всичко. Утеха някаква ти дава това. И страх, разбира се. Гъделичкащ костите, остаряващите ти с всяка следваща секунда кости. Гледам бъдещето, играещо безгрижно пред мен, нехаещо за страхове и сезони. За него

всичко е тук и сега. Целият му свят. И малко му трябва, за да е щастлив. Все още. Имаме какво да учим от децата, но с годините ставаме все по-закостенели и невъзприемчиви. Той скача от пясъчника, но се препъва и пада. Секунда колебание дали да обърне внимание на уплахата и болката. Не, няма да обърне. Продължава стремително към целта си. Ей това е. Падаш, ставаш, изтупваш се, ако ти пука от праха, и продължаваш. Без мрънкане, без отчаяние, драма и най-важното — без да се откаже. Просто продължава. Слънцето се скрива зад блока и бързо се премествам на съседната пейка с него. Слънчева терапия. Позволявам си да се отнеса в моя си свят, на онзи мой самотен остров там вътре в мен. Неведнъж, когато сме с компания, са ми казвали, че ме няма за известно време. Просто се отнасям. Понякога е съзнателно, друг път не. Чувам гласовете на другите някак глухо, отдалече и отлитам. После се връщам. Иначе каква паника ще настане, не ми се мисли. Малко неохотно, но се връщам. Навярно всеки си има такъв остров. Остров на спасението, на оцеляването, на покоя и утехата. Когато си там, знаеш, че си неуязвим, защитен, на сигурно място, твоето място. Скривалището ти, което си си създал още като дете. Но не за да се криеш от разни фантастични чудовища и дракони, а от други неща. По-реални и страшни. Носещи болка и самота.

Когато отидеш на това място, веднага разбираш, че колкото и лошо да е положението сега, то нещо хубаво предстои в бъдеще. Непременно. Без съмнение. Тази мисъл те е спасявала неведнъж, подавала ти е ръка и ти е проправяла път напред. Водила те е през тунела, понякога непоносимо дълъг. Но с край. На този остров събираш всички неизплакани сълзи и премълчани думи. Като съкровища. Не ги забравяш. Пазиш ги. Твои са си и са ти ценни.

На този остров е и детето в теб. Детето, което си бил и за твоя изненада понякога все още си. Живее там и по цял ден си играе. Цапа се, строи пясъчни кули, люлее се, тича, скача, пее, изобщо всичко, за каквото копнее детската му

душа. Когато е слънчево, е навън и прави всички тия неща. Когато дойде буря, стихия някаква, то се скрива в скривалището си. И чака да отmine. Търпеливо и спокойно, защото знае, че е на сигурно място и нищо не може да го нарани там. Смее се, когато е радостно, и плаче, ако е тъжно. Не преглъща сълзите си, а плаче. Това дете никога няма да се почувства изоставено и забравено. Да, тъжно му е понякога, но то знае, че това е нормално. И тъгата ще отmine. Това дете е утешено, прегръщано, люляно. Разказват му се приказки и му се пеят песнички. Това дете няма да почувства никакви липси и празноти. И то ще остане винаги такова, каквото е. На тази възраст, вечна като живота. Питър Пан. Знаеш, че дори и до сто да доживееш, то ще е там, в теб, на този остров. Знаеш, че трябва да го пазиш, защото е крехко. Нали е дете. Крехко е като всяко ценно, хубаво нещо. И трябва да го обгрижваш, да го обичаш. И то теб. Да го приласкаваш, когато е тъжно, да го изслушваш търпеливо, без да го прекъсваш, да целуваш ожулените му коленца, да го прегръщаш, да го успокояваш, че всичко ще бъде наред. Всички тези неща то е правило с теб още когато си бил дете, та досега. Цял живот. „Мамо, виж, направих ти кафе. Изпий го.“ — сепва ме той. Връща ме рязко на земята. Усмивва ми се гордо с формичка за пясък в ръце. Усмиввам му се в отговор. „Най-хубавото кафе на света.“ Малкият принц, правещ кафе за единствената си роза.

Криетница

Сяда на огрения от сутрешното слънце диван. Къщата е от ония старите с високите тавани и през зимата това е единственото топло място. Сяда с тефтер и молив в ръка. Има да вписва спомени в него. А той застава пред пианото с малка кутия за инструменти. За акордиране. Обяснява ѝ, че не е било настройвано повече от двайсет години. Малко покъсно се е пренесла в един друг паралелен свят. На минало, опитваща се да облече в думи. А той в своя свят на звуци. Всеки от тях е в това, което обича. И в споделено мълчание, нарушавано единствено от самотните стонове на клавишите. Проверява ги един по един с някакъв чуден инструмент, който му показва кой от тях боледува. Леко докосване и всичко е наред. Магия някаква се случва.

Вдига глава от листа и се заслушва. Изтръгва се звукът не от клавиша, както ѝ се струва в началото, а от вътрешността на пианото. От грохналото му старо сърце. Протяжен звук, разтегнат до безкрайност, отекващ в стаята и в човешките им души. В синхрон с вечността, усмихва се той на изумлението ѝ. Запленена е от преливащите минори и мажори, нежни, ефирни и в следващия момент плътни и категорични. Меки и сурови. Ще успееш ли да оправяш повредените, пита го леко наивно с чистата надежда на дете. Да, разбира се, отговаря ѝ разсеяно, докато се вслушва в гласа на пианото. Но трябва да пазиш тишина. Или поне опитай, шегува се. После се навежда към него със сериозно лице. Съсредоточен в това, което то има да му каже. Повече от двайсет години е стояло тежко на това място, в тази стая,

без да бъде докоснато. Събирало е историята на къщата, на хората, идващи и отиващи си от нея, мълчаливо и смирено.

Излиза на терасата и сяда в едно кресло с лице към слънцето. Средата на януари е, но е приятно топло и не се съдържа да вдигне краката си на парапета. Притваря очи срещу заливащата я топлина, заслушана в накъсаната мелодия, идваща от стаята. Спомня си един техен разговор преди малко повече от година.

— Знаеш ли, онзи ден ме боля душата. Ама цял ден.

— А как те боли? Опиши ми.

— Не ти ли се е случвало?

— Може и да е. Опиши ми усещането — настоява той.

— Ами сякаш някой е седнал на гърдите ти. Тежи едно, там вътре, стяга, стиска. Физически го усещаш. И ти е трудно да издишаш. Дори не знам защо.

— Не знаеш?

— Не. Просто някаква тежест. Как мислиш, от какво е? Ти ме познаваш.

— Познавам ли те? — Поглежда я усмихнато. — Това е най-голямата глупост, която си казвала. Никой не познава никого. Близките опознаваш цял живот и не са рядкост моментите, в които все пак те изненадват. Казват или правят нещо непредсказуемо и ти се чувстваш едва ли не предадена от това. Себе си дори не успяваш да опознаеш докрай. Факт. Повечето не се и опитват. Но, добре, да кажем така. Според това, което знам за теб и познавам, ще направя няколко предположения.

Нервна и трескава си. Странно е как конвулсивно се отдръпваш. Не задържаш своето докосване, докосваш и се отдръпваш. За къде бързаш? Не бързай, оглеждай се. Не гледай само пътя, карай бавно и гледай наоколо. Постоянно търсиш и толкова много търсиш, че самото търсене става важно за теб. Затова те боли душата. Не може да те догони. Задъхва се подир теб, а ти не я изчакваш. Когато докоснеш това, което си търсила, почувствай го. Остави го да изпълни момента,

не търси веднага отвъд него. Заради себе си. За да се насладиш.

Спира с анализа и я поглежда въпросително. Това дава ли някаква светлина по въпроса ти, я пита. Тя мълчи. После се обажда.

— Какво искаш да кажеш? — объркано го поглежда.

— Какво, какво. Каквото исках да кажа, го казах. Не искам повече да те анализирам, нито ти мен. Думите винаги опорочават, особено чувствата.

Долавя леко раздразнение в тона му и решава да не продължава с въпросите. Той обаче не е свършил.

— Думите крадат. Думите само моделират. Те ни помагат да се изразяваме, но това е всичко. Не чувстваме с думи, нали? А ти все се държиш за тях. Или пък се криеш зад тях. Такова дете си понякога. Идваш и ми казваш, че те боли душата. И сега, веднага трябва да открием причината, да я разнищим и облечем в думи и логика. Все едно влизаш в една стая и трябва моментално да светнеш всички съществуващи лампи. Да не остане тъмно ъгълче. Не ти ли е хрумвало, че можеш да я оставиш на мира за малко, душата ти, да я поболи и да мине? Без ненужни думички. Децата са така. Можеш да им викаш, да им крещиш, но те не ти вярват, че си истински сърдит, защото след това ги целуваш и прегръщаш. Пък да им говориш колко е красиво това или онова е добро, те не го разбират от думите. Само като им покажеш изгрева или цветята, тогава ти вярват.

Изведнъж от стаята зазвучава мелодия. Не я е чувала досега, но още първите тонове я приковават. Приключил е с акордирането и е ред на музиката. Някакво топло чувство я изпълва, тръгва от петите през цялото тяло и се утаява в мозъка ѝ. Вълшебството на музиката. Да говори без думи. И да те води.

— Невероятно е. Какво е?

— Погребалният марш на Шопен. Бях сигурен, че ще ти хареса.

Пренебрегва ироничната му усмивка и се доближава до пианото.

— Много. Стисва ти душата, изцежда я до капка, а после я реанимира. И я прегръща и стопля. Изсвири я, моля те, пак.

Чувайки отново любимите вече звуци, решава.

— Искам да ме изпратят с нея.

— Не бързай толкова. Казах ти да спираш и да се оглеждаш. И да слушаш. Има време за другото.

Да не бърза. Как се прави това, ако цял живот са ти повтаряли обратното. Ако цял живот си препускал в търсене на онова безименно нещо, което да утеши неспокойната ти душа. Да даде отговори на всичките ти въпроси. Да осмисли умората, просмукана в костите ти от този безкраен галоп. Защото колкото повече си се опитвал да разбереш света около себе си, толкова повече си се обърквал и изгубвал. Защото във всички стаи, в които си влизал и светвал лампите им, все е оставало по някое тъмно ъгълче, където навярно се е криело то. Обърнало гръб, с ръце закриващо очите си. Да не го видиш. И да продължиш да го търсиш.

Забраваше

Често идва на тази детска площадка. Често, но почти никой не го забелязва. Невидим за останалите, невидим и за себе си. Идва да слуша детския смях, шумоленето на черешовите дървета над главата му, бръмченето на насекомите току до ушите му. Да слуша звуците на външния свят, когато се умори от тишината в неговия. Така се връща поне за малко назад, много назад, в собственото си детство, с хората, които отдавна ги няма. Почти се вижда отново да тича, да кара колело, да се катери по дърветата, да прескача оградите. Почти успява да я види. Майка му, винаги засмяна, но и разгневяваща се за секунди при вида на някоя беля. А после бързо прощаваща. Какво не би дал да можеше отново да я види. Да ѝ каже толкова много неща. Имаме да казваме толкова много неща, когато е прекалено късно. И няма кой да ни чуе.

В началото майката моли детето да си тръгнат, търпеливо обяснявайки му защо трябва да се приберат. Детето, разбира се, не иска и да чуе. Тя постепенно повишава глас. Той долавя умолителната нотка, вече примесена със заплашителна. Скоро ще премине във фалцет.

Може ли, извинете, да пробвам аз, усмихнато се намесва малко преди неизбежното избухване. Извиква момченцето пред стъписания поглед на майката и потупва дружелюбно с ръка мястото на пейката до него. Детето послушно сядва, по-скоро любопитно от странния старец, когото всъщност неведнъж е виждало на тази пейка. Той се навежда съчастнически към главата му и тихо го пита на колко години е. На пет, гордо отвърща. Знаеш ли, когато аз бях на пет, моята майка, ти си бил на пет, прекъсва го учудено детето. Да, пред-

ставяш ли си, усмихва се той, та тогава моята майка честичко ми казваше да ѝ напомням нещо важно, понеже все го забравяше. Сине, казваше ми, ти си вече на пет години и твоята памет е по-силна от моята. Какво да ѝ напомняш, пак го прекъсва детето, все по-нетърпеливо да чуе историята. Да ѝ напомням, че и тя е била малка, и тя е била дете, и тя невинаги е слушала родителите си. И понякога, даже често, да съм по-търпелив с нея. Заради детето в нея, разбираш ли? Това дете е в нея?, малкият невярващо поглежда стареца, а той бръква във вътрешния джоб на палтото си и изважда оттам една пожълтяла окъсана снимка. Виж, тук сме аз и майка ми. Не вярваше, че съм бил на пет, но тук съм точно на толкова. Детето взема снимката в ръцете си и дълго я гледа. Накрая му казва почти шепнешком. И сега в мама е момиченцето, което е била? Със сигурност, но тя го забравя понякога и ти трябва да ѝ го напомняш. Вземи тази снимка като подарък от мен, за да не забравиш и ти.

Детето става от пейката и отива при майка си, хващайки я внимателно за ръка. Хайде да си ходим, мамо. Все така смяяна, жената се обръща към възрастния човек, за да му благодари, без да разбира какво точно се е случило за тия няколко минути. Но той вече бавно се отдалечава по алеята, заслушан отново в звуците на миналото, онзи избелял свят, все по-далечен, но и все по-близък, виждащ само него със слепите си очи.

Въпроси

Иска ми се да можех да ти разкажа за онзи мой сън, всъщност кошмар, в който нещо ме преследва. И се събуждам точно преди да ме хване. Някой някъде е изчислил това до секундата. През повечето ми нощи е там. Чака ме търпеливо. Събуждам се с галопиращо сърце, просмукано от ням ужас. И облекчение, разбира се. До следващия път.

Иска ми се да можех да ти разкажа за децата си. Как се чувствам, докато ги гледам да спят. С все още малката ръка, небрежно свита под главата или възглавницата. Задължително отвит той. С разпиляна коса тя. Да ти опиша чувството на безсилие от изтичащите през пръстите ми дни на тяхното детство и разяждащата тревога за бъдещето им. Вината от виковете по тях, когато типично по детски не слушат, верни на природата си. Тъгата от всяка една раздяла, за кратко или за повече. С времето все повече. Болката от ясното осъзнаване на реалността, че всеки път отдалечаването ще е все по-неизбежно. И все по-болезнено.

Иска ми се да можех да ти разкажа за живота си. За детството си. Да възстановя всеки един спомен до най-малкия детайл. За да те попитам после откъде е тая моя неувереност. Нали самоуверените жени били най-секси. Чуждо ми е то на мен. Колебание и за най-малката крачка в живота ми. Откъде е тая съсипваща вина, подхранвана от какво ли не, дете все е гладна и все иска още. Откъде е тоя страх да не счупя нещо, стъпвайки винаги на пръсти, плахо и внимателно. И когато се чувствам добре, да се оглеждам кого наранявам с това.

Понякога ми се иска да те питам защо така натрапчиво усещам, че нещо не е наред. Че нещо дяволски не е наред в този свят. Нещо е сбъркано. Дали при създаването му или е придобито, не знам. Едно такова прилепващо чувство, което те преследва и не ти дава мира. Да ми кажеш защо ние, човеците, сме така самоунищожителни, толкова упорито бързаме към своя край. И защо позволяваш да съсипваме земята на децата ни. Всъщност земята, която не е нито наша, нито тяхна, а се отнасяме с нея така, сякаш ни принадлежи, и я изстискваме, и изстъргваме, и оглозгваме. И не забелязваме по-слабите и беззащитните от нас, затваряме си очите за чуждото нещастие, оковани в собствените си предразсъдъци. Все по-притиснати от стените, които сами сме си изградили. Блъскаме се един в друг, лутащи се, все по-изгубени, все по-безразлични и уморени. Бавно умираме, мислейки, че живеем.

И още, ако имаме време, бих ти описала чувството си на покруса в моментите, в които виждам близките ми да страдат. А и не само те. Да са затънали и да не виждат изход. Аз да мълча, не знаейки какво да кажа. А така да искам. Така да искам да можех да направя нещо. Понякога просто нищо не можеш да направиш. Но ти това го знаеш най-добре.

Бих те попитала защо не ми даде знак в онзи ден, деня преди последния на баба, в който реших да ѝ звънна на следващия. Без да подозирам, че няма да има кой да вдигне отсреща. Или ми даде, а аз дори не разбрах. Както навярно в толкова други моменти от живота ми. Моменти на пропускане, на неслучване, на загуба, безвъзвратни, отишли си завинаги.

Та за съня ми, за това безименно нещо, което ме преследва, по-голямо от ужас, по-силно от живота, и току усещам дъха му отзад на врата си миг преди да се събудя, да ми кажеш то ще ме стигне ли някога. Искане ми се да можех да те попитам ще ме настигне ли някога, Господи.

Но не мога.

Щастие

Говорим си с приятели за щастието. Тази отчайващо изтъркана от употреба дума. Толкова безразсъдно използвана, че е избеляла, изгъняла, прокъсана дори на места. Би трябвало да е като ония изчезващи видове, защитени от създадени за целта организации. Да се използва изключително рядко и с пълна отговорност, произтичаща от това. Както всъщност редица други думички. Не съм сигурна дали изобщо я харесвам. Натоварва ме по някакъв особен начин със значението, което носи и под чиято непосилна тежест се е огънала. Потиска ме със смисъла, вложен от хората, с безумните очаквания и надежди, вплетени в корените ѝ. А това е просто една думичка. С шест букви. Щ-а-с-т-и-е.

Веднъж предприех социален експеримент, който се състоеше в това да питам познати дали са щастливи. Резултатът беше повече от незадоволителен, не защото казваха очаквано не, а защото повечето, да не кажа всички, бяха неискрени. Впускаха се в обяснения и оправдания, някои мълчаха красноречиво. Както и да е. Та седим си в луксозното заведение, хапваме екстра храна, пием си питиетата и си говорим за щастието. В някакъв момент единият ми приятел се навежда леко през масата, сякаш ще ни разкрие дълго пазена тайна. Истината на истините. Щастието в цялата му гола прелест.

Били на вилата на негов приятел. Някъде на около седемнайсет. По едно време приятелят му видял по пътя край вилата да минава едно момче. Оставил компанията и отишъл да се види с него. Отишъл, но се забавил. Дълго време, според моя човек. „Поне час го нямаше и отидох да

видя какво става. Бяха седнали на едни стълби и си говореха. Приблжих се и се заслушах. Момчето не говореше като другите, явно нещо му имаше. После разбрах какво. Но въпреки това те стояха там и си говореха задълбочено и това момче изглеждаше щастливо.“ Това ни сподели приятелят ни. После продължихме по други теми.

На другата сутрин се събудих с мисълта за нещо недовършено. Както често съм си мислила, че дадена ситуация минава покрай мен и заминава, а всъщност се оказва, че ме е докоснала и останала там вътре. Защо този чужд спомен ме впечатли? Мислих за това цял ден. Не точно да седна и да мисля, а действайки другите си неща. Това си стои кротко там и си човърка методично. Преповтарях си последните думи от разказа. Именно те не ми даваха мира. Изглеждаше щастлив. Щастлив от какво? Какво точно е изпитвал, какво е било в главата му в онзи момент на стълбите?

Свързах се с източника. С нашия общ приятел. С онзи, който е говорил тогава с момчето. Ако искаш да сглобиш една история, но такава, каквато реално е била, а не съшита от въображението ти, търсиш първоизточника. Там, откъдето е тръгнало всичко. Сега той живее на друг континент, в друг свят. В друга реалност. Може спокойно да се каже, че сега той има друг живот. Преди и след, както се казва. Моля го да си спомни една конкретна случка от преди. Може сега да е в друга реалност, но спомените му са си там. В него. В кръвта, в дробовете му, в паметта на костите. Той трябва просто да си спомни. Да си спомни за едно момче от планината и онзи единствен момент на замръзнало щастие. И той си спомня, разбира се. Прилагам спомена му като доказателство за съществуване на понятието щастие.

Помня това момче. Беше преди десет-дванайсет години. Тогава да е бил на около трийсет. Казва се Данчо. Син на семейство, чиято къща е на около пет километра от вилата ни. Самотна къща в планината, до която се стига по черен

път, непроходим през зимата. Къщата е без ток и канализация. Отопляват се на дърва и се осветяват с газ. Единствено дете, доколкото си спомням. Развива тежък менингит като бебе, който най-вероятно получава, когато семейството му засяда някъде из снега на път за вкъщи. И това води до мозъчно увреждане. Центърът му за говор работи по малко по-странен начин. Звучи като идиот, но не мисли като такъв. Можеш да говориш с него, след като научиш думите му. Бубу-автомобил, пр-пр-електрогенератор, ие-ие-аз и т.н. Но понеже не може да говори като другите и живее в село от седемдесет човека, всеки го смята за идиот. Животните в гората бяха свикнали с него дотолкова, че не бягаха, щом се приближеше. Правеше всичко, което се очаква от човек, живеещ в планината. Събираше билки и гъби, пасеше кози, овце, доеше, грижеше се за животните. Сигурно още го прави. Наглеждаше вилата, когато нямаше никого, и ми даваше отчет какви коли и кога са минавали, защото имаше проблеми с липсващи вещи. Винаги ми се е струвал като нормален човек, интелигентен за нивото, на което е, т.е. без каквото и да е образование. Баща му го е научил да чете и пише. Главата му работеше напълно нормално. Просто нямаше механизъм за изразяване, който хората около него бяха склонни да разберат. За него да отиде от вкъщи до Търново, беше като България — САЩ. Не се случваше често, както се досещаш. Затова се радваше и идваше, когато бях във вилата. Като се замисля, последният ми спомен от него е този. Там на стъпалата. Не съм го съжалявал. Очите му винаги бяха усмихнати. Доста радостен човек. Върна ме много години назад.

Това последното го казва така, че не мога да преценя дали това е хубаво или не. Т.е. написва го, затова ми е невъзможно да усетя емоцията, да видя очите му, докато ми разказва. Има ли блясък от заравянето в миналото, гласът потреперва ли, или е съвършено равен. Такива неща, дребни на пръв поглед, но важни за която и да е история.

После дълго време ще мисля за онова момче. Ще си върша другите неизбежни неща от деня ми, но ще нося в себе си разказаното. Ще се чудя дали е нужно да се повредят там някакви загадъчни връзки в главите ни, за да бъдем щастливи. По детски щастливи без предварително приготвени списъци с условия. Ще се опитвам да си представя какво е в главата на това момче, вече мъж на средна възраст. Как вижда света около себе си и този в себе си. Хората различни ли му се виждат от него самия или същите, всички добри ли ги намира, или само някои са източник на радостта му. Ще си представям идеално картината на стъпалата. „Чакайте, едно приятелче дойде, ще го видя и ще се върна.“ Седнали не принудено един до друг, а всъщност в два паралелни свята, говорейки си за обикновени неща, от тези, които уплътняват ежедневието ни. Щастливи ли са? Ето, заставам внезапно пред тях и ги снимам без предупреждение. Вдигнали рязко глави с израз на почуда в очите, допрели рамене. На седемнайсет и трийсет съответно. Момент от живота им, който никога няма да се повтори. Най-вероятно няма да се видят повече. Но сега, в този отрязък от тяхната история те са си най-близките хора. Ни повече, ни по-малко. Най-близки са си, защото всеки вижда в другия човешкото същество, а не различността. Непресторената искреност на срещата и разговора. Смиреността и смелостта да гледаш на другия, който и да е той, не отгоре надолу, а на същото стъпало, където си и ти. Щастливи ли сте, ги питам? Няма нужда да ми отговарят.

Какво е щастието, питам упорито себе си този път. Колкото и да се изгубваме в този живот, да бъдем намирани понякога. Не непременно често. Да ни се случват срещи като тази, кратки мигове, които ни осмислят. Какво повече ни трябва? И един път да извървим. Нашия си. Пътя на живота ни.

Топка

Стоя пред операционната и чакам. Чакам да я изкарат и да приключи всичко. Успешно. Особена е атмосферата в една болница. В коя да е болница. Постепенно осъзнаваш, че си излязъл временно от капсулата си, къде уютна, къде дискомфортна, и си влязъл в друг свят. С неприветливи стерилни коридори. Свят на болка, страх, отчаяние и надежда. Можеш да ги откриеш в почти всеки поглед тук. В очите на персонала виждаш предимно претръпване. Свикване със страданието във всеки смисъл. Хора, толкова различни, всеки с историята, багажа и диагнозата си, но с едно неизменно общо нещо. Страхът. Можеш да го подушиш във въздуха. Не е по-малко плътен и натрапчив от миризмата на препарати и лекарства. Полепва по кожата, сплъстява косите, разтреперва крайниците. Навлиза неумолимо в теб, колкото и успешно да си му се изплъзвал досега. А си го правил с такава лекота. Убедително и методично. Въръжен с чувството си за хумор и самоирония, предпазващи те като най-непробиваемия щит. И ревниво пазейки ахилесовата си пета, която и бездруго не е твърде известна дори след близките ти. Разтягаш усмивката, редиш напевно и безгрижно някакви шитове, и в един момент с лека изненада установяваш, че си успял да заблудиш дори себе си.

Колко дълго можеш да задържаш онова нещо в теб, което няма име? Колко време можеш да го пренебрегваш? Една такава топка, която се събира и оформя в тялото ти и напират да излезе. Идеално закръглена топка, искаща да живее свой собствен живот. Да бъде освободена от затвора на тялото и съзнанието ти. Нямах време дори да констатираш наличието ѝ. Препускаш напред в луд галоп, улисан в безконечния

списък от ежедневни задачи и грижи. Докато в някакъв момент не се наложи да спреш. Да се огледаш. Да се взреш. Да забележиш.

Стоя в сумрачния коридор и усещам. Наблюдавам и слушам. Чакам търпеливо, без особено вълнение. Почти без тревога. Емоциите са заключени някъде дълбоко. На повърхността съм самото спокойствие и самообладание. Винаги е било така. В драматични моменти, било то изпит или раждане, натискам този бутон за охлаждане. Действа безотказно. Гладко море без ни една вълничка. Но отдолу, на дълбокото се вихрят бури, невидими за просто око. Понякога са леки стихии без поражения. Друг път са опустошителни. Но само ти го знаеш. И плащаш цената.

Стоя и чакам. Дори осветлението е едно такова болно и измъчено. Стерилно и самотно. През деня болниците са така оживени, пълни. Със собствен пулс и ритъм. Вечер атмосферата е съвсем друга. Празни коридори, тишината кънти в ушите ти.

Особено в детското отделение. От време на време се чува проплакване. В следващия момент безутешен рев. Къса ти сърцето. Ивица по ивица. Парче по парче. Съдира го. Стоя в коридора, чакам яростно търпеливо и си мисля, че има нещо ужасно нередно в детското страдание. Адски сбъркано. Някога, някъде, някой е подреждал света и е направил тази неопикуема грешка. Детска сълза, порой от сълзи, детски очи, мълчаливи, но пълни с болка. В това отделение виждаш постоянно такива неща. И не можеш да си затвориш очите, да отвърнеш поглед, да се преструваш, че го няма това малко същество пред теб. Да си сложиш слушалките с музиката и да не чуваш писъците. Някога, някъде, някой си, щом е сбъркал, като е подреждал света, трябва да се върне и поправи грешката си. Не можеш да останеш хладнокръвен, колкото и да ти се иска. Колкото и да си повреден отвътре. Колкото и да си счупен. Такива неща те хващат директно за сърцето и го стисват. Стискат го, докато закапе кръв.

Тръгвам си без него, защото имам мисия да се погрижа за нея. А за целта трябва да го оставя. За малко. Едно от онези трудни решения, които те съкрушават малко по малко, добавяйки още един бял косъм в тъмната ти коса, още една дълбока бразда в душата, още малко умора в очите. Децата не разбират от понятие за време. И един ден да му кажеш, и две седмици, все тая. Теб просто те няма и това му стига. Това го обърква и плаши неописуемо. Не можеш дори да си представиш какво се случва в малката му, чиста душа. Не плаче, не се сърди, не се тръшка. Просто ми казва по телефона: „Мамо, ще дойдеш ли да ме вземеш?“ Всеки път, щом се чуем. Почти чуваш как капе сърцето ти. Кап-кап-кап. Казва го тихо, но с такава стаена надежда в гласчето. С такава надежда. Казва ми само това и не мога да отвърна нищо. Не мога, защото ако си отворя устата, онова безименното, онази идеално закръглена топка в мен ще набере сила и скорост и ще разбие стените си. Ще ги разбие и ще ме залее. Леко пропукване, премигване, прехапване на устата. „Скоро ще дойда. И ще те взема. Скоро.“

Отварят вратата на операционната. „Всичко е наред. Събуди се.“ Всичко е наред. Събуди се. Бурята утихна.

Срещу

Лежи до мен на спалнята. Три килограма, петдесет сантиметра. Толкова, колкото го изписаха. Минали са едва един-два дена. Спи или е в унес, то на такава възраст е трудно да се прецени будни ли са, или спят. Лежи си кротичко, не писка, не реве, мълчаливо и съкрушаващо. Не можеш да проумееш защо съкрушаващо. Защо като го гледаш или просто си лежиш до него и усещаш топлината му, нещо те сграбчва за гърлото и навлажнява очите. Защо се натъжаваш, вместо да скимтиш от радост. Мислиш си, че не си наред.

А всъщност всичко си е съвсем наред. Чувстваш се така, защото там, в това същество едва три килограма, е съсредоточен целият ти свят. Чувстваш се сломен, защото осъзнаваш колко си уязвим, как можеш да обичаш безусловно някого, колко крехък може да е той и колко много трябва да го пазиш. Поне ще се опиташ, ще направиш всичко по силите си, ще станеш досаден, обсебващ, гълчащ, мрънкащ. Ще казваш по хиляди пъти „Внимавай, пази се“, вместо „Забавлявай се“. Ще повтаряш грешките на родителите си, колкото и да си си обещавал, че няма. Ще се караш, викаш, наказваш, после ще се чувстваш виновен, ще гушкаш, ще задушаваш от прегръдки. Ще бъдеш там, за него, с всичките си грешки и разкаяния, със своите си вътрешни борби, съмнения, страхове, но и с всичката любов и нежност, на които си способен, винаги и на всяка цена.

Така се осъществява срещата. С него. Със себе си. С миналото, настоящето и бъдещето в едно. Сломяващи са тези срещи. Такива са, защото събарят всички стени в теб, които бавно и методично си изграждал цял живот, оголват

те, пречупват те, променят те. С изненада установяваш колко ревлив можеш да бъдеш, как предателски ти се пълнят очите в какви ли не ситуации, как истински и буквално може да те боли сърцето от тревога, от обич, от грижа едновременно.

Такива срещи не държат на дати, годишнини, празници. Не спазват официалности, добър тон, дрескод, обноски. Не се случват непременно на свещи и вино, добра храна и безупречен персонал. При такива срещи не избухват фойерверки и не върви разтърсваща подходяща музика за фон.

Случват се в болницата, през нощта, когато всички спят, а то будува, било то от глад или колики, или поради някаква си негова много важна причина. Случват се вкъщи на спалнята, легнали, след изписването, гледайки се, запаметявайки и попивайки другия. Случват се на концерт на любимия изпълнител, непознат човек, когото никога няма да срещнеш и прегърнеш, а всъщност е в сърцето ти завинаги. Случват се, докато просто си седиш и говориш тихо с близък приятел или дори си мълчите споделено, или докато го прегръщаш за здравей и довиждане, докато го прегръщаш от радост, че не си го виждал отдавна, или го прегръщаш, за да отнемеш от болката му.

Случват се между сродни души, независимо дали с кръвна връзка или не. Души, които се припознават незнайно откъде. Навлизат в сърцата си и остават там. Поглеждат се в очите и си говорят без думи. Усмивват си се и си казват всичко. Такива срещи са безценни. Един миг и може да осмисли целия ти живот, да го изпълни и оцвети. Може да те спаси.

Могат да се случат на най-необичайни места с най-неочаквани хора. Всъщност донякъде това са срещи със себе си, защото тези хора докосват нещо вътре в теб. Може да е много добре скрито, но те го намират. Без усилия, ей така, с поглед, жест, дума, прегръдка. Безценни са, защото може да се случат много рядко, до степен да забравиш какво е чувството. И когато все пак някой ден, в някакъв момент се случат, сякаш намираш себе си. Поне за малко.

Принцеса

Имало едно време една принцеса. Или поне всички ѝ казвали така. Или поне баща ѝ все така я наричал. „Моята принцеса“. Мила, красива, възпитана, все качества на една истинска принцеса. Били страшно близки с баща си. Той я обожавал и я пазел като скъпоценност. Като най-голямото си съкровище. Много пъти, когато се загубвал, тя го намирала. Светлината ѝ го намирала и връщала. Като светулка в мрака. Топлината ѝ, прегръдката ѝ го спасявали неведнъж. Говорели за всичко, често до късно нощем. Тя знаела, че нейният голям и силен татко може да я защити от всичко. И всичко би направил за нея. Без изключение. Дори за момент не се съмнявала.

После тя пораснала. Той малко остарял. Видимо почти не, защото си изглеждал все така, както винаги. Като момче. Само леко прошарената черна коса и бръчиците покрай очите загатвали, че е на малко повече от двайсет. В душата си се чувствал безвъзвратно остарял. И уморен. Толкова уморен понякога, сякаш носи целия свят на гърба си. От изоставените мечти, пречупените копнежи и други такива неща. От този ненормален свят, в който трябвало да оцелява тепърва дъщеря му. А нямал и бегла идея как ще я предпази. Свят, безкрайно циничен към мечтателите, към онези хора, които не блъскат, а докосват. Виждал средата на дъщеря си и се изпълвал с мрачни предчувствия за бъдещето. И сковаващ костите страх, че не може да види лицата на драконите, змейовете и изобщо чудовищата, с които ще трябва неминуемо да се бори, за да запази принцесата си. Че ще дойдат и ще му я отнемат, без да може да направи нищо.

Как да се бориш с невидим враг? Враг, който има хиляди глави, но е прозрачен като въздуха. Усещаш го с всичките си сетива, изпълва те с ужас и отчаяние, а мяташ безпомощно с ръце. Опитваш се да изкрещиш, но от устата ти не излиза и звук, точно както в някой от кошмарите ти.

Паркира колата. Остава няколко минути в тъмното, загледан в светлинките отпред. Нещо отвътре го стяга, там в гърдите, и му се иска да отмине това усещане, преди да се прибере вкъщи. Замисля се и в следващия момент вече не вижда светлините. Седи в изстиналата кола и не знае как да се прибере. Разстоянието от колата до вратата на дома му му изглежда като най-дългата и непреодолима отсечка.

Тя е вкъщи, но му е толкова далечна, колкото най-отдалечената звезда от Земята. Тя е сърдита, студена, натъжена. Тя е една отчуждена принцеса сега. Гневна и мълчалива. Той иска тя да е онова усмихнато момиченце, което беше щастливо от толкова малко. От самото му присъствие. От това да я хвърля във въздуха и да я улавя. Да я върти и тя да пици от радост и ужас. Да се борят, да я гъделичка и да се заливат от смях. И той да се чувства жив и намерен. Да вдишва детския ѝ чист аромат и да сплита дългата ѝ коса.

Сега тя няма нужда от това. Сега иска да бъде с приятелите си, да бъде приета и одобрена от стадото, мисли си с огорчение той. Да ходи по купони, да я опипват момчешки погледи, да я харесват и свалят, да пият и пушат и какво ли още не. Не му се мисли какво още. А със сигурност има още. Исква му се пак да е малката му принцеса с ожулени лакти и колене. Да тича при него разплакана и той да я утешава и превързва раните ѝ. Да играят на всички ония детски игри и всичко да е така просто. Да ѝ разказва приказка за лека ноц, любимата ѝ приказка, отново и отново, да ѝ подрежда дълго косата по възглавницата, да оправя завивката и да угася лампата. Спокоен, че я оставя в леглото ѝ, на сигурно място. Далеч от този враждебен свят, далеч от опасностите, дебнещи отвсякъде. Особено малките момиченца. И близо

до него. Потръпва от студ. Сепва се от някаква хвърлена наблизко пиратка. Откога е започнала да се отдалечава? От каква възраст започват децата да се отдалечават от родителите си? Може ли нещо да направи, за да спре този така необратим процес? Исква си момичето обратно. Знае какво е пожертвал. И какво отново би пожертвал. Знае цената. И пак би я платил. Но никой не го е предупредил за това. Не е подготвен за тази реалност.

Завалиява ситен дъжд, който скоро ще премине в сняг. Заглежда се в капките, стичащи се бавно по стъклото. Почти усеща влагата. И соления ѝ вкус. Потърква несъзнателно окото си с пръст. Сух и излъган. От дъжда е.

А да са толкова уязвими като бебета. Така беззащитни и крехки. И да порастват с едно мигване на окото. Безмилостно и безвъзвратно. Откъде се научават да се държат така студено и дистанцирано? Мислил си е, че не може да го боли сърцето повече по този начин. Да му секва дъхът чак. Но ето, може. Открива все нови и нови измерения на болката и самотата.

Излиза от колата и се отправя бавно към входа.

Стои си в стаята, на бюрото и гледа през прозореца. Тъмно е и почти нищо не се вижда, но това ѝ е любимо и е действало безотказно толкова пъти. Успокояващо по някакъв начин. Криво ѝ е, защото пак са скарани с него. С баща ѝ. Най-близкото ѝ същество. Напоследък все по-често. Тежат ѝ тези сблъсъци, но още повече ѝ тежи разочарованието, което чете в очите му. Разочарование от нея, горчивина от глупостите и грешките ѝ. От нейните грешки, тези, които ѝ принадлежат, на които има право. Защо той не може да разбере това? Защо не може да разбере, че за разлика от него, на нея ѝ се живее, иска да живее сред хора, млади хора, а не да се изолира от другите? Защо просто не ѝ има повече доверие и по-малко очаквания? Защо трябва да е толкова сложно с близките хора?

Но той не ѝ е просто близък. Той е най-скъпият ѝ човек. Този, който винаги е бил до нея и я е научил на всичко, което знае. Който я е хранил и преобувал като бебе, научил да кара колело и кънки, стоял е вечер до късно с нея над домашните ѝ, бършел сълзите ѝ, когато светът ѝ ставал мрачен. Този, който я е обичал и обгрижвал от първата минута на живота ѝ през всичките тия години. Така, както никой никога няма да я обича. Този, когото го боли и ще го боли, когато я вижда да страда. И ще иска да отнеме болката ѝ само за да види усмивката на лицето ѝ. Баща ѝ.

Гледа все така неவிждащо през прозореца. Разговор отпреди една-две години изплува в спомените ѝ. Говори си с един специален човек. Тогава пак е скарана с баща си. Обидена и огорчена. Този човек ѝ казва: „Иска ми се и аз да имах баща, на когото да се сърдя. Да се сърдя, че ме обича толкова много. Ако изобщо приемем, че това е нещо лошо. Баща ти е рядък човек. Такива като него се появяват веднъж на хиляда години. Ще имате сложни ситуации, конфликти, проблеми и неразбирателства, но никога не забравяй кой е той. И кой е той за теб. И коя си ти за него. Когато ти е най-тежко и изобщо, каквото и да се случи между вас, много е важно да си спомниш това. Да си спомниш как изглежда душата му отвъд разгневеното лице, отвъд студеното изражение, отвъд всичко. И да отидеш и да го прегърнеш. Без думи. Просто да го прегърнеш. Той е там, за теб, винаги. Не забравяй това.“

А сякаш го беше забравила. Сепва я звънецът от входната врата. „Пак си е забравил ключовете. Толкова е разсеян.“ Усмихва се на себе си, докато отива. Не знае, че ключовете са в джоба му. Просто обича тя да го посреща. Да я вижда вкъщи. Сякаш тогава знае, че всичко ще бъде наред.

Отваря му вратата и се хвърля на врата му. Прегръща го силно и продължително. И после всичко беше наред.

До̀за

Сиви голи улици, осезаема липса на сняг, който поне за малко да затрупа хроничната тъга на малкия град, силен вятър, вдигащ всичкия прахоляк във въздуха. Вдишваш го с целите си дробове и крачиш бързо. Над сградите в далечината съзираш част от изгрева. Късче красота. Късче съвършенство. Единственото истинско нещо наоколо. Хора, болнични коридори, лекарски кабинети, купища народ пред тях. Намръщени лица, сериозни, изнервени, угрижени, усмихнати, спокойни, жизнерадостни. Всички цветове на дъгата. Срещаш ги, поздравяваш, няколко разменени реплики, „Весели празници“ и отминаваш. Навярно няма да ги срещнеш никога повече. Странно усещане. Съдба. Всеки в коридора си, докато не се пресечете някъде из житейските пътеки. И после продължавате. И пак така. Бързаш. Винаги има основателна причина. Нямах време да видиш късчето изгрев, онова безкрайното синьо горе, което ти носи безмтежност, щом се сетиш да погледнеш. Нямах време да забележиш много дребни неща, детайли, които биха те изкарали от коридора ти, биха те изблъскали грубо дори. Не се знае кога ще имаш време. Покрай това пропускаш себе си. Пропускаш живота си. Пропускаш още един изгрев или залез, още една среща със себе си. Като слепци се бутаме, без да се виждаме. Като глухи си викаме, без да се чуваме. Като сутеньори оглеждаме и опипваме телата си, пропускайки душата. Грижим се за обвивката, наказваме с глад ядрото. Обричаме ги на студ и мрак.

Млад баща и момченце на три или четири. Пристигат пред кабинета, питат кой е последен и седат да чакат. Бащата съблича внимателно детето, докато му шепне нещо явно

успокоително. Леко уплашено, то се вкопчва в бащата. Сигурният остров. Безусловната закрила. Мъжката нежност. Сурова мекота. Бащинска. Трогателни са, защото не знаеш кой е по-уплашен. Защото, въпреки страха си, той успокоява сина си, прегръща го, дава му онова, от което той самият има нужда.

Наблюдавам ги с интерес. Не крадешком. А право в тях. Изучавам ги, лицата, очите, ръцете им. Жестовете, мимиките, усмивките и смръщванията. Всичко е важно. Децата така гледат. Втрещават се невъзмутимо в теб и те сканират. Нищо не пропуска детският поглед. И нищо не може да го излъже. Повечето възрастни гледат крадешком, внимателно, да не ги видят. Като крадци. Някои професионални дори. Неведнъж съм спипвала и заклещвала нечий поглед така. Или продължават нахално, или се извърщат смутени.

Бащата и момчето. Цветно петно сред сивотата. Не можеш да не се изкушиш. Доза човечност. Нежност. Топлина. Скоро ще усещаме остър дефицит от тях. Ще имаме нужда от ежедневна доза, за да оцелеем. Минимална такава. За душата. Ще я търсим жадно навсякъде около нас, в хора и ситуации. Ще е по-необходима от храната, дрехите и лекарствата. Ще се открива все по-трудно, защото ще ставаме все по-глухи, слепи, все по-безчувствени и с гладуващи души. Други неща ще стават все по-важни. Стават. Вече стават. Станали са. Ще си търсим дозата като отчаяни наркомани сред морето от ония равнодушните, наяве спящите. Ще разменяме всичко за нея. Ще е безценна и необходима като въздуха, който дишаме. Онова мъничко нещо без име, което те стопля отвътре. Изкарва те от този свят поне за малко. Неопределен копнеж по нещо, загубване и намиране едновременно, отплаване и завръщане. Кулминацията на всичките ти празноти. И самоти. Есенцията на смисъла, който търсиш цял живот.

Търся им очите. И на двамата. Очите могат да ми говорят дълго. Умея да ги слушам и те ми говорят тихо. Важ-

ните неща винаги се казват тихо. Шепнешком. Трябва да се напргнеш, за да ги чуеш. Не вярвам на някого, който крещи, който си казва истините на висок глас. А най-важните неща се казват мълчаливо. С очи например. С ръце. Възхищавам се на художници, които рисувайки човешко лице, вкарват в погледа онова нещо, което го прави истински. Човешки. Очи с душа. Или фотографи, които изтръгват онзи поглед. Не на самодоволни бозайници или съблазнителни хиени, а онзи редкия, който се забелязва и изчезва за част от секундата и изкуството е да го уловиш.

Бащата се навежда на нивото на сина, поглежда го в очите и му се усмихва. Казва му нещо, след което си потъркват носовете един в друг. Някаква си тяхна закачка. Сломващо, разтопяващо до степен локва. Този момент ще е пред очите ми цял ден. Цял живот. Този съкровен, интимен момент, който събужда нещо в теб. Нещо безутешно, каращо те да се луташ като изгубен, докато не си намериш дозата.

...

Душите им са като на деца. Чисти и открити. Ще ги познаете по погледа. Очите им са бистри и топли, потъваш в тях, стоплят те отвътре, прегръщат те. Очите им може да се смеят, по детски да се смеят, с онзи блясък, а друг път да потъмняват от болка. Да помръкват и да настъпва нощ в душите им. Ръцете им винаги са топли и силни, готови да те хванат, ако падаш, и да те прегърнат, ако имаш нужда. Сърцето им е безкрайно голямо и състрадателно, без граници и рамки и списъци с условия. Призванието им е да дават, а се смущават да получават. Не знаят как се прави това с вземането. За тях да обичаш значи да даваш. Точка. Можеш с часове да мълчиш с такъв човек. И да чувстваш все едно се завръщаш у дома, където и да е това. Да ти е топло и уютно. Те няма да те разпитват, ако не ти се говори. Не изявяват претенции към теб. Не те критикуват, нито блъскат. Те те докосват само. И присъстват с цялата светлина, която носят в себе си. Като слънцето са. То е там и те топли, без да иска нещо в замяна. Безусловно.

Те са рядкост, изчезващ вид. Понякога силни и жилави, друг път крехки и чувствителни. Трябва да ги пазим. Да не ги стъпче стадото. Да не ги затрият безразличието, фалшът, лицемерието, страховете и предразсъдъците, дребнавщината и суетата.

Те са тихи, внимателни, изслушват те, без непременно да искат да бъдат чути и изслушани те. Те те питат как си, защото наистина ги е грижа как си. Питат те не с уста, а с душа. Те са емпатични и с лекота могат да те почувстват. Затова трябва да внимаваме да не им предадем болка, тъга. Да не ги заразим. Нали трябва да ги пазим. Не обичат да са център на внимание, така че понякога може да не ги забеле-

лежиш сред тълпата. Но не за дълго. Тяхната ярка светлина рано или късно ще те привлече.

И няма да можеш да им обясниш защо ги обичаш. Няма. Колкото и да се опитваш. Как може да се обясни такова нещо? То е. Просто е. Няма как да е иначе. Не просто защото са добри, по детски чисти и всичко останало, а просто защото ги има. Все още съществуват. И дават надежда, вяра в чудото на живота. Оцелели са и ще продължават да оцеляват. Да ни топлят и дават прегръдки. Да светят дори в най-големия мрак. Последните светци на тази епоха. Ще ги познаеш и по начина, по който се чувстваш, след като срещнеш такъв човек. Ще стопи поне за малко от леда в душата ти. И никога повече няма да го забравиш. Дом. И нищо няма да ти поискат. Само ще те направят по-добър. Страничните ефекти може да са стягане в гърлото и влажност в очите, но не е болка за умирање. Това просто ти напомня, че и ти си човек. И чувстваш, жив и топъл, истински под многото изкуствени пластове, наслоени от живота. От времената. И дори някога, някой ден, по някаква причина да ги няма вече в живота ти, те винаги ще са с теб. А обич никога не стига.

Каледна приказка

Слиза от мотора и се запътва към хижата. Сваля каската в движение и мразовитият вятър го близва по лицето. Толкова време е тук, а няма свикване със студа. „Тук“ е на края на света, въпреки че това място го няма на никоя карта. Студът тук не влиза в никакви измервания и категории. Отвъд тях е. Не щипе закачливо, а хапе безмилостно, реже и смъква кожата от кокала. Виелиците са нормално явление, слънцето — рядко. Колкото и да бродиш, няма да срещнеш ни едно живо същество. Освен него и Кай.

Забързва по едва виждащата се пътека към къщата и затваря с облекчение тежката врата зад себе си. Топло. Констатира топлината с цялото си премръзнало същество. Не е най-разумното нещо да караш мотор в такова време. В такъв неподдаващ се на дефиниция климат. Отива до камината, хвърля някое и друго дърво, уверява се, че няма опасност да загасне скоро. Заглежда се в огъня хипнотизиран и усеща как топлината плъзва по тялото му. Въздъхва от удоволствие. Какво нещо. Въздишка от тежест. Въздишка от наслада. Един нюанс разлика.

Отива до бюфета и си сипва едно малко. Секунда размисъл и го удвоява. Тежък ден. Тежка професия. Връща се и се отпуска в креслото срещу камината. Отпива малка глътка и отново усеща прогаряща топлина. Този път по небцето, в гърлото и до стомаха. Разлива се и се разплисква щедро из тялото му. Въздъхва отново. Пламъците танцуват пред очите му и неканени спомени прииждат. Леко пробождаие в сърцето. Безвъзвратно отминали моменти, забравени мечти, пречупени копнежи. Пустота. Късно е вече за тия спомени.

Винаги е било късно. И за какво са му изобщо? Да го топят на старини? Не, не са му нужни. Няма и 40, а понякога се чувства като старец. Всъщност често. Така популярната представа за външността му е пълна глупост. И той не знае откъде се появи и така се разпространи с мълниеносна скорост из целия свят. Добродушният, закръглен, даже откровено дебел старец с бяла коса и брада и червени одежди. Винаги е бил слаб, висок, с жилаво тяло и черна коса. Брада, повече от тридневна, никога не е имал. Кротки, топли очи, нежна усмивка, но често тъжен и уморен поглед. От това, което вижда през повечето време. За разлика от обикновените хора той има способността да вижда на много места едновременно. И да чувства вътрешния свят на другите. Освен радостта им, и болката. Ех, а тя винаги е повече. Винаги. Да вижда болни деца, страдащи родители, липсващи деца, липсващи хора. Да вижда теглото на хората, толкова различно при всеки и толкова еднакво. Да вижда самотни хора. На Коледа. На най-самотния празник. Понякога наистина мрази работата си. А така да обича децата. Така да ги обича. И да е безсилен пред болката в очите им. Все пак чудеса не може да прави. Просто им носи поръчаните подаръци. Играчки, дрехи, обувки, сладкиши. Такива неща. Но ония другите не може. Забранено му е. В тия неща му е забранено да се меси. По дяволите. Оттам идва умората му. А не че обикаля цял свят за кратко време. Умората, просмукала се в костите и очите му, в ръцете, но не от чувалите с подаръци. Тази умора тежи, колкото всичката мъка по света. Непосилна е, но това му е работата. А и не е само работа. Дълг, любов, съдба. Кой знае.

Присвива очи срещу огъня и се замисля. Кай пристига безшумно и се настанява в скута му. Погалва го разсеяно и черният котарак замърква от удоволствие. Другата жива душа тук освен него. Кръстил го е на онова момче от *Снежната кралица*. Любимата му детска приказка. Прави му компания, колкото да не е съвсем сам. Обича да е сам. Обича

това място тук, на края на света. Хижа в планината, както винаги си е мечтал. Креслото, камината, Кай, собствените му мисли. Какво повече му трябва? На хората все нещо не им достига, все търсят, искат още. Мъчат ги липси, лутат се, терзаят се, блъскат се. Не разбират, че не това им е проблемът. Не това ги прави нещастни. Гневни и уморени. И тъжни. И изгубени.

Тук е домът му. Нещо, което преди, в миналия му живот, никога не е имал. Не е познавал това усещане за уют и топлина. И принадлежност. Прокарва пръсти през косата си, която впрочем е започнала да побелява. И тия бръчици покрай очите. Не го е грижа. Не мисли за това. Никога не е мислил. Мисли за хората, за децата, особено за ония, изоставените, за болните, за непоисканите деца. За войните по света, за лошото, равнодушието и студенината, за алчността, за безграничната суета и вечно гладното човешко его. Тия хора сами ще се затрият. През цялото време мисли и почти не спи. Освен многото работа през деня. Свикнал е да не спи. Няма време. Ако хората разберяха, че нямат това време, което си въобразяват, че им се полага... По-добре, че не знаят. Това, което не знаеш, не може да те нарани.

Сега и шейната се повреди и трябваше да я остави за поправка. Спешна поправка, че Коледа приближава. Елените остави на сигурно място, на топло, където знае, че ще се погрижат за тях. И в този невъзможен студ трябваше да се прибере с мотора. Почти не усещаше пръстите на ръцете си, когато стигна до хижата. Все пак има нещо човешко у него. Нещо останало отпреди. Освен сърцето. Неуморно биещото му уморено сърце.

Леко е притеснен за шейната, защото няма как с мотора да обиколи навсякъде, че и с всичките чували. Помощници няма. Това с джуджетата е също някакъв нелеп и абсурден филм. Винаги, от самото начало е бил сам. Не е сигурен дали да се оплаква от това. Достатъчно хора вижда, за да му липсват тук. Тук е неговият покой, така жадуваната тишина, сво-

бодата, за която винаги е копнял. Топлината и Кай. Кай, който го обича и чака. Снежанка също няма и само при мисълта за тази също измислена особа се засмива горчиво.

Жена тук, колебае се. Не може да реши дали иска. При мисълта за жена го заболява гърлото. Не знае защо. Задрасква го, че и очите. Нещо му залютява и започва да премигва яростно, докато отmine. Бяло петно. Още един момент от миналото, който е изтрит. Явно не е трябвало да помни. Само реакциите на тялото му при мисълта за това му показват, че не са завършили добре нещата. Преди малко усети, че прииждат спомени, но не идват напълно. Сякаш спират до вратата, надникват и решават да не влязат. И си тръгват. Това го побърква. Колко нощи е стоял и се е взирал през прозореца навън с надеждата да ги улови, щом доближат. Но те са побързи. Появяват се, колкото да го подлудят, да се разсъни и да не може да заспи повече. И никога не остават с него. Все се надява, че някой ден ще ги изпревари. Постоянно вижда как хората се надяват за едно-друго и понякога им се получава. Защо да не се получи и при него? Вижда и как няма хора без минало като него. Как са се вкопчили в миналото, съжаляват или копнеят за него, но са в него. В спомените си. А той не. И той си ги иска. Негови са си и му се полагат. Човек без минало сякаш е наполовина човек, сякаш нещо важно си оставил някъде и си забравил къде. Мъчи се да си спомни, но колкото повече опитва, толкова по-плътна стена се спуска между него и тях. И нея. Тази без името. И без лицето. И ръцете ѝ не може да си спомни. Как можеш да забравиш ръце, които са те прегръщали, очи, които са ти се усмихвали, коси, които дълго си ресал и подреждал? Помни само усещането от нея. Усещане за завръщане. За дом. Жена. Нечия дъщеря, майка, любима. Неговите ли? Не знае.

Докосва несъзнателно лицето си. Влага под окото. За момент се изненадва. Поглежда към Кай, който си спи невъзмутимо все така в краката му. Засмива се на себе си. Ако можеше някой да го види сега. Дядо Коледа да плаче. А толкова работа да го чака.

Забрава

На четирийсет и седем години съм. Писател. Живея в голям град. Без семейство. Имам редица публикации, научни трудове и няколко книги. Предполагам, всичко това скоро няма да има никакво значение. Няма да има значение, когато забравя автобиографията и дори името си. И най-накрая бъда свободен.

Спира за малко диктофона и отпива глътка вода. Напоследък все по-често му пресъхва внезапно гърлото. Поглежда към единствения куфар в средата на стаята. Чака го търпеливо да си тръгнат отгук. Този път завинаги.

Преди три месеца се прибирам от един друг град, където съм бил по работа. С колата съм и решавам да сменя обичайния маршрут. Вместо по магистралата поемам към стария път. Не съм минавал по него от години. Карам уверено, но в един момент виждам отбивка, която не помня да е имало преди. Толкова неугледна и закрыта от растителността е, че навярно никой не би я забелязал. Накъде ли води, се питам. Секунда колебание и свивам по нея. Не бързам за никъде и никой не ме чака. Пътят е изключително разбит, на места пропаднал и става все по-трудно да карам. Постепенно се стеснява, докато накрая решавам да спра колата и продължа пеша. Вземам си раницата и поемам нататък. Пътят плавно преминава в горска пътека, все по-непроходима и сливаща се с избуялите храсталаци. Не съм сигурен колко време съм вървял, но в един момент ме обзема тревога за изоставената кола. За мен самия. Скоро ще започне да се стъмва и трябва да успея да се върна, докато се вижда пътеката.

Изведнъж гората свършва и го виждам. В първия момент ми се струва, че е някаква зрителна измама от умората. Не

е. Истинско е като болката в гърба ми. Нещо като селце, сгушено в подножието на билото. С около три-четири къщи, близко разположени една до друга. Къщи, преживели много и грохнали от старост. Наблизо сякаш е имало още, но по някаква причина са били заличени. Стоя и се чудя какво да правя, но в този момент от едната къща излизат двама старци и ме забелязват. Тук ще прескоча няколко кадъра и ще премина към центъра на всичко. Към сърцевината.

Малка стая, от тия с ниските тавани, и на прага трябва да си наведеш главата, за да не я удариш в гредите. Дървена маса с няколко стола в средата на стаята, старо желязно легло с изрисувана табла, печка, каквато не съм виждал от детството си, и малък бюфет. Имам чувството, че съм на осем и съм на село при баба и дядо. Трима старци, насядали около масата, ме гледат развеселено. Е, влез де, влез. Дошъл си дотук и да не влезеш, ми казват минути по-рано. И аз влизам. Всъщност двамата ми се радват, а третият мълчи и ме изучава строго. По всичко личи, че не е възхитен от внезапния гост. Другите ми разказват, че не са виждали чужд човек повече от четирийсет години. Разбира се, не им вярвам. Едва ли са съвсем с ума си на тия години и в това забравено от бога място. А после се оказва, че е наистина забравено. Не знам дали от бог, но от другите със сигурност. На около деветдесет били. Живеят в това село, откакто са се родили, и никога не са излизали от него. Не са виждали телевизия, нито радио. Прехранват се с каквото си отгледат в градината и на нивата. Питам ги какво е това село само от трима. Били много повече едно време. Тук се умълчават и въпреки многото въпроси в главата ми и аз млъквам.

Бяхме голямо село, след минута проговаря единият. Произвеждахме си всичко сами и нямахме нужда от повече. За нас не съществуваше останалият свят. Не ни интересуваше. Бяхме близки един с друг като едно семейство. Помагахме си. Възникваха и неизбежните конфликти, но се събирахме всички и разрешавахме заедно спора. После остаряхме. И

започнахме да си отиваме един по един. Накрая останахме само ние.

И лудата, добавя другият. Коя, питам неразбиращо. Скоро ще разбереш. Останахме ние тримата и лудата, поправя се първият. С годините ли, не знам от какво, ама нещо ѝ стана. Отдели се от нас, отиде да живее в гората. Не сме я виждали не помня от кога. И не знаем как оцелява сама. Но я чуваме почти всяка нощ да пее. Късно стана, тримата стават почти едновременно като по невидим сигнал, да лягаме. Сигурно си уморен.

Усещам, че това не е всичко, не е цялата история, но не искам да съм настойчив. А и наистина умората ме натиска и ги оставям да ме сложат в леглото като малко дете. Като осемгодишно хлапе, обгрижвано от дядовците си.

Малко по-късно лежа в тъмното, с ръце, кръстосани под главата, и се вирам в тавана. Цялата тая история е толкова странна и неумело съшита. Нещо упорито ми убягва. Нещо липсва. Но какво?

Спиш ли, стряска ме един призрачен глас и в следващия момент до главата ми изплува мълчаливецът. Досуц като някой дух от средновековен замък. Без да дочака отговора ми, сяда на края на леглото и ме поглежда в мрака. Ще ти разкажа истинската история на това място, но ще те помоля утре сутрин да си тръгнеш. И да не се връщаш повече тук. Втренчва се в мен едновременно твърдо и умолително и изчакайки този път кимването ми, започва.

Това, което ти разказах преди малко, е истина и не съм лъгал. Но не те излъгаха. Просто самите те не знаят. Те ти казват това, което на тях им е казано. Нали знаеш, когато няколко пъти повториш една лъжа, тя се превръща в истина. Включително за този, който я изрича. Бяхме голямо село, т.е. били са. Аз не съм роден тук. Представи си картината. Точно както я рисувахте. Сплотено село. Нещо обаче се случва. Зараза. Никой не знае как и откъде идва. Вирус на забравата. В началото забравят простишки неща, ежедневни.

Нещо, което е трябвало да свършат. Да нахранят животните. Да полеят градината. Такива неща. После забравят имената си, тези на близките им хора, на децата им. Забравят миналото си, спомените им се изтриват един по един безвъзвратно. В един момент виждат чужди хора срещу тях и изпадат в ужас. Хаос. Когато дойдохме тук, беше хаос. Не ме питай, няма да ти кажа кои сме. Няма да забравя първия ден, когато пристигнах. Хора вървяха по улиците с някакъв безумен поглед и не можеха да се разпознаят. Изгубени души. Започнаха изследвания, след като се въдвори някакъв ред, медицински екипи дойдоха откъде ли не, но нищо. Някаква бактерия, коварен микроб или дявол знае какво. Нищо не можах да направя. А и се страхувах да не се разпространи. Тогава взеха решение. Много трудно решение. Взеха всички деца до едно и заминаха. Бяха открили, че поради някаква причина децата са недосегаеми за това нещо. Поне докато са малки. Трябваше да ги предпазят. Оставиха всякакви неща от първа необходимост, взеха децата и си тръгнаха. Без мен. Оставиха ме, за да ги наблюдавам, да следя как се развива болестта. Да се грижа за тях. Да им създавам история, история на селото, на тях самите. Да им предоставя спомени. Защото без спомени не се живее, нали така? Заличиха пътя към селото и то спря да съществува. Сигурен съм, че го няма на картата. Не знам какво стана с моите хора, но от този ден не ме потърсиха повече. Мина много време и един ден реших да спра с това. Да спра с ежедневното описване на симптомите и наблюденията изобщо. Спрях да гледам на тях като на лабораторни мишки и заживях с тези хора. Оттук насетне станах част от тях.

Тук ще прекъсна историята за кратка пауза. Все едно някой ни е спрял с дистанционното, за да мога да поема тази абсурдна информация. Седнал съм в леглото, запалената ми цигара догаря забравена в пепелника, а старецът разказва бавно, като от време на време ми хвърля по някой изпитателен поглед. Да види как ми се отразява чутото. Аз съм го

заяпнал с полуотворена уста, почти забравил да дишам. Продължавам.

Започнах да живея с тия осиротели отведнъж мъже и жени. Все едно станаха моите деца. Всяка сутрин в продължение на дълги години, до ден днешен, аз ги виждам сякаш се раждат за първи път. Бебета, които се учат отново на всичко. Припомнят си кое какво е, за какво служи, кои са те. Припомням им, по-точно. Разказвам им живота им, така да се каже. Показвам им нещата, как се казват, как да си отглеждат храната, животните, растенията. Уча ги как се живее, усмихва се той. Болестта не се разви отвъд това. С изключение на покосената памет. Хората си отиваха от старост.

Млъква и някъде в нощта навън се разнася протяжна мелодия. Напомня ми на детска приспивна песен. Нещо познато и топло, нещо безименно и отдавна забравено нахлува в спомените ми. Чувал съм я сякаш. Може би от майка ми навремето.

Това е лудата, обажда се старецът. Странна работа, която така и не можах да си обясня. Полуля, когато ѝ взеха момченцето, и се отдели от останалите. Заживя сама, настрани и за толкова години да съм я видял два-три пъти. Опитах да поговоря с нея, но тя не ми позволи. Дори не съм сигурен дали изобщо е луда, така я нарекох пред останалите, за да измисля някакво обяснение за поведението ѝ. Така я научиха и знаеха всички. Странно ми е, защото не само нейното дете взеха, а и на всички останали. В случая забравата беше милостива и желана, но явно при нея не е станало така. А може изобщо да не се е заразила. Да помни всичко като мен. Представяш ли си какво е изживяла? Всеки път като я чуя да пее в полунощ, си мисля за това. Да живее с ужаса от спомена. Не знам кое е по-лошо — да помниш или да забравиш. Не знам, по дяволите.

Мълчим двама в обгърналия ни мрак, всеки с мислите си. В коридора си. Песента заглъхва и се разтваря в топлата

нощ. Разказвачът ми се надига тежко, ще си лягам, че утре трябва да стана преди тях. Но, моля те, тръгни си, щом се наспиш, и нека това остане тайна, разбираш нали? По-добре е за теб.

Тръгвам си рано, още по тъмно, както му обещах. За да се върна завинаги след няколко месеца. В началото забравям маловажни неща, както обикновено, затова не ми прави впечатление. После тези бели петна зачестяват, докато един ден се събуждам и за няколко минути не мога да си спомня името. Този ден не отивам на работа. Оставам вкъщи и започвам да пиша. Пиша две седмици почти непрекъснато, без да изляза. Описвам живота и спомените си в девет големи тефтера, за да мога някой ден, в недалечното бъдеще, да ги чета, обгърнат в мъглата на забравата. За да не трябва някой друг да ми ги създава и припомня ден след ден. Защото тогава няма да е бил моят живот, а нечий друг.

Започвам с името, годините ми и датата на раждане, родителите, родния ми град. Дълго и изчерпателно описвам детството си, или поне това, което помня от него, игрите, на които сме играли с другите деца в безметежните следобеди на онова време, всичко, на което ме е научил баща ми от хартиени корабчета до писане, смехът и хокането на майка ми, последният ми разговор с татко, последната усмивка на майка. Включвам училището и университета, разбира се, и всички последващи квалификации. Напълно безсмислени от днешна гледна точка. Жените в живота ми, които и без това не са много. Първо влюбване, първа целувка, съответно и последните. Отделям специално внимание на любимите миризми. Представям си как всеки ден отново ще ги откривам. За първи път ще помириша дъжд, гората, стара книга, чаша вино. Но никога повече бебе, нито женска кожа. За първи път ще виждам изгрева и залеза. Всеки ден. Но никога повече морето. Равновесието на живота. Едно за друго. Даване, отнемане. Пиша за всички емоции и чувства, които съм изпитал. Мисля, че това изпълва по-голямата част от тефте-

рите. Всички нюанси на радост и тъга, удоволствие и горчивина, всички въздишки и болки, било то физически или душевни. Бързо изписвам гъсто наредени думи, прерастващи в изречения. Бързам, надпреварвам се с времето. С вируса. Не забравям и първата си книга. Да опиша вкуса от чистата радост, вземайки я в ръце. Гордостта в погледа на баща ми и влагата в този на майка ми. Отделям немалко място и на звуците. Женски смях, детски плач, морето, писъка на чайка. Барабанене на дъждовни капки по ламарината. Звукът от разпуснатата коса по гол женски гръб. Не вярвам, че е възможно да се забравят такива неща. И все пак.

Виждам се с най-близките ми приятели, за да се сбогувам с тях. Разбира се, не им казвам. Запаметявам чертите им в сърцето си, в молекулите на тялото, в костите и кръвта ми. Знам, че там ще останат непокътнати. Описвам ги подробно в записките си. Момент на запознанството, история на приятелството. Всичко. Сега нищо не е излишно. И най-нищожният спомен е прилежно прибран, за да го съживявам в идващите дни на забрава. Поне за малко.

В края на разговора ни онази нощ питам стареца защо той самият не се е заразил. Открихме, че има нещо общо между земята, върху която е създадено селото, и вируса, ми обяснява. Или пък водата, знам ли. Не разбрахме с точност каква е връзката, но едно нещо беше сигурно. Само родените там се заразяваха.

Ами това е май. Време е да се завърна там, където е започнало всичко. Към една безименна земя. Моята земя.

Изгреви

Заглеждам се през прозореца в отсрещния строеж. Нахално ми закрива гледката към планината, към онзи томителен хоризонт с всичките ми илюзии, побрани в него. Няма нищо вдъхновяващо в един скелет на бъдеща сграда, все още без плът и живот в нея. Работниците като отрудени мравки сноват напред-назад, нагоре-надолу. Ето го животът. Въръждавам се с тефтер и молив и излизам на лов за история. Където има живот, има и истории. Просто трябва да си внимателен и с набито око за тия работи. Външно леко разсеян, но отвътре безупречно нащрек. Както когато преследваш диво животно. Или както когато преследваш каквото и да е. Не да се хвърляш напред сляпо и отчаяно, а да пристъпваш бавно и хладнокръвно. И в никакъв, ама никакъв случай да не изглежда, че животът ти зависи от това. Дори и да е така. Отчаянието има остър, натрапчив мирис. Страхът и той. Надушват ги и питомните, и дивите животни. И хората. Особено хората.

Харесвам си един мъж на средна възраст. Не че някога съм знаела какво точно означава средна възраст. Това е от ония изрази, които сме чули някъде и повтаряме без капка мисъл. Отново и отново. За мен средна възраст включва и трийсет, и четирийсет, че и петдесет години. Подпрял се е на една стена и пуши замислено, встрани от другите.

Купувам кафе за двама ни и се приближавам към него. Както казах, бавно и внимателно. Да не го уплаша.

— Здравейте, как сте? Изпратиха ме от едно списание. Пиша на тема „Нещото, което промени живота ми“. Писател съм всъщност, в момента пиша статии, но някой ден...

Подавам му кафето, а той се усмихва смутено.

— Благодаря ви. Но не съм сигурен дали мога да ви помогна. Нали разбирате, с тая работа...

— Няма значение работата. Помислете си. Нещо, което ви се е случило, нещо голямо, важно. Да сте усетили, че ви е променило. Можем да започнем с представянето ви, а другото ще си дойде естествено. И моля, на ти.

Леко започвам да настъпвам, като се старая да не съм много настойчива. Просто безгрижна и вършеца работата си. Докато си говорим и си пием кафето. Той се замисля. Сбърчва чело от усилие. Все пак не води такива разговори всеки ден. Сядаме на едно стъпало, на сравнително тихо място. Вглеждам се с любопитство в неговото лице, опитвайки се да проникна в съзнанието му. Да разбере дали ще е искрен, или ще си измисля, за да ме впечатли. Да си измислям и аз мога, при това професионално. Трябва ми истинска история. Плътна и реална, да я пипна, усетя и изживея, все едно на мен се е случила. Той отпива бързо от кафето и започва:

— На трийсет и една години съм, работник по строежи. На всякакви обекти, стига да има работа. Не съм от тук. Живея на квартира в един квартал наблизо.

— Без имена на хора, градове и квартали — прекъсвам го малко грубо.

— Да, добре. Нямам семейство, то при тая несигурна работа... Живея с един колега, и той работи тук. Делим си наема, сметки. Помагаме си. Не си е работа да живееш сам, да знаеш. Няма с кого една дума да си кажеш. Да те ядоса дори. Ей го, колегата, вечер си сипваме по една ракия, друго си е. Той има жена, деца, ама са разделени. Тежко му е, мъчно му е. Като го гледам, и ми минава меракът за семейство. А на мен нещо не ми върви с жените.

Сепва се. Явно усеща, че се е разприказвал повече за себе си, и млъква за момент. Тръсва припряно глава.

— Но това не е интересно. Колко са като мен... Ех... Сетих се за това, което ти каза. За онова нещо, което е променило живота ми. Е, не че буквално го промени, ама като чуеш историята, и ще разбереш какво имам предвид.

Всеки ден карам по един и същ път вече половин година. Откакто почнах работа тук. Живея на двајсетина минути и минавам по околоръстното всяка сутрин и вечер. За първи път ги забелязах преди около три месеца. Както си карам, гледам отстрани на шосето един мъж да бута инвалидна количка. В нея жена. И двамата бая възрастни. Стори ми се странно на фона на профучаващите коли. После ги забравих. Хвана ме въртележката. На следващия ден пак ги видях. Сигурно и преди са минавали, но съм ги пропускал. И така всеки ден оттам насетне ги виждах. Нищо особено. Мъж бута инвалидна количка с жена. Ама някак си не се вписваха в околната среда, нали? Един ден карам си аз и ги гледам спрели на една отбивка досущ до шосето. Не знам какво ме накара, но спрях и аз. Спирам колата, разбираш ли, не ме интересува, че ще закъснея, и отивам право при тях. Отблизо изглеждаха още по-възрастни. Дето се вика, грохнали. Питам ги имат ли нужда от помощ. И двамата ми се усмихват едновременно. Не, просто си почивали. И после ми разказаха историята си. И ми промениха живота, нали така го каза?

Едно време, преди много години, така казаха, се срещнали и се влюбили един в друг. Много скоро след това се оженили. И когато тръгнали да се женят, той ѝ обещал всеки ден оттам насетне да гледат заедно изгрева. Всеки ден, човече. На всяка цена. Независимо къде са, от времето, деца, грижи. Знаел тя колко обича изгревите, та затова. Разказаха ми това-онова от живота си, как е минал, както си му е редът. Седим отстрани на шосето, коли минават, а те ми разказват с по една кротка усмивка на лицата. Знаем, че закъснявам, но не мога да си тръгна. Децата си поели по пътя, внуци, правнуци. Но той си спазил обещанието. Всяка сутрин през тия петдесет и три години гледали заедно изгрева. Сменяли квартири, апартаменти, къщи, но едно нещо си оставало същото. И сега, в залеза на дните им, той така го каза, се налагало да излизат рано сутрин от дома си, та да я заведе на едно специално място, от което да гледат изгрева. От тяхната тераса не се виждал добре, а и докторите не ѝ давали

още много. Тук той почти се разплака, ми казва развълнувано моят човек. Дядото се просълзи, а тя го стисна за ръката. Ти представяш ли си какво е това? Всеки ден, толкова години... — тук гласът му заглъхва. После продължава: — Прииска ми се да видя това място и те ме заведоха. Ей така, пеша, покрай колите, по шосето. Аз, дядото и тя в количката. Той едва върви, ама я тика, сякаш нищо друго няма значение. Отидохме. И, да, беше най-хубавият изгрев в живота ми. Не знам дали заради тях и историята им, или заради мен, но беше страхотно. А бе дорева ми се, да ти кажа, като избухна онова ти слънце, а те го гледаха като за първи път. Как да ти обясня? После си тръгнах. И животът ми стана друг.

— В какъв смисъл?

— Ами трудно е да се обясни. Нали знаеш? В себе си усещаш, че нещо е станало, а не можеш да го опишеш с думи. Все едно си спал досега. Спал си наяве. Като ти се случи нещо такова в живота, станал си свидетел, не точно участник дори, и няма как да продължиш като досега. Дето вика моят колега, сърцето ми се обърна. И е прав. Обърна се.

— А с тях какво е станало, знаеш ли?

— Ами засичах ги още няколко пъти. Усещах ги някак близки вече, та понякога спирах, говорехме си, предлагах им помощ за каквото и да е, но те винаги отказваха. Били добре, нямали нужда от нищо. Мен ако питаш, вярвах им. От какво да имат нужда? Хем ми беше мъчно, като ги гледах, хем им се радвах, хем нещо ме стягаше за гърлото. Нали се сещаш? Стяга те и едвам дишаш. Един ден изчезнаха.

— Как така?

— Знаем ли. Просто не ги засичах вече. Тя сигурно си е отишла и той какво да търси там. Спазил си е обещанието човекът толкоз години, после тя си заминава и това е. Свършило се е.

Ето я и историята. Плътна и жива, сякаш е в сегашно време, а аз съм действащото лице. Търсех си я, а тя ме намери. И сядам да пиша за изгревите на дните ни. На живота ни. А какви изгреви бяха.

Аз съм с теб

Имало едно време едно малко момиче. То било като другите деца на неговата възраст. Или поне изглеждало като тях. На пръв поглед. Но за разлика от другите деца, които се плашели от обичайни неща като чудовища, таласъми и тъмно, неговият най-силен страх бил да не се загуби. Затова навсякъде, където отивало, бързало да си запише на едно листче името, годините и мястото, на което се намира. Така то се чувствало спокойно и уверено. Винаги носело със себе си едно малко тефтерче и молив. Тефтерчето било с оръфани страници заради непрестанното късане на ъгълчетата, които то бързо запълвало с името и местонахождението си.

Тук навярно ще ме прекъснеш, за да ме попиташ как така може да забрави толкова важни неща. Нямам си идея, бих ти отговорила. Понякога забравяме. Често даже. Понякога изпитваме такива необясними стракове и се справяме с тях както можем. Всеки по своя си начин.

Сега, когато гледам отдалечаващия се автобус, който след секунди ще се скрие зад ъгъла, си спомням за тази приказка. Спомням си я, защото изведнъж ме обзема същият този налудничав страх, че ще се изгубя. И непреодолимо желание да имам ъгълче от тефтер и един молив, за да напиша така нужната информация. Но не моето, а твоето име, осемте ти години, мястото. Пред училище. В заминалия вече автобус, на първи ред, седнала към пътечката. С малка раница на гърба, смутена и озъртаща се притеснено. Леко уплашена, сънлива и развълнувана. Пред едно от първите неща в живота ти. Морски лагер. Ти, моята дъщеря.

Предишните няколко дни са само наши. Мои и твои. Излизаме на разходка, четем, говорим си, караме се, смеем се. Правиш си козметичен салон и настояваш да си запиша час. Пристигам и ти тържествено ме настаняваш пред тоалетката си. Докато ми правиш някаква процедура, те наблюдавам. Вгълбена и сериозна в действията си, мълчалива и неотместваща поглед от онова, което правиш. Поглеждам през прозореца към отсрещната сграда. Полюшващите се от едва доловимия вятър пердета, лениво издувайки се, треперещите листа по дърветата, леко огъващите се клони. Дрезгавият протяжен глас на певицата, идващ от хола. Усещане за безвремие и мимолетност като могъща вълна се разлива по мен, прониква в костите ми, омекнали, разтопени, втечени. Омаломощена, неспособна да мисля и говоря в този единствен момент, разтегнат до безкрайност, просто присъствам. Ние присъстваме.

Знам, че за теб времето минава много, много бавно. И добре, че е така. Когато пораснеш, ще откриеш всъщност колко бързо притичва някъде покрай теб, а ти едва го зърваш с крайчеца на окото. Миговете отминават, разпиляват се, а така ще ти се иска да ги задържиш. Да ги спреш на пауза като любимото ти детско филмче и ако желаеш, да върнеш назад. Да ги повториш толкова пъти, колкото ти се иска.

И ето сега, в този момент, спирам на кадър картината пред мен. Ти, на осем и месец почти, няколко дни преди първия ти летен лагер, седнала на малкото си столче, наклонила глава над ръката ми, погълната от това, което правиш. Аз, на трийсет и три без три месеца, понякога изгубваща се, друг път намерена, преливаща от енергия, а после уморена, опустошена и съживяваща се. Караща се и гушкаща, лукава и разкайваща се, иронична и нежна. Противоречива и твоя. Единствена. Майка ти.

Все още не знаеш, но някой ден, в недалечното бъдеще ще разбереш как никак не обичам да слагам етикети на хората, да ги пъхам в категории и клишета, да ги смалявам и

омаловажавам по този начин. Но въпреки това сега ще се опитам да те опиша. Да взема молива и да те нарисувам на белия лист. И така, да спра на пауза този миг, да го съхраня, за да можеш някой ден да се прочетеш и откриеш. Да си спомниш и ако случайно си се изгубила, да се намериш.

Раждаш се в началото на лятото, в ден като днешния, горещ и обещаващ. Спиш през цялото време, изобщо не си гладна, така съкрушително мъничка, губеща се в огромното легло. Какво ли не правя, за да те събудя и нахраня, но ти се разхождаш из бебешките си сънища, нехаеща за тревогите ми. Сънуваш навярно хубави неща. Усмиваш се. Казват, че това е несъзнателен спазъм на лицето, но аз не вярвам. Ти се усмиваш и аз гадая за какво ли си спомняш в този момент. Отпреди. Хващаш здраво подадения ми пръст, стисваш го така, че ти побеляват кокалчетата, и аз те гледам учудена и разнежена. Как може да се побере толкова сила в тия розови тънки клечици с прозирна кожичка. Сякаш ми казваш да не се страхувам. Намерих те, мамо, и сега съм тук, с теб. Така ми казваш.

Сега, след повече от осем години, нещата са малко по-различни. Всъщност различни, но и същите. Трудно е, направо невъзможно да бъде описан човек. Още повече пък ти. Думите бягат, изплъзват се от мислите и листа, крият се зад спомени, десетки, стотици спомени. Буйна, непокорна, смела, своенравна. Стихия и пожар в едно. Силна си, физически и иначе. Представям си как след години вдигаш с лекота смаленото ми тяло, за да ме прегърнеш и завъртиш.

Суетна си, дълго си избираш дрехите, малката ми кокетка. Неведнъж имаме сблъсъци заради това, особено закъснявайки за училище, двете с теб спорещи ожесточено пред входната врата. Повечето пъти, разбира се, аз отстъпвам примирена. Безсилна пред аргументите. И ината ти.

Винаги очакваш другите да те следват, нали си водач. Не вървиш по пътя, ти го създаваш. Укротяване на опърничавата. Но не бих казала много успешно. Все повече си мисля

с едно вътрешно облекчение, че е по-добре така. По-добре е, че не позволяваш да те пречупват, подреждат и поправят, да промиват идентичността ти, да ти променят посоката. Някъде четох, че децата не са собственост на родителите си. Напоследък все повече се убеждавам в това, виждайки живия пример пред очите си.

Ще спра дотук, за да дам възможност на живота да ти разкрива коя си и ще доразкажа онази приказка, която започнах в началото. Така си живяло онова момиченце, винаги с тефтер и молив в джоба. Един ден след много години то се разхождало на някакво ново място и изведнъж се сепнало. За малко да забрави да си попълни ъгълчето. Тогава за ръката го хванала дъщеря му. Да, това момиченце вече не било толкова малко, а малко по-голямо и си имало дъщеря, всъщност на малко повече от осем години. Точно като теб. Та преплело пръсти детето с тези на майка му и ѝ прошепнало:

— Не се страхувай, мамо, няма да се загубиш. Аз съм с теб.

Нящо

„Хайде, по-бързо, че ще закъснеем.“ — Подканям двамата и бутвам вратата на входа. Свеж сутрешен въздух ме първа през носа. Не е зле. Никак даже. Идеален избор на жилетка, дълга до коленете. Леко хладно, колкото да ме събуди. Бързото, на крак, кафе вкъщи не е достатъчно.

Вървим към училището в нестроен ритъм и усещам как мозъчните ми клетки се събуждат и започват усилена работа. Той ми подръпва неволно ръката и веднага ме пронизва болка. Уж трябва вече да съм свикнала с нея, но ето — тук е и напомня нахално за себе си. Тя му се кара да не ме дърпа за ръката и направо да я пусне. Мило е, но отказвам предложението. Стисвам го по-силно и продължаваме. Мисля за скорошния ни разговор с един мой човек. Момиче. Жена. И става въпрос за мъж. Естествено. Колкото изтъркано, толкова вечно. Важното е да има драма. Да има объркване, неразбиране, взаимни наранявания при всичките претенции за обич, разочарования... Ей такива неща. Давам съвети на килограм. Мъдра и духовно израснала. Пълна с мъдрости, чак преливам. Да не повярваш. При всичките простотии, които съм правила, съм като някой съвременен Буда. Тя ме слуша внимателно. Обича ме и ми има доверие. Но сигурно се обърква още повече. Не знае какво да прави. Чувствата ги има към човека, но явно нещо не е наред. Издиша. Не се чувства ок в тези отношения, натоварват я, разсипват я, губи се в тях. На моменти се съмнява в себе си, започва да губи идентичността си, да се пречупва в поредицата от отстъпки, които прави. Колебае се вече къде е истината между това да оставаш верен на себе си и компромисите, които са нужни.

Обяснявам, че най-важното от всичко е да бъдеш себе си. Знам какво е обратното. Знам какво е да се загубиш. Да се загубиш в тъмната гора, без да си оставил трохички за връщане. Хензел, ама без Гретел. Да няма пътеки, а само сенки и странни шумове. Селото да е останало назад, а да нямаш ориентир. Еднопосочен билет.

Обичай човека, дръж на него, но прави същото със себе си. Нека и той така. Пък каквото стане. Така ѝ казвам. Златната среда, мила моя, е истината. Като валс. Една стъпка напред, после назад. Или нещо подобно беше. Интуитивно знаеш кога, как, колко. По женски. Без да губиш баланса. Без спускане по наклона. Без крайности и потъвания. А обгрижвайки се, пазейки се, както го правиш за другия. Без самоунищожение, без мазохизъм, без болка... По дяволите. Добре ги редя, чак сама си вярвам, но практиката леко куца. Сякаш са ни ги преподавали в училище и сме ги зазубряли с огромно настървение, с хедонистична наслада. Ей тези... за самоунищожението нещата. Това, което ме крепи, ме и унищожава. С пълна сила.

И изобщо кой е казал, че трябва да има някакви правила тук, точно в тази, сърдечната област? Който го е казал, е един пълен сухар, капут и знам ли още какво. И трябва да отиде... знае къде. Да обичаме без условия, без его, вини, страх, манипулации и т.н. Да не пушим, прием, псуваме, да ядем здравословно, ако може да се нараняваме здравословно. Ок. Да се пъхнем в капсулата си и да заживеем стерилно и щастливо в идеалния си свят.

Та, като тегля най-грубо и безцеремонно чертата, ще обобщя така. Просто бъди себе си, остави и другият да е така. Обичай го/ги, но се научи първо да обичаш себе си. Или поне се учи в движение. Никога не е късно. Ужасно важно е. Нямаш идея колко. Тя ме контрира: „Ами ако той си тръгне, тогава?“

Внезапно ми става студено. Потръпвам. Увивам жилетката около тялото си и стисвам по-силно малката му ръчичка. Почти сме до училището. Замислям се. Безмилостно

се заравям в онова отвътре. Веднъж една позната терапевтка ме попита как възприемам идеята за изоставянето. Толкова изневиделица ми дойде въпросът, че ми секна дъхът. И открих, че точно в онзи момент не мога да говоря за това. Досадните физически доказателства са налице — стягане на гърлото, треперене на гласа, изчервяване, влажни очи и пр. Направо ме закопа с този въпрос. Няколко дена го мислих. Освен през целия ми живот. Аз — като изоставяща важни, толкова (няма измислена дума за това) жизненоважни за мен хора, и поради тази причина — като възрастна — пълна и категорична неспособност да изоставя когото и да е. Аз — като изоставена в различни ситуации и от различни хора. Безпомощна като дете, когато видя гърба на някого. Много шибано го приемам. Въпросът за изоставянето. Така бих ѝ отговорила сега. Уча го този урок с пускането, ама ми е много тежко. Цял живот ще го преговарям, предъвквам, преживям, понякога изплювам, друг път — преглъщам. „Ако си тръгне все пак?“ — чувам отново уплашения глас на приятелката ми. Ако си тръгне, нищо не можеш да направиш. Ей това е фундаменталният отговор. Нищо. Nada. Стоиш и гледаш как се отдалечава. Евентуално с част от сърцето ти, душата ти. Ще продължиш да живееш, да дишаш, да се будиш сутрин, ще се научиш на всички тези неща, колкото и да са ти непоносими в началото. И ще продължиш. И още как. С липсите в теб, с празнотите на всички отишли си. Но поне ще знаеш, че си бил себе си във всяка една секунда от отношенията ви. „Хем просто, хем сложно.“ — въздъхвам, без да искам, на глас. „Кое бе, мамо?“ — веднага пита неразбиращо тя. „Животът, как кое?“ — усмихвам ѝ се аз. Оставяме я и тръгваме на обратно по познатия път за вкъщи. „Къде е кака?“ — ме пита учудено той. „Е, как къде, нали ей сега я оставихме в училище?“ „А, да.“ Успокоява се. Търся му ръката и я стисвам отново. И отново ме пронизва познатата болка, но напълно я отсвирвам. Понякога нещата са прости. Достатъчно дълго, за да си поемем въздух и да продължим.

Сестри

Намирам в някаква нейна тетрадка: „Ще играем цяла събота и неделя с кака и ще бъдем заедно.“ Или нещо подобно. Едно и също изречение, написано на няколко реда. Не, на няколко страници. Като заклинание. Съкрушаващо. Заболява те сърцето да гледаш този детски неумел почерк. Била е сигурно на 7—8 годинки. Така наивно и с чист копнеж. Помня колко завиждах в училище на другите деца, че живеят заедно с братята и сестрите си. Нещо толкова нормално, толкова в реда на нещата, а за мен — недостижимо, невъзможно, невероятно. Искам да се караме, скубем, бием, после да се сдобряваме, да играем нормалните детски игри. Но нея я няма. Просто я няма. За дълго време. Сякаш нямам крак или ръка. Някаква важна част от мен, изтръгната, откъсната, без която не мога да функционирам. Детското ми съзнание не проумява абсурдността на тази липса. Просто я констатира в чистата си непоносимост и реалност. И толкова. Празно петно, смътен спомен, липсващи парченца пъзел, които никога няма да се наредят. Самота.

После — заедно. Толкова заедно, че понякога си мисля, че наистина сме две половини на едно цяло при всичкото клише, което носи това твърдение. Да компенсираме онова време, да запълним празнотите, да наваксаеме... Поглеждам я — виждам себе си. Като в огледало. Толкова объркана, горда, чувствителна, ранима, толкова уязвима и студена едновременно, проклета и кисела, трудна за преглъщане, обременена и крайна, нежна и обичлива. Рязка и разкайваща се, виновна и гушкаща, многословна и мълчалива, лукава и наивна. Няма ден, в който да не се чуем, оплачем, посмеем.

Да се намерим. Достатъчно е да чуе гласа ми, за да разбере какво става. Не мога да я заблудя, дори да искам. Наострила сетивата си, долавя всяка промяна в тона, всяко едно потрерперване в гласа. Радарът е безпогрешен.

Поглеждаш я и виждаш слънцето да се отразява в очите ѝ. Виждаш усмивката ѝ, която ти казва, че всичко ще бъде наред. Усещаш прегръдката ѝ, топлината, която дарява, където е нужно. Силна, въпреки тежките загуби, смела, минаваща къде решително, къде колебливо през живота, калена в битките и жилава. Напомня ми коя съм, ако съм забравила. Падам, тя е там, наблизо. Може да не успее да ме вдигне, но усещам присъствието ѝ. Не съм сама. Търпелива, не помръдва и милиметър. Рисква да досади, но да напомни, че е тук. Един поглед е достатъчен. Думи не са нужни. Познава ме, както никой друг. Отгатва със сърцето си онова, което премълчавам.

Понякога си мисля, че хората се разделят, за да бъдат после заедно по-силно и плътно свързани от всякога и завинаги. Всъщност те не са били разделени истински. Няма е и няма ден, в който сърцето ми да не я намери. Не е само генетичната връзка. С логика и разум такава връзка не може да се обясни. Опиташ ли се, я смаляваш, обезличаваш. Този човек е там, за теб. Толкова.

Тя е отчайващо руса, но с непоносим за околните остър ум. Ядосаш ли я, може и да не го разбереш. В началото. За много малко ще се заблудиш. Присвива студено очи и ти се усмихва. Разтяга устните и след това — бам. Просъсква в отговор, все така усмихната. Не знаеш откъде дойде. Зашеметен си. Наистина не знаеш. Проклета е, но не е отмъстителна. За секунда може да те разплаче, но за цял живот да те прегръща. Влезеш ли в сърцето ѝ, значи си дяволски късметлия. Оставаш там. Няма друго положение. Много обич има за даване и ѝ е нужно да дава. Не можеш да си представиш да не чуваш дрезгавия ѝ глас, идващ сякаш от някаква дълбока пещера. Ръмжаща и сутрин, и вечер. Може да направи

живота ти тежък и непоносим, но ще го направи цветен и случващ се, без идея дори за скука и сивота. Безкрайно горда е, нали е орел... Ако се скарате, ти ще отидеш при нея. В нейния край на планината, там на високото. Ще отидеш, защото ще си съкрушен без нея наоколо. Ще отидеш, защото знаеш, че тя не може да дойде. Може да се самоизяжда вътрешно, но тази пуста гордост... Ще отидеш и всичко ще бъде наред. Тя ще го оцени и ще ти е благодарна. До следващия път. Не го забравяй, отиди, моля. Не я карай да се пречупва.

„Како, макар да ти е тъжно понякога или пък да спре токът и да ти потрябват свещи, аз винаги ще долитам, за да ти дам огънче и да те стопля. И вървейки винаги една до друга или бавно изчаквайки се и винаги пазейки гърба на другата, знаем, че тя ще е там. Може би ще има още много трудни моменти в живота, както и безброй красиви и запомнящи се, ще има още много вечери с танци до зори, знам, ще има още дълги разходки и баири, също знам, ще има още повече дълги разговори и споделяне на преживяното, ще има и сложни ситуации, в които губим разсъдъка си, ще има и познатите тежки моменти на раздяла с любим човек, но и моменти, в които се чувстваме цели и живи, и още хиляди други, които ни очакват някъде там, но много по-лесно да не ни е страх от неочакваното е, когато знаем, че винаги има някой до нас...“ На гърба си е написала името на двама скъпи за нея хора. Тях ги няма вече тук в нашия свят, но тя ги носи на гърба и в сърцето си. И са част от името ѝ и от нея. Илияна. Сестра ми.

Ако мога в едничка дума само
да събера това безименно чувство
(като сърцето ти голямо),
то в това не просто уравнение
дом е думичката... без съмнение.

Туристи

Pink Floyd Reloaded. Току-що е била на това шоу в планетариума на града. По време на цялото представление я боли сърцето. Някакви спазми, които не отминават. Не може да си поеме въздух. Опита ли, и я прерязва там отляво. Слуша любимите песни, любимите гласове и се чувства по съвършено същия начин, както всеки път, щом ги чуе. Костеливата ръка на самотата сграбчва сърцето ѝ и дъхът ѝ спира. Сякаш всичката вселенска тъга се стоварва върху нея. Не е като да си вземеш душ и да я отмиеш. Или да чакаш търпеливо времето да я изтрие. Няма премахване. Няма измислен препарат срещу нея. Когато ти си отидеш, тогава си тръгва и тя. А междуременно просто се научаваш да живееш с нея. Да не ти пречи прекалено много, да не ти се мотае из краката и понякога да си взема почивен ден. Да можеш да си поемеш въздух. Иначе ще те смаже. Трябва да я опитомиш и превърнеш в домашен любимец. Да я коткаш и галиш, не да я гониш. Ако я гониш, ще започне да съска срещу теб и да ти го връща както може. Приемаш я и заживява с теб, в теб. В кръвта ти, в костите и прешлените, в косите и очите, в ръцете ти, в тялото и душата.

Понякога решаваш, че ти е писнало, и отказваш да я храниш, да изпосталее от глад. Не за дълго. Истината е, че тя има нужда от теб, но и ти от нея. Без нея радостта ти не е истинска, не е плътна и жива, не диша и не се смее. Как можеш да се почувстваш щастлив, ако не си позволяваш да си тъжен? Как ще разбереш, че си радостен, ако не познаваш тъгата?

След това отива в онова старо гробище. Нещо я тегли натам. Все така е съкрушаващо красиво и тихо. Времето там

наистина е спряло. Бръшлян пълзи навсякъде, нечия ръка е помела грижливо нападалите листа. И представлението, и това място са от нейните неща. От нещата, които обича. Не вярва, че случайно е попаднала на тях. Те са я намерили. Трябва да излезеш от хотелската си стая или която и да е стая и да бъдеш намерен от твоите си неща.

Келнерът прекъсва мислите ѝ. Поръчва си кафе. Вдига глава от тефтера и се втренчва неவிждащо в някаква точка напред. Хората наоколо не ѝ пречат, не нахлуват неканени в главата и душата ѝ. Бъбрят си на техния език и тя ги чува някъде много отдалеч. Екстра ѝ е така. Уютно по някакъв странен начин. Тук може да си позволи да се отпусне и да се държи както си иска. В чуждата страна. Каква ирония.

Понякога просто ѝ омръзва да се прави на шут. Уморява се до смърт. Да е забавна, усмихната, да си носи торбата с шегите. Сигурно и Дядо Коледа се изтощава. Сигурно и на него понякога му се иска да захвърли тоя чувал и да си е просто един сприхав тъжен старец. Както имаш изконното право да си щастлив и весел, така би трябвало да имаш право и на тъга. Да те оставят на мира всички, а ти да оставиш ролята на палячото. Поне за малко.

Понякога се уморява от глупостите, които е способна да избълва, както и тези на другите. Удивлява се на себе си що за потребност е това. Борба за оцеляване, нужда от само-заблуда, право на включване в играта, наречена Живот? Бягство, преструване, предразсъдък, мощно и непоколебимо наложен от обществото, че трябва да изглеждаш „нормален“, каквото и да означава това, да си весел и доволен, да си удобен и винаги на разположение. И в никакъв, ама никакъв случай потиснат. Това е странно и внася смут. В стадото. Някой да е виждал потисната овца, тъжна овца? Никакъв проблем да бъдеш отлъчен от стадото. Или направо под ножа. Всички трябва да бляят щастливо и да не задават въпроси. Да не се замислят твърде, а да се плъзгат по повърхността на живота. Замислиш ли се, и ти отиде хубавият

следобед за шопинг. Замислиш ли се, и започваш да трупаш тъга и умора в душата. В очите. Но хората и без това рядко се вглеждат в тях.

„Студентка?“ Сервитьорът я изтръгва рязко от мрачните мисли. Благодарна е за прекъсването. Стига за днес. „Не, туристка“ — усмихва му се. Навярно иска да е мил или просто да я разсее. Или и двете. Не сме ли всички туристи в тоя живот?

Ahimsa

Имам си приятелка, която наричам Рапунцел заради косата. Косата ѝ е съкрушително дълга и гъста и дъщеря ми обича да я реши, неспирайки да цъка от възхищение. Имам си приятелка, която обича хубавото вино, дългите разговори и мен. Знам, че обича много други хора, но споменавам себе си заради непрестанната ми почуда от този факт. Познаваме се от много години, но едва преди около две се срещаме истински. Не знам на какво се дължи това. Наистина не знам. Случват се понякога такива разминавания в живота. Но не за дълго. Идва ден и душите се срещат и разпознават.

Тя има белег, минаващ през веждата и челото. Харесвам белезите. И видимите, и другите. Белезите ти говорят, разказват ти истории. Повдигат тежката завеса на миналото и ти намигат, загатват, предизвикват те. И показват, че си оцелял. Каквото и да се е случило, преминал си на другия бряг. Белезите са красиви. Тя е красива.

Имам си приятелка, която не обича да се снима. Не се гримира, нито си прави сложни причудливи прически. Просто суетата ѝ е леко чужда. Претенциите още повече. Има бистри топли очи, които могат да заблестят от влага за част от секундата. Наскоро вечеряме заедно и ѝ разказвам за нещо мое. Не помня точно какво, но ѝ говоря разпалено. Тригодишният ми син, който е с нас, ме прекъсва, за да ми каже, че ме обича. Често и спонтанно, вярвам, в нужните моменти, той го прави. Очите ѝ мигновено се напълват и са готови да прелеят. Такава е тя. Моята приятелка.

Веднъж ми споделя за натрапчивото усещане, че сякаш пропуска живота си. Забързано ежедневие, напрегната работа, стрес, нормално е, ѝ казвам. Познавам добре това

усещане. Отблизо се познаваме. Насаме, очи в очи. Лепкаво и горчиво на вкус, жилаво и невъзможно за преглъщане, люти на очите, щипе и колкото повече ги стискаш или пък търкаш, толкова по-пареща е болката. Самотни са такива усещания. Лични. Сам се сблъскваш с тях, сам ги и прекосяваш. Споделянето им е непременно с много специален човек и не с надеждата да те избави от тях, а просто така. Седиш си с този човек и ти се иска да говориш за такива неща с него. За истинските, парещите и болезнени неща от живота. За мазохистичното удоволствие да ги чуеш от устата си, изказани на глас. За смелостта да ги изречеш изобщо. Да извадиш най-тъмните си страхове, да ги хванеш, криещи се по ъглите на душата ти, в най-отдалечените кътчета и да ги осветиш безмилостно, признавайки съществуването им.

Имам си приятелка, на която бих искала да разкажа следната история. Имало едно време едно малко самотно момиченце. То било най-самотно на света, едно-едничко на себе си. Не че нямало други хора около него, но то се чувствало така през повечето време. Толкова плътна била самотата му, че я усещало дори физически с малкото си тяло. Но си имало един трик. В най-тежките моменти от детството си, в най-сивите и протяжни дни, които изглеждали сякаш нямат край, в най-мъчителните моменти, то си повтаряло като заклинание, че нещо хубаво му предстои в бъдещето. Нещо прекрасно и вълнуващо, само за него, със сигурност ще се случи много скоро, в неговото бъдеще. То било дълбоко убедено в това и именно тази мисъл го спасявала и извеждала на светло.

Знам, че ще си помислиш, че това е една обезкуражаваща и тъжна къса приказка. Обидно кратка. Но аз познавам това момиченце и те уверявам, че това не е точно така. Никога нещата не са такива, каквито изглеждат, както много пъти сме си го говорили с теб. Действително чудесни неща му се случили и съм сигурна, че ще му се случват. Разбира се, и тъжни. И самотата си останала негова спътница, дори когато

било сред най-близки хора. Но няма нищо лошо в това, ти го знаеш. Няма нищо лошо в самотата. Тя е необходима като чистия въздух. Мисълта ми е, че ако някой преди всичките тия години е можел да прочете в душата на онова момиченце какво става и да отиде при него, да го погледне право в очите, и да му каже, че най-хубавото нещо вече се е случило, то тогава много неща щяха да бъдат по-различни за него. Мисълта ми е, моя Рапунцел, че всеки човек е отделна вселена. Отделен остров, свят, механизъм, както искаш го наречи. Човекът е живот. В този смисъл ти няма как да пропуснеш живота. Защото ти си животът. Най-хубавото нещо за теб вече се е случило. Когато си се родила. А и още нещо. Понеже си ми споделяла и питала не можеш ли да бъдеш не толкова такава, ами онакава, ето казвам ти. Можеш. Можеш да бъдеш всякаква, каквато си пожелаеш. Защото животът може да бъде всякакъв. Сив и шарен, тъжен и усмихнат, светъл и тъмен, съсипващ и възраждащ.

А онази приказка изобщо не е къса. Тя ще продължава, докато ни има. А и много, много след нас.

Мамчето

Излизаме с нея да прием. Всъщност да се видим, но и поне за малко да си махнем главите. А това върви идеално с чаша червено вино. Или две. Или колкото е нужно.

Дълго се суеят в избора на облекло, сякаш ще излизам на среща. Някакво скрито удоволствие има в това. Щипка хедонизъм, особена порода тръпка и наслада. Излизаш с приятелка, пък се гласиш. Избираш рокля по тялото, дълга точно до коленете, тънък чорапогащник напук на кучешкия студ навън, съвсем малко бижута, никакъв грим. Тегав ми е моментът с грима. В изключително редки случаи му обръщам подобаващо внимание. Спусната коса. Ботуши до коленете. Очила с дебели рамки тип „строга господарка“. Или лоша даскалица. Дълго се оглеждам в огледалото.

Срещаме се в любимо заведение. Тиха и спокойна обстановка, ненаатрапчива музика, приглушена светлина, безшумен персонал. Всъщност безшумен и красив персонал. Някаква рядкост. Не е зле. Тя е страхотна, както винаги. Бяла копринена риза, леко разкопчана. Тъмен строг панталон. С токчета, разбира се. Също минимализъм в бижутата.

Седим си, пийваме си от виното и си говорим. За всичко. Гледам я и си мисля как може, въпреки всичко, което ѝ се е случило и се случва, да изглежда така. Почти недокосната. Трябва да я познаваш като мен и да се вгледаш внимателно, за да видиш умората в очите ѝ. Очите ѝ са екзотични, леко дръпнати и лично аз ги харесвам много повече без грим. Чисти, сънливи и с леко наивен поглед като на дете.

Слушам това, което ми говори, но следя и жестовете, дребните детайли. Нищо не ми убягва. Не мога да се избавя

от това. Винаги попивам с всичките си сетива. Не само петте. От време на време гласът ѝ подозрително се разтреперва, изтънява, но тя засича това и веднага се коригира. Желязо е и рядко се отпуска. Не заради мен. Заради живота. Очите ѝ се напълват. Още малко и ще прелеят, но и тук се справя с лекота. Светкавично стрелващ се показалец и следите са премахнати. За секунда можеш да се заблудиш, че това е било плод на въображението ти. „Добра е“, мислено си отбелязвам. Като мен. Аз ли като нея, тя ли като мен, това ми се размива. Старата ми приятелка. Минали сме през какво ли не. От дребни ежедневни драми до апокалипсиси. Университет, съжителство, изпити, бригади, мъже, деца. Пристигащи и отиващи си хора. Абсурдни комични ситуации и тежки моменти, когато плачем безутешно на рамото на другата.

Гледам я пред мен същата, ама и не съвсем. Не сме ли всички така? Уж се променяме, животът ни се случва, поостъргва ни, втвърдява ни, но сякаш си оставаме същите. Там отвътре, надълбоко. Гледам я и виждам още онова болезнено чувствително момиче, толкова чисто и невинно. Може да ѝ се е случило какво ли не, може погледът ѝ да е уморен и на моменти обезверен, може да не си позволява да плаче, както едно време, и да ѝ се иска да вярва, че е по-твърда и студена, ако се налага, безкомпромисна и проклета, но аз я гледам и виждам онова момиче. Не може да ме заблуди. То все още вярва, че на добрите хора се случват добри неща. Не познава цинизма и горчивината. То не може да допусне, че хората, които обичаш, са способни да те наранят. Във всеки смисъл. Все едно да кажеш на черното бяло. Или пък нещо, което вижда с очите си, че не съществува. Същото момиче е, но вече е жена, която трябва да се бори, за да оцелява в този мъжки и понякога така бездушен свят. Да е силна и да не плаче. Да не хленчи и да не се оплаква, защото знае, че няма смисъл от това. А така да ѝ се иска да бъде и слаба.

„Още вино?“, питам я с усмивка. Излишно. Още вино. Поръчваме.

Първи курс в университета. Първи ден. Аз съм на първия ред в залата, другите някъде назад. Няма нужда да се обръщам, за да чувам така досадното кудкудякане на колелите. Седя си кротко и неизбежно си задавам излишния въпрос къде съм попаднала. Иде ми да простена от отчаяние и да си заскубя косите. Сякаш през всичките тия години в гимназията са ги наказвали в ъгъла с мълчание и сега трябва да навакнат. Един през друг. Дивя се на тази необузdana ведрост, тая неистова нужда от самоизява, склонност към безсмислени брътвежи, викане и надвикване, за да бъдат чути. Още първия ден, че и рано сутринта. Къде отиде срамежливостта, постепенното опознаване и допускане? Слава богу, има и изключения. Едно такова върви на отсрещния тротоар, докато се прибирам със свито сърце и мрачни предчувствия към общежитието си. Оказва се, че е от моя блок и първите ми впечатления не са особено възхитителни. И тя като другите не млъква и постоянно се смее. Ама без да спира. Бодро и безконечно. Това е един изключително рядък случай, в който съм сбъркала с първия поглед. Обикновено се оказвам права в сканирането, но не и този път.

„Вярвате ли в любовта от пръв поглед?“ „Не.“ „Тогава внимателно гледайте. Ще мина отново.“

И така повече от тринайсет години. Понякога плътно една до друга, друг път леко отдалечени, за да се пресечем отново. И всичко е такова, каквото трябва да бъде. Всяка от нас знае без излишни думи. И разбира. Все едно слагаш нещо някъде преди много години и знаеш, че то винаги ще е там. Независимо от. То просто е там. Малко след странното ни запознаване тя ми признава: „Изглеждаше толкова надута там, отделена от другите, сама, вирнала носа. Високомерна и студена“. После дълго време ще ми говори за това, че не прегръщам хората. Че тя идва и ме прегръща, а аз стоя като дърво и не знам какво да направя. Че не говоря за чувствата

си, не ѝ казвам какво е тя за мен. Ще се сърди и разочарова, понякога дори ще плаче, наранена от това, ще ме упреква. Все още няма да знае, че всичко това е стена. Неспособност на топлина и споделяне. Просто защото никога не съм го правила. Не че не искаш, но не знаеш как. Нямах навика, опита. Трябва ти търпелив учител, който да те преведе през това емоционално минно поле. И да останеш цял и невредим. С всичките ти крайници и още нещо. Със сърце, започващо да се размразява. Да капе малко по малко, бавно и методично. После ще успее да види отвъд. И да започне да действа отвътре. Сега сме същите и не съвсем. Това май го казах. Малко уморени, с подчертани сенки под очите, със скрита тъга в усмивките, но сме там. Напук на всичко. И аз знам. И тя вече знае. И си прием виното. Това е.

Обещания

Отваря очи. Затваря ги. Не иска да погледне до себе си и да види, че е било просто сън. Не отново. Толкова пъти я е сънувал, така реална и плътна, свършено негова, топла и присъстваща. А след събуждането се утаяваше една такава горчивина от болезнената ѝ липса, едно тихо отчаяние от невъзможността на този сън.

Отваря очи. Поглежда надясно. Тук е. Въздъхва от облекчение. Съвсем реална като биещото му до пръсване сърце. Спи точно както си я е представял. Бързо накъсано дишане, сякаш и насън не може да стои на едно място, по корем, ръцете заровени под възглавницата, косата разпиляна върху нея. Спи като бебе. Невинно и нехаещо за света наоколо. Гледа я и не може да повярва, че е тук. До него. В леглото му. Навежда се внимателно и я вдишва. Вдишва я дълбоко и с наслада. Сигурно така мирише животът. Като нея. На нея. Няма да я буди. Исква да разтегне този момент, колкото е възможно повече. Да я гледа, да попива чертите ѝ, за да ги съхрани в паметта и душата си. Знае колко бързо и лесно избледняват. Не че с нея е възможно. Понякога му се прииска да можеше. Да се събуди някоя сутрин, да я потърси в себе си и да не я открие. Понякога само, много рядко. През повечето време не може да си представи колко пуст би бил животът му, ако не я беше срещнал. Колко безсмислен и бездомен би бил самият той.

А така да го дразнеше в началото. Не можеше да си обясни с какво. Дали с тая присмехулна усмивка, смеещите се очи или острия език, не знаеше. Просто изпитваше непоносимост към нея. Имаше чувството, че му се подиграва.

Избягваше да ходи, където знаеше, че ще бъде и тя. А когато се засичаха, нещо в него го караше все да се конфронтират, да спорят, да я засича. Да види влагата в очите ѝ, за да спре. И да си тръгне бързо оттам.

Не знаеше какво му става. Сам на себе си се гневеше, че си позволява да му въздейства така. Никога, с никоя жена не му се беше случвало. Всичко ясно и точно, без драми, обяснения и последствия. И те го знаеха. Толкова години, минавайки безпрепятствено през живота, с такава лекота и безгрижие, и изведнъж това нещо. Толкова години съзнателно беше избягвал усложненията, че в един момент най-самоуверено реши, че опасността е преминала. Не е ли невероятно ироничен този живот?

После нещо стана. Сякаш чу звука от скършването на онова в него, което мислеше, че липсва. Започна да я търси. Да я търси отчаяно и невротично, както наркоман търси дозата си. От усмивката ѝ му се ревеше, а тъгата ѝ се просмукваше и в неговото тяло. Заряза всички останали. Всичко останало. Светът му посивяваше рязко, когато нея я нямаше. А понякога я нямаше за дълго. Тогава място не можеше да си намери. Идеше му да отиде в планината, там горе, на най-високото и да вие, вие. Да изкара това нещо в него, което едновременно го тровеше и държеше жив.

Тези неща никога не завършват добре, казваше единственият му приятел. Гледаше го мрачно и му говореше. Но нямаше никакво значение. Нямаше връщане назад. В пропаст без дъно се беше хвърлил и никакви загрижени съвети не можеха да го върнат на повърхността.

Искаше му се майка му да беше жива. Да отиде при нея и да ѝ разкаже всичко. Или пък да помълчи. Така или иначе тя щеше да разбере. Щеше да сложи главата си в скута ѝ и тя да го милва по косата, докато изсъхне и последната му сълза. Както едно време. Щеше да му каже, че всичко ще се оправи. И после да го попита дали е гладен.

Тя въздъхва в съня си и се обръща по гръб. Не се събужда. Поспи още малко, моли се наум. Като се събуди, и ще се разбърза. Долепва ухо до гърдите ѝ и се заслушва в галопиращото ѝ сърце. Може да го слуша цял живот. Слуша го и някаква топлина се разлива по цялото му тяло. Достига до най-отдалечените замръзнали участъци и ги разтопява.

Помни я като малка. Дъщерята на другия му стар приятел. Вече отишъл си. Диво непокорно същество, каращо околните да се съобразяват с него. Да го следват. Не то тях. Малко диваче, което те опитомява с широката си усмивка и забравяш всякакъв яд. Гледа те с онези огромни очи, сбърчило луничавия си нос, и не можеш да си спомниш за какво си му се карал.

Знае защо толкова го дразнеше, когато я видя след всичките тия години. Чудесно знае. А така да се противеше в себе си. Направи каквото можа, за да не пропадне. Всичко, което му беше известно, направи, но напразно. Не можеш да избягаш от съдбата си, както обичаше да казва баща ѝ. Клише, но дяволски вярно.

Затваря отново очи. Яростно ги стисва, както когато беше малък и нещо го уплашеше. Или когато беше разстроен. Вярваше, че като затвори очи, и то ще изчезне. Просто ще се изпари. Заслушва се в умореното си старо сърце. Толкова хора, така различни, а сърцата им еднакви. Помпат и изтласкват. „Сърцето представлява кух мускулест орган с възрастови, полови и индивидуални характеристики, който играе ролята на помпа в сърдечно-съдовата система и по този начин поддържа кръвообращението.“ Това е. Но и не само това. По дяволите, не само това.

Ще се събудиш, малката ми, ще отвориш очи и ще ме погледнеш. Ще ме познаеш и ще се усмихнеш. Ще ти кажа, че ако понесеш гледката на вехтото ми тяло рано сутрин като тази, значи имаме шанс и напред. Ти ще ме нахокаш, както си знаеш, а после ще се пресегна за четката на нощното ти шкафче. Ще те реша дълго, дълго, ще подреда косата ти, ще

я вдишам, за да запомня аромата ѝ. Ще те целуна по носа, по едното и по другото око и ще ти кажа никога, ама никога да не криеш луничките си. После ще ми позволиш да те облека бавно и ще закусим заедно. Както всяка сутрин отгук нататък. Ще измислим имената на децата ни, докато те гледам как пиеш кафето си. Знаеш ли, че мога цял живот да гледам как пиеш кафето си? С две тънки пръстчета обхващаш грациозно чашата, а останалите щръкват смешно. Ще ти обещавам всички залези до края на дните ни, защото знам колко ги обичаш. Това ще бъде нашият ритуал. Вечер, щом наближи часът, ще отиваме на някое хубаво място, всеки път различно, ще те хващам за ръка и ще гледаме мълчаливо. Изгревите няма да ти обещавам, защото знам колко обичаш да спиш, но аз ще лежа кротко до теб, чакайки те да се събудиш. Ще броя вдишванията и издишванията ти и това ще ми стига. Обещавам. Поне веднъж на ден ще те вдигам високо във въздуха и ще те въртя. Ще те въртя, докато се смееш и пициш едновременно. Обичам да слушам смеха ти, знаеш ли. Смехът ти ме кара да се чувствам безсмъртен и намерен. Жив ме кара да се чувствам. Вечер ще ти разказвам приказка за лека нощ. Всяка вечер. Различна приказка. Ще ти разказвам, докато гледам сънливите ти очи да се затварят. Ще...

Събужда се. Този път наистина. Около минута му трябва да осъзнае, че е сънувал сън в съня. Сън в съня? Наистина ли има такова нещо? Болката в главата го удря така силно, че бързо се надига от леглото и отива до кафе-машината. Запалва цигара, поглежда чашата с кафе в ръката си и се замисля. Така ли я държеше? Или с три пръста?

Една година, откакто ги няма с баща ѝ. Отваря гардероба да вземе черна риза, но бързо затваря очи. Някой ден ще събере всички тия рокли и ще ги махне. Някой ден. Не сега.

Временно

По-голяма е от мен с десет години поне. Нещо като по-голяма сестра. Временна по-голяма сестра. Нели. Слаба, със смугло лице, леко дръпнати очи, високи скули, изпитателен поглед, къса коса. Живее в Чарлстън, Южна Каролина. Иначе от Узбекистан. Както казват, никой не идва случайно в живота ти. Предполагам, съм имала нужда от нея по някакъв начин. И за хубавото в отношенията ни, и за другото. Не е за вярване, че са минали толкова години оттогава. Десет поне.

Отивам на студентска бригада в САЩ за пет месеца. С нея се запознаваме още в първите дни. Работим в един хотел. В началото ми изглежда студена и дистанцирана. Доколкото знам, такава, каквато съм аз в очите на другите. Дръпната е и се държи така, сякаш съм натрапница. Не помня точно момента, в който започва да се грижи за мен. Да ми помага в работата, когато изнемогвам. Да ми носи нещо вкусно, но най-вече домашно приготвено, разбира се мърморейки как ще се счупя от слабост. В онези месеци действително нямам време за пазаруване, нито за хранене. Прибирам се в България с отчетливо броящи се ребра. Но това е друга история. Понякога с нея успяваме да си откраднем по някоя минута почивка в задния двор на хотела. Говорим си за миналото, настоящето е ясно. Разказва ми за трудния живот в страната ѝ, на моменти звучащ като фантастична приказка, но не от ония със щастливия край, за годините ѝ на стюардеса. За децата ѝ. Когато тръгва за Америка, използвайки професията си, понеже е забранено излизането от страната, оставя дъщеря си в бебешка възраст. Не я е виждала от няколко години. Показва ми нейни снимки, също и на момчето ѝ. По-

казва ми ги с гордост в погледа, в блестящия ѝ от сдържани сълзи, поглед. И това е всичко, което има от тях в онзи момент. За такава липса не може да се говори. За нея мълчим. Тя е невъзможна за понасяне, но плътна и реална като болка. Питам я не е ли изпитвала страх при полетите си навремето. След като родих, започнах да се страхувам за първи път, ми отговаря. Да не останат децата ми без майка. Тогава не бях сигурна какво точно ми казва. Нямах деца още, за да знам.

Не мисля, че ме е виждала разстроена често. Трудно би могъл да долови това човек отстрани. Единици са хората, които виждат отвъд фасадата ми, но по някакъв начин тя се научава да ме усеща. Леката влага в очите, едва доловимото треперене на ръцете, пресилената усмивка ѝ говорят повече от всякакви думи. Гледа ме, гледа ме и току въздъхне. Пази се повече, настоява. Не отваряй сърцето си за всеки. Споделила съм ѝ как нещо или някой ме е огорчил, и типично като по-голяма сестра ми предава уроците на живота. Как да ѝ обясня, че така не става. Сам трябва да минеш по този път, по своя си път, да падаш и да ставаш, да се ожулваш и кървиш, да се влачиш и да спираш дори, а сърцето да си учи уроците. Или пък да не ги учи. Затова стоя срещу нея и се усмихвам. И се съгласявам. За всеки случай ми го повтаря често, докато съм там. Но пък, ето след толкова години си спомням за това. За нея.

Мога много да разказвам за общите ни моменти, но друго е по-важно в тази история. Напоследък си мисля за всички ония хора, които минават през живота ни. Някои се задържат за дълго, други си отиват така бързо, както са дошли. Едни почти не можеш да извикаш в спомените си, а други оставят такива следи, че самата мисъл за тях те пробужда там вляво. Разбира се, всички копнеем да бъдем от вторите за другите хора. Но си мисля, че то това и да го искаш неистово, все тая. Или се случва, или пък не.

Срещащ някого и се чудиш как си живял преди без него. Има такива хора. Осмислят живота ти и го осветяват. После

си отиват, понякога така, почти без предупреждение. И сякаш отнасят част от теб. В такъв момент е трудно да си обясниш сам на себе си защо. Защо изобщо са се появили, за да си тръгнат. Но смислена причина има. Вярвам го. Пъзелче по пъзелче да се наредиш. Да се намираш. И то не веднъж завинаги, а цял живот. Отново и отново. До края. При всяка една такава среща. И да се учиш, разбира се. Уроци има много, толкова, колкото са сигурно хората по земята.

Знам, че никога повече няма да я видя. Временната ми по-голяма сестра. Знам, че няма да видя повече усмивката в очите ѝ, да чуя загрижения ѝ глас, да усетя прегръдката на жилавите ѝ неуморни ръце, да седнем за няколко минути почивка и да ми разказва болките си. Да помълчим за тях. Не знам къде е, какво прави, но пишейки сега, в този момент за нея, аз я виждам. Съвсем същата, каквато е в спомените ми. Може би това е то. Може би хората, които си мислиш, че завинаги са си отишли, всъщност продължават да са с теб. Имат си своето място в пъзела на душата ти и никое друго парченце не може да го заеме. Една добра утеха.

Сърцето е много, много издръжлив мускул, както някъде прочетох. Бих ѝ го казала днес. И си има свои собствени тайнствени механизми да се пази, помни и обича. Но тя това го знае най-добре.

Намерен

— Знаеш ли какъв е най-често повтарящият ми се кошмар?

От няколко минути я наблюдава мълчаливо, подпрян на възглавницата в леглото. Обича да я гледа как се реши. Съкрушава го гледката на четката, потъваща в лъскавия златист водопад над голия ѝ гръб. Настръхващо слабия ѝ гол гръб. Нагоре-надолу. Отново и отново. Съкрушава го и едновременно с това му дава някаква утеха. Като самата нея. Почти се унася от методичните ѝ движения и за момент забравя за какво говори. Тя се обръща с разтревожено лице към него.

— Не си ми казал, че имаш кошмари, още по-малко повтарящи се.

— Не е кой знае какво — опитва се да омаловажи казаното, виждайки реакцията ѝ. Но после си спомня за уговорката им да не си спестяват нищо. — В съня ми се събуждам и постепенно разбирам, че съм останал в миналото. Че всичко си върви напред, а аз съм останал на същото място, разбираш ли? И започвам да тичам, за да догоня настоящето. Тичам, тичам, ама луд спринт, и нищо. Не мога да го достигна. В следващия момент се озовавам на брега на някаква река. А ти си на другия бряг. И не ме виждаш. Отдалечаваш се. Викам те, но не ме чуваш. После осъзнавам, че е така, защото аз съм в миналото, а ти в бъдещето. По дяволите.

Прокарва ядно пръсти през косата си и потръпва при спомена за съня. Тя става бързо от стола и идва при него в леглото. Поглежда го право в очите и му казва тихо, но ясно:

— Това е просто сън. Аз съм тук, с теб и винаги ще е така. Като Кай и Герда. Помниш, нали?

Естествено, че помни. Притваря за миг очи.

Деца са. Живеят един срещу друг точно като Кай и Герда. Зимно време тя му идва на гости и баба му им чете *Снежната кралица*. А когато не са заедно, си говорят със знаци през прозорците. И монетите, разбира се. „Ти моята Герда ли си? — пита я често той, вече пораснали. — В къщичка до моята, лепяща горещи монети по замръзналото стъкло“.

Така прекарват цялото си детство. Той, тя и баба му. Тримата са си достатъчни и нищо повече не им трябва. С нея си имат едно любимо място, близо до гробището. Огромен стар дъб, под който си играят необезпокоявани по цял ден, а понякога се претрашават да влязат и да се разхождат в самото гробище. Разбира се, че е зловещо, но нали са заедно. Вървят бавно по алеите между паметниците, стиснали ръце за кураж. Той не е сигурен кой от двамата е по-уплашен, но за нищо на света не ѝ го показва. Нали е мъж.

— Искаш ли да тръгваме? Ще закъснеем за тържеството.

Ръката ѝ го погалва по главата и той с мъка се откъсва от придошлите спомени. Сигурно от час е тук. При баба му. Единият от основните герои в детската му приказка, когото вече го няма.

— Да, ще вървим. Тя къде е?

Изправя се леко несигурно и тя го прихваща здраво с двете си ръце.

— Играе си под дъба. — Усмивва се и му прошепва, сякаш някой може да ги чуе тук: — На нашето място. Показах ѝ скривалището ни и така ѝ хареса, че не знам как ще я накараме да си тръгне.

Вървят по тясната пътека, точно както едно време. С вплетени ръце.

— Ще бъде чудесно парти. Аз се вълнувам сигурно повече от нея. Все пак веднъж се става на шест. Помниш ли твоя рожден ден? Аз ти подарих...

Чува гласа ѝ някак отдалече. Но пък стиска силно ръката ѝ, пристъпвайки като безпомощен слепец. Сигурно така се чувстват прилепите на дневна светлина. Трябва му малко време да се откъсне от паяжината на миналото и неизменната тъга. Тя го знае и го води кротко. Търпеливо.

— Така поникват крила. Само когато топли ръце те прегърнат. Може би защото не са важни тогава утрото или бъдещето толкова, а че няма да минеш сам през тях.

Чува се да казва мислите си на глас. Не за първи път.

— Да. Няма да минеш сам през тях. И дори да се изгубиш, аз ще те намеря. Каква Герда ще съм иначе? — шегува се тя.

— И ще се изправиш дори срещу Снежната кралица? — влиза в тона ѝ той.

— Нищо работа. Снежните кралици ги ям на закуска.

Минало, настояще и бъдеще спират да имат значение от един момент нататък. Сезони, стихии и кралици избледняват, когато не само единият, но и другият главен герой в детската ти приказка си отиде. Той знае с всяка молекула в тялото си какво е тя за него още от първия миг, в който я вижда. На шест. Никога не е бил добър в думите и не обича да ги използва току-така. Все му се струва, че като се повтаря едно нещо, то ще свърши. Логика, страх или суеверие, но не иска да рискува да я изгуби. Не знае какво би правил тогава. Кой ще го намери и върне? Чии коси ще реши? Простички въпроси, но с невъзможен отговор. Затова не говори твърде много за това в него, но то го изпълва през всичките тия години и той с цялото си сърце се надява тя да го знае. Спомня си думите на Маркес: „Бяха живяли заедно достатъчно дълго, за да разберат, че любовта е любов във всяко време и навсякъде, но става толкова по-силна, колкото повече се приближава до смъртта“.

— Помниш ли? Каза, че е просто сън. А сега си на другия бряг. — С лек упрек ѝ разказва отново за онзи свой повтарящ се кошмар.

После дълго време гледа тяхното дърво. Вечният дъб, който ще ги надживее. Изправя се бавно и ѝ казва беззвучно „До скоро“. Има да свърши още нещо важно. Намира без усилие мястото, сякаш вчера се беше случило. След няколко минути е в ръцете му. Проста тенекиена кутия, но с цяло съкровище в нея.

— Искаш ли да я скрием така, че никой никога да не я намери и след много, ама много години да я отворим? — пита го веднъж, някъде към деветата им година. Беше дотичала у тях с кутията в ръце, кой знае къде намерила я. Задъхана и зачервена от възбуждане и нетърпение дали ще му допадне идеята ѝ. Допада му. И още как. Слагат тяхна снимка от рождения му ден, затварят капака тържествено и я скриват на едно място близо до дъба. Само че без тя да знае, години по-късно той намира кутията и добавя още нещо. Мислеше тази година за годишнината им да я изненада, защото беше сигурен, че е забравила съществуването ѝ. Но тя отиде на другия бряг. Без него.

Отваря с известно усилие ръждясалия капак. Пожълтялата снимка с тях. Ухилени хлапета. Щастливи. Срязване там отляво без предупреждение. Ахва от внезапната болка. Малко пликче с кичур от косата ѝ, който си беше прибрал веднъж след едно нейно подстригване. В пликчето почти разпаднала се бележка с неуверения му младежки почерк. „Ти не си просто Герда. Ти си всичко“. Това добавя скришом от нея в деня на сватбата им.

Точно преди да затвори капака, го вижда. Листче, но не неговото. И не с отпечатъците на времето. А като от тия дни. Една сълза капва върху него и той бързо я изтрива, преди да е размазала думите. „Винаги съм знаела. И съм тук.“

— Дядо, мама каза да идваш, че ще закъснеем.

Гласчето ѝ го сепва и изтрива очите си секунда, преди да е надникнала над рамото му.

— Ауу, това баба ли е?

— Да, миличка. Тук сме на твоите години. Празнуваме рождения ми ден точно, както ще празнуваме твоя след малко.

— Еха, баба много е приличала на мен.

— Искаш да кажеш, че ти приличаш на нея — усмихнато я поправя той. — Да, наистина. Много. И не само по външността, уверявам те.

— Дядо, ще ми разкажеш ли пак за Снежната кралица?

Хваща го за ръка и го повежда уверено по познатия път. Намерен е. Отново. От една малка Герда.

Луна

Късно вечер. Сипвам си чаша вино и излизам да гледам луната. Не е пълнолуние, но тънкият изписан месец е пленителен. Имало е моменти, периоди в живота ми, когато съм се взирала всяка вечер в него, дни наред. Дава ти някаква утеха, спокойствие, такива едни работи. Странно усещане, неподатливо на обяснение. Топла нощ е, не като за ноември месец. Покой и тишина. Усещаш нещо да се носи във въздуха и да те изпълва целия. Потръпваш от това неопределено чувство. Почти нереално е. Само който го е изпитвал, знае какво е. Хората са си по къщите, поне повечето, и цари прекрасна тишина. Релаксираща и замайваща. Насища изтерзаните ти сетива, мозък, клетки, душа. Любимото време от деня. Гледаш луната, отпиваш от виното и се пренасяш в своя си свят.

Напоследък си мисля за нещата, които казвам, и онези, които премълчавам. Чудя се кои са по-важните. Отговор май все още нямам. Понякога имам нужда дълго и плътно да рисувам с думи това, което е в мен, и все изпитвам страх, че то няма да е достатъчно, че ще пропусна нещо важно, че думите ми ще го омаловажат. Че ще го осквернят и заплуют. Че няма да бъде разбрана, усетена, почувствана. Друг път имам желание просто да млъкна. Да мълча дълго. И да се надявам, че душата ми сама ще намери пътя и начина да бъде чута и докосната. Без да ѝ преча с приказките и анализите си.

Оставила съм го за малко на роднини. Час, ден или повече, няма значение. Връщам се при него. Влизам в стаята. Извиквам го. Дори не ме поглежда. Бързо се досещам, че е

сърдит. И уплашен. И обиден. Най-вече уплашен дали не се връщам за малко, дали няма да си тръгна. Сигурно не смее да повярва, че съм тук. Навеждам се към него, на неговата височина и го поглеждам. Занимава се с нещо, прави се, че ме няма. Но виждам една сълзичка да се спуска бавно от окото му. „Мама е тук, нали няма да ми се сърдиш“ — му прошепвам и той се предава. Прегръща ме и без думички ми казва всичко. И аз на него. Той знае. И аз знам. На две и половина е, а знае. И вярвам, че от раждането си знае. Без думи, без обяснения, без логика.

Когато обичаш някого, а си му сърдит, обиден, гневен, разочарован, какво правиш? Когато обичаш някого и знаеш, че точно в този момент, а може би за дълго, не можеш да му го кажеш? Не можеш да вдигнеш телефона или да отидеш при него. Не можеш да пречупиш онова нещо в теб, което ти пречи да стигнеш до него. Не можеш да надвиеш гордостта си, егото може би. Или нещо друго, по-добро и важно като причина. Когато обичаш някого, а се разминете в някакъв момент, за седмица, месец, години. И няма значение колко те боли, колко си железен и неуязвим, или пък слаб и паднал, щом не можеш да преминеш границата с всичкия си багаж, който мъкнеш стоически, за да достигнеш до него. Няма значение дали тъгуваш и плачеш за липсата му, или пък държиш очите си сухи, но душата наводнена, защото го няма. Няма значение дали се тревожиш дали е добре, как минава през живота и какво му се случва. Няма значение какво сте били един за друг.

После се виждате. И се прегръщате. Силно, продължително. И така си казвате всичко. Ама абсолютно всичко. И няма нужда от думи. Прегръщате се и сякаш си казвате: „Всичко е наред. Тук съм и винаги съм бил“.

И дори поради една или друга причина да не е повече в живота ти, знаеш, че това няма да промени нищо в теб. Знаеш, че и сантиметър няма да помръдне в теб. Че ще е достатъчно да си затвориш очите и да си спомниш дори само един общ

момент, поглед, смях, сълза, или пък да погледнеш към морето, планината, хоризонта, прелитаща чайка или орел, изгрева или залеза, цъфнало цвете в градината, диванчето, на което сте седели на село пред градината, вещите, които не са си тръгнали с него, дългите разговори, в които сте спорили, карали и сдобрявали. Ще е достатъчно да си спомниш всичко онова, което и без това е в теб, и да разбереш, че нищо не е било напразно, щом си обичал и обичаш така. И дори този човек да е някъде другаде, с други хора, или пък да не е вече в този нашия свят, ти го носиш навсякъде със себе си. Навсякъде, където се разхожда сърцето ти.

Поглеждам към луната, така самотна, там горе. Мълчалива и винаги там. Тя сякаш ми намига в отговор. Разбира се, без думи. Кому са нужни? Така си говорим най-добре.

Търся

Неделя сутрин. Слагам слушалките в ушите и излизам. Ленард ми зашепва с този съкрушаващ глас. Бръква ми директно в душата, хваща я и я обръща с главата надолу. Бари не може да му стъпи на малкия пръст. Градът, или поне кварталът, още спи. Слънцето се показва срамежливо иззад блоковете както всеки ден. Гледам право в него, заслепява ме, пускам сълзичка, но не отмествам поглед. Вървя си и усещам някакви неопределени емоции в мен. Не знам емоции или спомени, забравени копнежи или просто нещо, което цял живот търся, а няма име. Не знам какво е. Ей, да пукна, ама не знам. То е някъде толкова навътре, надълбоко, отдавна заровено, забравено, съзнателно или не, с толкова прах и паяжини, че само в редки моменти като този изплува леко на повърхността. Ей така, да ми намигне приятелски или пък иронично и да напомни за себе си. „Тук съм и никъде не мърдам. Ще си ме носиш цял живот, магарице моя.“ Търсеща... Колко пъти са ми го казвали от различни места. Понякога са ми го изплювали като мръсна дума, дефект някакъв, друг път като комплимент, похвала. И двете приемам. Нали съм приемаща и разбираща. Всичко приемам за себе си. Дай ми категории, етикети, критики, оценки. Няма проблем. Гълтам ги като една здравословна полезна закуска. Знам, че съм хамелеон. Мигнеш и си променям цвета. Не съм сигурна дали трябва да се извинявам за това. Дали не нарушавам така нечий комфорт, спокойствие, знам ли. Оглеждам се внимателно, за да видя дали не съм засегнала някого... със себе си. Търся... не знам какво.

Веднъж решавам, че търся покой, бягство от хората, че съм безкрайно уморена от всичката тази суета. Особено ме уморяват жизнерадостните хора, тия свръхенергичните, щъкащи насам-натам, развяващи щастието си като долните си гащи, натикващи го в лицето ти, бърбещи до болка, имащи неизчерпаема потребност да кажат толкова много, дете само като ги гледаш и слушаш, и ти прималява. Гледам ги с известно недоумение и се чудя на какви стимуланти са. Силно са ми подозрителни и бързо се изтощавам покрай тях. Изтощавам се не само от самите тях, но и от гадаенето ми. Гадая по очите им, по погледа. Те никога не лъжат, не могат да те заблудят. Гадая по усмивката, по наклона на главата, докато си изливат компетентността по всички въпроси, ако щеш, по ръцете, когато жестикулират или са в покой. Гадая дали са истински в този момент, или просто това е тяхното перфектно организирано бягство. Човек не може да е перманентно жизнерадостен или пък щастлив. Всяко дете ще ти го каже. Абсурдно и нелепо е. Изключвам напушването и употребата на разни стимуланти. Баланс е нужен. Щипка тъга, малко меланхолия, радост и усмивки, после сълзичка или река от сълзи, самосъжаление за цвят и вкус, ей такива неща. За контраст, за да не заспиваш, за да си с широко отворени очи за всичко, да не си във фермата, стадото, матрицата... Изобщо когато съм сред хора известно време, после имам нужда да остана сама и да се събирам. Да се затворя в неприкосновения си свят и да нареждам разпилените си парченца. Да се самозалепвам.

Друг път си мисля, че имам нужда от движение, промяна или с една дума живот във всеки смисъл. Да ме разтърси нещо и да ме изкара от апатията, монотонността. Да ме избухта грубо от коридора. Да ме хване за косата и да ме извади от онова място, в което съм се окопала. Слава богу, никое от тези състояния и съответните им нужди не траят прекалено дълго. Отминават като всяко нещо. Понякога само те гризват лекичко, за закачка, може дори да те захаят до кръв,

колкото да се увериш, че си жив и чувстваш. Щипват те по бузката за цвят или те плесват шеговито по дупето на майтап. Но има и от другите моменти. Онези, за които предпочиташ много да не говориш. Онези, за които мълчиш. Тогава те хапват за врата и пият, докато се обезкръвиш и от теб остане просто една сянка. Гладни и алчни.

Тръсвам глава и прогонвам натрапниците. Ленард продължава да ми шепне в ухото. Сигурна съм, че той ги знае тия неща, на ти е с тях и са си стари другари. Не може да пееш такива неща, и то по такъв начин, и да си минал леко през живота. Няма начин. "... I smile when I'm angry..." Точно.

Слънцето пълзи все по-нагоре и улиците се оживяват. Денят започва, а аз не мога нищо да направя, за да го предотвратя. Има дни, в които ми е непоносимо всичкото това движение наоколо, хора напред-назад, всеки суетящ се в собствения си коридор. Искам да имам едно дистанционно и да спра на пауза. Всичко да застине, докато не съм готова отново да продължа. Ама не. Както се казва, светът продължава с или без теб. И то с такива бесни темпове, че често се задъхвам, докато го догоня. Пулсът ми и без това е ненормално висок, все едно тичам в галоп, без да спирам. Вземам си кафе, за да го вдигна още малко. Усещам пулса си в гърлото, но ми е идеално. Бърза сърцето ми, за къде бърза, не знам, само то си знае. Един от хората ми все ми повтаря да не бързам толкова, да спирам и да се оглеждам. Иначе пропускам толкова много...Нещо сякаш мокри бузата ми. Пръстът ми се стрелва бързо да изтрие влагата, но съм се излъгала. Суха и излъгана. За всеки случай премигвам няколко пъти и присвивам очи. Така е по-добре. Желязо. Неуязвима. Безсмъртна.

Влизам в кабинета. Харесва ми тази докторка. Мулатка. С идеален български. Шегува се през повечето време. Като мен. Маха конците с едно изящно движение. Смътна болка, почти не я регистрирам. „Колко си килограма?“ — пита ме тя. „48—49.“ „Ехеее, я си виж ръчичката, като на дете. У вас

не те ли хранят?“ — усмихнато се възмущава. „Само като слушам, иначе в килера на пост и молитви.“ — шегувам се. Днес си нося торбата с шегите. Впрочем както почти винаги.

Прибирам се и веднага влизам под душа. Гореща, почти вряла вода облива тялото ми. Слабото ми, стоически издържащо на всякакви бедствия, тяло. Прогаря кожата. Кръвта във вените полудява. Точно, както обичам. За първи път от десет дни се къпя цялата, а не на части. Простичко удоволствие. Благодат. Затварям очи и спирам галопа в душата и съзнанието.

Спирам света.

Изход

Седнал е срещу мен. Отпива от кафето. Умората трайно се е настанила в очите му. В този момент ми обяснява колко съвършено играе пред останалите. Семейство, близки, подчинени, клиенти. Казва ми колко великолепно се е научил да се преструва. Да е шут. Да е весел, усмихнат, да се шегува. Дай му тема и веднага ще ти изплюе вица. Добър е. Наистина.

Но сега е просто уморен. Леко отчаян. Дали е леко или тежко само той си знае. Смихълът в нещата му се губи. Смихълът в живота. Твърди, че няма такъв. И ми се усмихва. Исква да бъде оставен на мира. Казва ми, че ако зависи от него, би зарязал бизнеса и би се покрил някъде. В планината примерно. Сам. Жадува да е сам и да си прави каквото иска. Да свири на китара, да чете, да готви, да тренира и всякакви такива. Без никакви хора наоколо. Вярвам му. Той е вълк единак. Самодостатъчен си е. „Сам си го направих... Да се докарам дотук... Толкова хора да зависят от мен... Нещата да са така сложни сега, да не мога да избягам... докато съм жив“ — примирено въздъхва. Мозъкът ми работи усилено, търси изход. „Няма такъв.“ И пак се усмихва.

Обяснявам като терапевт, че човек трябва да отделя време за себе си, да прави нещата, които обича, и т.н. Чувам се някъде отстрани как говоря тези неща на някого, който много отдавна е минал по пътя, по който сега вървя. Думите ми увисват във въздуха. Безплътни и безкръвни. Сама не си вярвам. Ето ти реалността. Това е положението. Понякога е така, и толкова. Единственото умно нещо, което можеш да направиш, е да замълчиш. Мълчиш и слушаш. Това правиш. И то стига. И после прегръщаш. Без думи. Мълчаливо спо-

деляш. Понякога е така. Фрустриращо до болка. Обичаш човека, а не можеш да направиш нищо, за да му оправиш проблема. Да изтриеш болката му, теглото му. Да види смисъла. Да проумее, че смисълът е да не търсиш смисъл. Да не търсиш смисъл...

Той ти казва, „искам да изчезна“, и ти мълчиш. Какво можеш да отговориш на това? Шегуваш се. Казваш му да се стегне. Иначе ще го ошамариш ей сега. Ще го наричаш и оругаеш, за да го задържиш тук и сега. Да го изтикаш от коридора. Да не му позволиш да потъне. Обич е май това. Да превъзмogneш себе си, за да се справиш с този шит. Знаеш, че ако си позволиш да почувстваш това в него, ще отплуваш и ти. Но си умно момиче. Това, твоето, ще почака. Ще изчака подходящия си момент. Не сега. Сега трябва да си безсмъртна. Имаш да спасяваш животи. Някъде дълбоко в теб е програмирано това. Сигурно там, където е инстинктът на майката, този на женствеността и на живота въобще. Женският Исус Христос. Жилавият гръб, на който носиш всичко. Усмивката, в която са всички неизплакани сълзи, безсънни нощи, премълчани думи. Ръцете, които са там да прегръщат, люлеят, милват, държат, стискат, мият, търкат, носят... Онази сломяваща нежност, която приласкава и утешава и казва, че всичко ще бъде наред. Топлината, която кара да забравиш студа. В моменти като този чувството за самосъхранение е притъпено. Целта е да дадеш, та ако ще да се лишиш от нещо свое, там отвътре. Гордост например. Целта е да усмихнеш, да стоплиш, да осмислиш.

Стоя и го слушам, мълча и от време на време давам глупави идеи. Присъствам. Той става тежко. Тръгва си. Прегръщам го. Може би това е най-смисленото нещо от целия разговор. Прегръдката, казва сестра ми, спасявала животи. Може би.

Котка

Мамо, хайде да си вземем коте. Знаеш ли колко ще е хубаво? Умолителната нотка в гласа ѝ ме кара да замълча. Да не казвам това, което веднага ми идва на устата. Сякаш ще я убедя. Сякаш едно дете го интересува колко много цапат котките. И тогава в съзнанието ми изплува спомен. От ония, които те прерязват точно през корема. И ти секва дъхът.

Спомените могат да бъдат ужасно ненадеждни. Променят се в зависимост от светлината. В зависимост от това дали е дневна или нощна. Сутрешна или вечерна. Или пък следобедна. Случайно изречена дума натиска спусъците на миналото в теб. Особено изражение на лицето, нечия усмивка, прокрадваща се в крайчеца на устните, преминала набързо тъга в очите, уловена за един кратък момент. И си там. Назад.

Мислиш си, че си забравил, но се лъжеш. Всичко е там. Всеки един малък спомен, и най-нищожният, от първия ти ден на тази земя. В хаос са, разбира се, разбъркан коктейл от хора, събития и години, без никакъв ред и хронология, но са там. Всяка една въздишка, звучна и беззвучна, следва линията на живота ти, чертае резки по душата, някои повърхностни, други дълбоки. С по няколко шева. Знаеш, че са там, усещаш ги, но щом се опиташ да ги хванеш, отлитат като ято подплашени птици.

На детски лагер съм, от танците. Не помня как сме се заключили в стаята и се налага да скочим през прозореца. Да не закъснеем за репетиция. Скачам върху дълъг гвоздей, който с лекота преминава през чехъла и се забива в ходилото ми. Не помня болката. Наистина. Биха ми инжекция. Малко след това гледам репетициите отстрани с тиха радост.

Имаме репетиция и за пореден път трениорката спира целия състав заради мен. Връща го на изходна позиция. Заради това, че си хапя устните и не се усмихвам. Усмихвай се бе, момиче, ми креши в лицето. С усилие разтягам устните в гримаса. Другите са ми бесни.

Няколко момичета твърдят, че си слагам чорапи в горнището на банския. Не плача от безсилие и обида. Поне не помня. А бих могла. Такива неща се полагат на децата. Да плачат. Нарязах горнището на малки парчета.

Понякога ходим с баба и дядо да видим сестра ми в детската градина. По това време вече сме разделени с нея. На дядо му заблестяват очите. Помня сините му натъжени очи. Тя носи неговото име.

Имаме котка, но се налага да я закарат на село. Не помня защо. Децата не намират основателни причини за такова нещо. Но помня идеално как в момента, в който тръгнаха, сядам и написвам на един лист защо трябва да я върнат. Описвам дълго и убедително как не ми се яде и всъщност как нищо не ми се прави без нея. Не го прочитам. Изхвърлям листа.

Тръгвам за училище и виждам да прегазват една котка. Имам усещането, че са прегазили нещо в мен. Цял ден в училище ще чувам неистовото ѝ пищене. Когато се прибирам, минавайки от същото място, дълго я търся. Все пак, си мисля, няма къде да отиде, като е блъсната. Не съм съвсем сигурна какво ще я правя, щом я намеря, но я търся упорито. Накрая отчаяно. Не я намирам. Прибирам се с една такава плътна тежест в мен.

Друг път намирам едно малко коте някъде около блока и го прибирам. Не ми позволяват да го взема вкъщи, затова го слагам в един кашон на стълбището. Мъча се да го храня, но то не близва нищо. Казват ми, че няма да оживее без майка си. Аз не вярвам. Нали има мен? Помня колко съм убедена, че ще го спася. Помня и онова нещо, което става в мен като го гледам. Мисля си къде ли е майка му, дали го търси сега,

загубила ли го е, или го е оставила, понеже е болно. Такива неща си мисля. Нищо, нали сега аз съм му майка. За няколко дена. Намирам го вкочанено един ден с вече празен стъклен поглед. Дълго време след това ще си мисля, че не съм му сложила достатъчно парцалчета за постелка. Че не му е било достатъчно топло. Че съм го уморила от студ. Знам ли.

Другите деца играят навън. Аз съм въщи. Обикновено чета. Рядко играя с тях. Рядко излизам. Не знам как да общувам с тях. За котките ми да им говоря, няма да ме разберат. Или пък за книгите. Книгите не могат да те наранят. Но те биха ме гледали странно, ако им говоря това. Не мога да се впиша в детското им безгрижие. И какво изобщо означава детско безгрижие? Някой пипвал ли го е, или помирисвал, или вкусвал? Нещо като Дядо Коледа. Всички говорят за него, някои дори вярват, че съществува, но кой го е виждал?

Минути, часове, дни, години. Сменящи се сезони, стотици моменти, които остават там в теб. Отпечатват се зави-наги. Спомени, в които можеш да се загубиш без никакво усилие. Призраци, пътуващи с теб във времето. Сякаш нареждаме пъзела на живота си. Някои части се чудиш откъде са, търсиш им мястото много дълго време. А за други първо си намерил мястото. И после идват и те.

Вощи

— Кажи ми какво да правя?

Тя е отчаяна и търси изход. Готова да попие всичко, което той ѝ каже. Молеща той да я спаси. Отново. Той е два пъти повече живял от нея, знае всичко за този свят, мъжете и жените, и я обича. Той може да реже с мнението си, без да му мигне окото. Да е обективен и хладнокръвен като хирург, съдия и убиец в едно, когато дава животоспасяващи съвети. Въпреки че я обича. И точно заради това. Именно на това разчита тя в моменти като този.

— Виждам само монолог! — отсича безцеремонно той. Току-що му е показала част от разговора си с другия. — Говориш си сама, не виждам къде е той в цялата работа. Просто не иска близост с теб по начина, по който ти му предлагаш.

— Точно сега нямам нужда да чуя това. — Отчаянието ѝ достига до фалцет.

— А какво имаш нужда да чуеш, бейби? След всичко, което си надробила? След като му си се предоставила напълно и без остатък? И не си оставила нищо за себе си?! Не вярвах, че си толкова глупава — не може да скрие раздразнението си. — Единственото, което можеш да направиш отгук-насетне, е да промениш рязко поведението си към него. Без да му обясняваш. Просто ставаш отведнъж хладна и безразлична и ако той започне да проявява интерес, трябва съвсем по малко да го допускаш.

— Друг начин няма ли? Не мога да направя това. — Почти съжалява, че се е обърнала изобщо към него.

— Няма. Единствено така можеш да му станеш интересна. Отрязваш го и го оставяш да се бори за близостта ти.

Поглежда я в очите и ѝ намига. Винаги обръща нещата на майтап. На нея ѝ се плаче сега. В задънена улица е, а той

й се смее. Разбира се, че го е виждала и мрачен. Тогава иначе насмешливите му очи потъмняват и се превръщат в бездни. Надничала е в тях и знае какво е. И е изпитвала страх. Не точно за себе си. За него. Бездна от болка и мрак.

— От толкова драма съвсем си забравила да си госто-приемна. На трезва глава не се обсъждат такива важни въпроси. Ще взема да сбъркам в компетентните си съвети и после жив ще ме одереш.

Подава му чашата, отпива жадно глътка от своята и го поглежда в очакване. Той се навежда към нея и дълго изучава лицето ѝ. Погледът му се плъзва по доверчивите ѝ очи, леко отворената от нетърпение уста, луничките по носа. Тънките ѝ пръсти започват да почукват припряно по масата. Не обича да чака, ама никак. Свива ѝ се стомахът, защото знае какво предстои. Няма да ѝ се кара и да ѝ вика, нито ще я ругае. Просто ще ѝ каже неща, които не е сигурна дали иска да чуе, а още по-малко да направи. И друг път ѝ е казвал своите истини, които винаги са болезнени и неудобни. Преглъща ги и си стоят там в нея, и я бодат, и я жулят отвътре. Кривят се и не намират покой в душата ѝ.

— Ти май си забравила коя си. Забравила си, че си орел, а не кокошка. Воин, а не някаква хлътнала идиотка. Ако не се приемеш такава, каквато си, никога няма да развиеш същността си. Имаш наследени черти, но трябва да ги контролираш и развиваш. Иначе ще се обърнат срещу теб. Трябва ти воля. Тя трудно се постига, затова е необходима дисциплина и постоянство на решенията.

Вижда, че не го слуша, а се отнася, и щраква с пръсти пред очите ѝ.

— Тук, момиче, тук съм — студено я скастрия. Погледът му се изостря и изстива съвсем. Температурата в стаята пада поне с десет градуса. Втрещва се в очите ѝ, без да мига, приковавайки ги. Заклещвайки ги, за да не ги отмества. — Пита ме какво да правиш, а после изключваш.

— И какво общо имат наследените ми черти с Него?

— Не само си забравила коя си, но и си се загубила безнадеждно. Имат общо дотолкова, доколкото има общо между главата и тялото ти. Освен ако не си конникът без глава. Ти конникът без глава ли си? — любопитно я поглежда и се засмива. За момент погледът му се смекчава и тя си спомня колко стопляща може да бъде усмивката му. За момент.

— Така, мога ли да продължа след така нелюбезното ти прекъсване? В случай че си забравила, ти си вгълбена в себе си, разкаяна, хитра и коварна. Виждам, че упорито развиваш първите две. А другите? Това са дадености, от които няма бягане. По-добре е да ги използваш. Всичките. В любовта са абсолютно задължителни. Отвратително нетърпелива си. Искаш нещата да се случват тук и сега, по твоя начин. Иначе страдаш. Нетърпението е поради наличието на много енергия и малко воля. Търпение може да се постигне, като намалиш енергията, но не това е желаният резултат. Трябва да се усилива волята. Волята се усилива с дисциплина и постоянство на решенията. Както подчертах преди малко. С безупречност.

— Ок, господин Кастанеда. Сега можем ли да преминем по същество? Като например ми кажеш как точно ще ми помогне всичко това.

Той пренебрегва насмешливия ѝ тон и продължава:

— Любовта е жестока и несправедлива. И морално неутрална. Точно както Вселената, ако ми позволиш да цитирам Уди. И ти трябва да си такава с нея, за да не те унищожи. Любовта е смъртоносен вирус, който покосява без милост. Бактерия, която щом влезе в организма ти, поражда всички ти органи. Зараза, за която трябва да си безупречно подготвена. И няма измислена противоотрова или антибиотик за нея. Трябва да си хитра и коварна. Ти го имаш това в себе си, просто го използвай. Да си бърза и безжалостна, да не се разсейваш, нито колебаеш. Да нанасяш удара първа и право в целта, без да ти мигне окото. Ако не беше така, дали щях да съм тук, при теб и да си бърбим така задушевно? Не, щях да съм оглозган, изяден и забравен от всичките ония, които са минали през леглото и сърцето ми.

Ето това не искаше да чуе. Не ги вярва тия неща тя. Не са от нейния свят. И въпреки това я нараняват.

— Не ти вярвам. Отказвам — заинатява се и си стисва плътно очите като малко дете, което отказва да глътне горчивото лекарство, подадено му от родителя. Той се пресяга през масата и поставя внимателно един паднал кичур зад ухото ѝ. Поглежда стиснатите ѝ очи и нацупени устни, набързо сплетената коса и развлечения ѝ анцуг. Такова дете е понякога. Всичко онова, което не са неговите жени. Не е като да се е нагласила за него. „Ха, за него.“ Засмива се безрадостно на себе си. Един стар циничен воин, или по-точно псевдо-воин, който няма какво да предложи дори на себе си. Връхлита го внезапна покосяваща самота. И умора. От стогодишните. Потиска импулса да я погали и прегърне. Ръцете му се разтреперват и ги стисва бързо в юмрук, докато му побелеят кокалчетата на пръстите.

За един кратък миг се разсея и щеше да... Изтръпва при мисълта за това.

— Момичето ми, какво да ти кажа? Че всичко ще завърши щастливо? Три дни яли, пили и се веселили като в приказките? Но ние не живеем в някоя скапана приказка, а в съвсем истинския живот. Което мен ако питаш, е в пъти по-добре. Тя се сепва от нежността в гласа му и отваря очи. Той е. Същият си е. Такъв, какъвто го познава от колко? Повече от десет години със сигурност. И все пак. Понякога долавя някакъв по-особен израз на очите му. Сякаш...

— Трябва да тръгвам.

Трябва да излезне оттам веднага. Инстинктът му за самосъхранение винаги му е показвал този момент. Трябва да се махне. Да излезе на въздух. Стига за днес.

— Ще говорим пак. Гледай да не правиш бели дотогава, колкото и да ти е трудно. Бъди добро момиче. Да не се наказваме. — Плесва я шеговито по бузите, щипва я по носа и си тръгва. Затваря вратата след себе си и въздъхва тежко. Все по-трудно става, по дяволите.

Спомени

Петък, 13-и. 13-и декември. Рожденият ден на обичан човек, който вече го няма в нашия свят. Forever young. Целият ден е един особен, от ония дни, за които не знаеш как да говориш. Не можеш да назовеш чувството, да дефинираш странното усещане, което пълзи из костите ти, разхожда се в главата, плува си необезпокоявано във вените, артериите, в кръвта ти. Това състояние не влиза в категории, класификации. Едва ли има и официална диагноза, доколкото знам. От време на време ти идва да изкрещиш, за да го изкараш от себе си. Но мълчиш. Мълчиш свирепо и търпеливо. Знаеш, че ще отmine. Само трябва да изчакаш. Без резки движения. Да не тръгнат лавини. Да не се случат бедствия. Да не събудиш онова дремещото в теб. Събуди ли се, ще е гладно като мечка след дълъг зимен сън. С какво ще го нахраниш? И мълчиш. Пазиш тишина. Яростна тишина, от която се оглушава. Засега.

Спомням си последния път, когато го видях. Цял ден прехвърлям сцената в ума и сърцето си. Заедно сме на клуб, забавляваме се, а после си тръгваме. Той остава. Тръгвам, но нещо ме кара да се върна. Прегръщам го силно и му прошепвам: „Нали знаеш, че те обичам, как!“ Той се усмихва по неговия си начин. С тази ужасно рошава коса и леко дръпнати очи. Слабо жилаво тяло на катерач. Ръце, които прегръщат силно и вдигат във въздуха хората, които обича. Върти ги, докато им се завие свят и не почнат да крещят. И да се смеят щастливо. Не помня дали казва нещо. Само това. Един път помниш ненужни подробности, друг път паметта ти изневерява за важни детайли. Детайли, допълващи общата картина, уплътняващи спомените, вдъхващи им живот. Връщаш

лентата и преживяваш отново момента. Виждаш неща, които тогава са ти убягнали. Както когато гледаш интересен филм. Спираш на пауза и връщаш назад. Толкова пъти, колкото е нужно.

„Майките на страхливите не плачат.“ Някъде съм го чувала. Може би е вярно. Майка му е един от най-прекрасните хора, които съм срещала и обичам. Ето една думичка, изтъркана от употреба. Прекрасна. Ако кажа, че е безкрайно добра, съкрушаващо нежна, възхитително силна смела жена и майка, ми се струва, че я вкарвам в граници и обезличаващи и обезценяващи етикети. А това е недопустимо. Такива хора не може и не трябва да се опитваш да опишеш просто така. Нужно е специално да търсиш думички, които рядко се използват, думи забравени, но истински като живота, такива думи, които казват всичко. От такива хора като нея можеш да гледаш само как се прави. И да ги обичаш. Мълчаливо да им се възхищаваш. Ето нещо, за което не може да се пише и говори. Неописуемо в пълния смисъл на думата. Толкова безразсъдно използваме думите, че те вече губят смисъла си. Силата си. Все по-невъзможно е да лекуват. Дори да нараняват. Все по-безвкусни и блудкави са, все по-бездушни. Има неща, за които може само да се мълчи. Истински човек е тя. Май това е най-близката дума. Истинска. Съществува, усмихва се, прегръща, обгрижва, минава достойно през живота. Обича. Тихо, кротко, ненатрапчиво, без капка претенция. Без мъченичество.

Парченца от пъзел. Пъзелът на живота ти. Всички хора, които срещаш, нещата, които ти се случват, са парченца пъзел. Всеки човек оставя някаква дия в теб. Не запомняш всичко от него, а нещо специално. Парченце тук, парченце там. Докато в самия край не подредиш всичките.

Пътувам и си мисля за такива неща. За отишлите си хора и тези, които остават след тях. *Learning to fly* на Floyd. По радиото. Нещо необичайно. Ето ти знак, че може би си в правилната посока. Чиста детска радост от любимата песен. И вълнение, че не е случайно чуто.

От дядо ми помня бистрите сини очи. И как не даваше нищо да изхвърлям. А така да обичам. Изхвърля нещо в кошата и след малко го намирам пак там, откъдето съм го взела. Помня как ни е люлеел със сестра ми на люлките. Сестра ми, която носи неговото име. Как ни викаше от терасата да се прибираме. Или стоеше наблизко на детската площадка и ни се караше от време на време. На нас или на другите деца. И ни пазеше. Разбира се, че беше там, за да ни пази. Да не ни се случи нещо. Помня как му се намокряха очите от липсата на сестра ми малко по-късно във времето. Има нещо ужасно тъжно в насълзени старчески очи.

Сънувам, че имам рожден ден. Всички са се събрали и внезапно се сещам, че съм забравила да го поканя. Да забравя да поканя дядо си! После осъзнавам, че не съм го поканила, защото него вече го няма. Събуждам се с мокро лице. Парченце тук, парченце там.

Прадядо ми и игрите ни на табла, когато го вземахме за зимата в града. Толкова му беше тежко далеч от село. Чудех се как да го развеселя, да го разведря и да се усмихне. Също с чисти сини очи.

Баба ми, седнала е с мен на дивана пред градината на село. Любимото ми място. Не помня какво сме говорили в този момент. Помня самия момент. Начинът, по който съм се чувствала. Рядък момент, защото тя винаги нещо шеташе. В градината или в къщата, няма значение. Важното е да се действа. Баба ми, пред болницата по нощница ни изпраща с навлажнени очи. Ужасно отслабнала, повече от всякога, побеляла, със страх в очите, но усмихваща се. Никога за нищо не се е оплаквала, но сега е безумно уплашена. Малко преди това: „Колко са пораснали децата“. И плахо взема Влади. Да го подържи. Да го усети с ръцете си, не само със сърцето. Да го погали. И той да я запомни.

Странно нещо са спомените. Трупат се в нас, десетки, стотици, океан. Цял живот. Някои кристално ясни, сякаш от вчера. Други виждаш като през мъгла и колкото повече се

приближаваш към тях, толкова повече се отдалечават. Протягаш ръка да ги уловиш, но отлитат като ято подплашени птици. Изтичат като пясък през пръстите. Като звездите, които виждаш на небето, но знаеш, че вече не съществуват. Знаем, че не мога да ги побера всичките в мен. Дори да си ги записвам всеки ден, всеки час. Толкова много неща забравяме. Като започнем от себе си. Може би не е толкова важно да запомниш всички моменти с всички хора в живота ти. Може би е по-важно да не забравяш, че за всеки от тях има специално място в душата ти. Място, което никой не може да измести или да ти отнеме. Не е и толкова важно всичко онова, което сте си казали или премълчали. А дали сте се усетили. Дали сте се срещнали истински. Дори за един момент. Както се срещат парченцата от пъзела. И се нареждат. Парченце тук, парченце там.

Безсъние

Събужда се през нощта по никое време. Както обикновено. Чака търпеливо няколко минути в леглото с надеждата, че сънят отново ще го обгърне милостиво. Не. Няма. Отмята рязко завивката и стъпва на ледения паркет. Раздразнението от тези постоянни еженощни събуждания вече е отминало. Още преди няколко месеца. Сега изпитва някакво тихо примирение. Не че има някакъв избор. Тази теория с винаги съществуващия избор е пълна глупост и той чудесно го знае. Да, има избор да си сипе топло мляко за сън или една водка. Да почете книга или да се разходи из миналото си. Ей такива избори. Дребни на пръв поглед, но важни в дългосрочен план. Няма безсмислени избори и решения. Всеки си има мястото в живота ти. И тежестта. Вземаш по стотици на ден и си пишеш историята. И бъдещето. Това е.

Сипва си една водка, запалва цигара и сяда пред печката. Почти му е хубаво. Знае, че този безумен режим на будване и спане ще го довърши скоро, но поне да извлече някакво удоволствие от това.

Мисълта му блуждае сънливо и все се връща на онова място. При нея. Понякога я сънува, но сега е буден и пак я намира. Не знае как да спре това и не е сигурен дали иска. Сладка болка. Мазохизъм.

Не разбира поведението ѝ. В един момент открехва леко вратата и го вика закачливо с пръст, а в следващия я затръшва под носа му. Тези игри го объркват и уморяват. Вече не е на ония години. Но тя е малка и ѝ се играе. Или кой знае. Жени. Какво иска от него? Изсмива се горчиво в тъмното. И отпива бързо една изгаряща глътка. За себе си със

сигурност знае, че не иска тези игри. Няма нужда от тях. Вече не. И време няма. Ииска... иска... замисля се какво иска. Ииска нещо истинско. Да го види с очите си, да го пожелае, да го пипне, за да се увери в реалността и плътността му. Ииска да се чувства смислен, да се усети самият той истински и жив, до мозъка на костите си. Ииска да усети нещо, което не е сигурен дали някога изобщо е усещал. Да държи в ръцете си нещо, което никога не е имал. Да пречупи онова в себе си, което досега го е карало да бяга. Защото знае, че случи ли се, няма връщане назад. Няма да е същият. Никога повече. Но се страхува. Страхува се дали изобщо би се съхранил в такъв случай. Знае на какво е способен или си мисли, че знае. А ако не знае? Ако това е някакъв паралелен свят, в който дори не е надниквал? Ако е място, на което не е стъпвал и толкова му хареса, че да не иска да се върне после? Защото неизбежно ще трябва да се върне. Винаги така става. Там не може да остане. По дяволите, някой някога е решил така и той с жалката си човешка сила не може нищо да направи. Ето ти „винаги имаш избор“. Не, понякога нямаш. Просто нямаш. Правилата са си правила. Тия на живота. И на онова обетованото място. Нещо като Невърленд. Вечно младият Питър Пан. Какво не би дал да отиде дори за мъничко там. Онова място между съня и събуждането, където все още си в плен на съня... Май така беше. „Там винаги ще те обичам.“ Някой казвал ли му го е? Някога? Не, не може да забрави такава неща.

А му се искат простишки неща. От другите вече е уморен. Ииска му се понякога като се събужда, така по никое време през нощта, да има кой да поседи с него пред печката. И да, би пил топло мляко с него. И да си говорят за онзи паралелен свят. Да се хващат за ръце и да пристъпват понякога в него. Като две палави деца, вършещи нещо забранено. Само за малко. И после да се връщат. Ще спазват правилата. И ще им е достатъчно. Нали ще се връщат заедно.

Замисля се откъде знае за това забранено място, този таен свят, щом не е бил никога там. Леко му се свива сърцето

и му се учестява пулсът. Сега си спомня, че някога, много отдавна почти беше стигнал до него. С нея. Не тази, за която не спи сега, а оная, забранената. Нея си я е забранил по всякакъв начин. Само мисълта за нея го кара да се чувства зле. Физически зле дори. Мисълта за нея е токсична, силно заразна и унищожителна. Мисълта за нея го кара да си сипе още една, пълна догоре чаша и да запали нова цигара. Ръцете му се разтреперват като на старец. Заглежда се в огъня, без да отмества поглед, докато не му защипе на очите. От огъня, разбира се. За нея отдавна не плаче. Някога плакал ли е изобщо? Помни тъпата пулсираща болка от липсата ѝ после. Излъган от обещанието ѝ за онзи свят. С тях двамата. Но сълзи? Понякога тя се появява сякаш от нищото, загрижена за живота му. През година-две. Твърди, че го обича и го мисли. Разпитва го внимателно за жени и други работи. Сякаш има право. Оглежда се несъзнателно. Тя тук ли е? Не е. Нито в леглото, нито в живота му. Тогава няма никакво скапано право да се интересува от него.

Държи се нормално с нея, но не показва никаква топлина. Студ не, но не и топлина. Леко равнодушие. Не я разпитва за живота ѝ. За мъжете ѝ, за нощите ѝ. Не я пита буди ли се нощем, за какво мисли, дали още обича да ѝ решат косата. Дали още обича залезите, дали още се смее до сълзи, или плаче скришом от другите. Не я пита още много неща, които иначе, при други обстоятелства, би я питал цял живот. Защо да я пита? Какъв е смисълът? Само болка и пустота би получил от отговорите. Никакви компромиси повече. С чувствата си.

А да е такова дете. Тя. Беше. Беше — поправя се яростно. Може и още да е, но не с него. Присмехулни очи, момичешка безгрижна усмивка. Така му се радваше. Като на коледен подарък. Дългоочакван коледен подарък. И все го прегръщаше. Последния път, като я видя, беше като изгубено дете. Уплашено, изгубено дете, със счупен поглед. Не я попита нищо. Не искаше да знае. Той не е в живота ѝ, следователно

не го интересува какво става. Не иска да знае филмите ѝ. Драмите ѝ. И все пак изглеждаше така... така... Не може да го назове. Това е от ония неща, които не иска да назовава на глас, за да не станат реални. Кажеш ли го и току-виж се визуализирало, придобило плът и кръв и поиска да живее. Да си иска своето. Минавал е по този път. Не отново. По-добре да си стои там, в 3 часа през нощта пред печката, сам и да си мисли за тези неща. Отколкото...

През всичките тия години тя не изгубва дирята му. Кратки интервали. Дълги. Но го търси. И го намира. Не в онзи смисъл, но го намира донякъде. Все тя. Той нея никога. Правило номер 1 в живота му. В това е безкомпромисен. Мина времето, когато се пропукваше. Когато падаше стената и... Знае, че някой ден и тя ще спре. Може да е след години, но ще спре. Няма как иначе. Когато се увери напълно, че той няма нужда от нея. Че за него тя е никой. Някой, който е съществувал, но вече го няма. Така е по-добре. Всеки в посоката си, в коридора си. Две линии се пресичат веднъж. Ако не са успоредни. И оттам насетне могат само да се отдалечават. Все повече. „Нищо в мен не е така силно, колкото някога е било към теб.“ Така ѝ каза веднъж.

Трябва само себе си да увери в това. Но има време. Толкова нощи напред. Става тежко и отива до изстиналото легло. Утре всичко ще бъде наред. Нелюша мантра. Наред. В този свят, на това място, в неговия живот. Само да поспи. Без сънища.

Стусъци

Минават дни, месеци. Години. Дълги години. Ослушваш се от време на време дали още е там. Сякаш го няма. Не се чува. Не ти говори. Не го усещаш. Сърцето ти, мозъкът ти, всяка молекула в теб ти казва, че си минал успешно от другата страна. Жив. Оцелял. Не невредим, но все още дишаш с уморените си дробове. Все още съсипан и с пропити от тъга кости, но знаеш, че не можеш да искаш много. Не може да си нетърпелив и амбициозен. С времето ще се изправяш по малко. С всеки изминал ден погледът ти ще се избистря. Инстинктът за живот ще надделее над умората и апатията. Инстинктът за щастие ще превъзмогне мрака в теб. Ще изпари желанието ти да избягаш и да се скриеш.

Ще се стараеш да не поглеждаш назад. Там те дебнат призраци, които няма да се поколебаят да те придърпат обратно. Гладни за кръвта и живота ти. Те винаги са гладни и се радват на чудесен апетит. Погледнеш ли назад, и започваш да пропадаш. В пропаст без дъно. Носиш се безтегловно в една-единствена посока. Надолу.

Затова стоиш тук. В днешния ден. Не надзърташ твърде напред. Нямаш работа там. Все още.

Но не трябва да се заблуждаваш. Онова нещо не е изчезнало от теб. Безследно. Като преследван беглец. Не, то си стои там вътре. Чака търпеливо. Знае, че рано или късно ще дойде и неговото време. Винаги така става. Можеш да разчиташ на това. Понякога спи и решаващ, че наистина си е отишло. Няма регистрирани движения и наивно приемаш, че си приключил с него. Друг път е будно и наострило всичките си сетива за лов. Гладно е и си чака полагащото му се. Може да чака години. Колкото е нужно. Няма проблем. Това

е точно по времето, когато си мислиш, че всичко е наред и няма за какво да се тревожиш. Освен обичайните ежедневни грижи. Това е времето на безметежното леко минаване през живота. Без лавинообразни събития и драматични сътресения.

После в един чудесен ден нещо се случва. Не непременно голямо и шумно. Може да е малко и мълчаливо. Достатъчно силно, за да натисне ония забравени спусъци в теб. Забравени и забранени. Вдига предпазителя и вече няма връщане назад. Заспалите се събуждат, освирепели от глад. И тръгват на кървав лов. Призраците прииждат на тълпи и те притискат отвсякъде. Няма накъде да мръднеш. Да избягаш е съвсем немислимо. Стисват ти гърлото с ледените си ръце, сядат на гърдите, извиват ти ръцете и затискат краката. Почти не можеш да дишаш. Мъртъв не им трябваш, затова от време на време отпускат хватката. Колкото да поемеш глътка въздух. Хапят те безжалостно до кръв и кост, дърпат ти косите, докато ти извият гръбнака. Отмъщават си за времето, когато си ги оставил гладни. Когато си ги приспал, без да се погрижиш за нуждите им. Когато си бил лош стопанин. Сега е дошло тяхното време и нямат никакво намерение да те пуснат този път. Ще се молиш за милост, макар и напразно. Ще ти се иска това да е някакъв ужасен кошмар, който да се изпари веднага, щом се събудиш.

Призраците не бродят из изоставени замъци и гробища, както упорито се твърди. Безплътните им тела живеят в теб. До самия край. Раждат се в онзи момент, когато нещо се пречуши в теб. Когато тръгнеш срещу себе си, когато започнеш да се отдалечаваш от себе си. Раждат се в опустошеното ти сърце, в безутешната ти душа, в изоставените мечти, в счупените копнежи. Хранят се от страховете и вините ти, от малките ти ежедневни бягства от самия себе си. Сдобиват се с плът и кръв всеки път, щом чуеш нещо да се къса в теб, всеки път, когато детето в теб заглъхва и избледнява, докато накрая остане само сянката му. Просто е. А седиш и се чудиш откъде

е дошло. И как така ти се случи. Отново. Уж беше двойно по-предпазлив и внимателен. Уж беше убеден, че повече не може да ти се случи. Може. Може да ти се случва до последния ти дъх. Бутончетата са там и чакат да бъдат натиснати. Призраците и те. Това е. Животът ти се случва.

Скочи

Говорим си с него така, сякаш я няма тази пауза от година и половина-две. Стар приятел, който май е влюбен. И ужасно уплашен. И поради второто не знае какво точно иска. И по-скоро му се иска изобщо да не я е срещал. Мога да подуша страха му от няколкостотин километра. Експерт съм по страховете. Чувството му за самосъхранение е болезнено изострено предвид миналото. А миналото не го е пощадило твърде. При последния сърдечен разрыв ми споделя с болка, за която не е измислено име: „Никой не е умрял от разбито сърце“. Съсипан е и само той си знае как се събира. Нормално е да се страхува, да е предпазлив, да разузнава дълго и внимателно. Веднъж се шегува, че жената до него трябва да е отличничка и сега го питам Тя такава ли е. „Не знам още, не съм разбрал“. Обмисля стратегии, тактики, аз давам съвети на килограм. Умни, дълбоки, изстрадани съвети, които мога да взема и да ги... Представям си как не спи нощем, мята се в леглото, разяждан до лудост, или гледа луната и търси отговори. И не знае, че те са само в него. И в нищо отвън.

Говоря му какво обичат жените, как да се държи, каква е печелившата походка, поза. В следващия момент се замислям аз ли съм това обезумяло нещо, което произвежда тия шитни и ги изстрелва, без да се замисли, дори с някаква изтънчена наслада и самоувереност, от позицията си на много опитна и успешна мацка. Уморявам се от самата себе си и млъквам. И се замислям.

„Има ли един-единствен, или всички се блъскаме с промушени сърца?“ Какви ти стратегии, игри, номера, походки,

какви отличнички... Какъв е този ненормален свят, в който живеем? Какъв е шансът да отсееш истинското сред всички този фалш? Колко нищожна е възможността да видиш истинското лице на един човек? И да обикнеш това, което видиш. Без да извърщаш поглед. С широко отворени очи за всичкото му. Плюс белезите и старите му рани. Получаваш всичко това в едно. Не е ли прекрасно? Да видиш голата му душа, зъзнеца от студ, жадуваща за топла прегръдка, за просто човешко докосване. Да, съществува риск, дяволски реален риск да останеш с разбито сърце. Отново. И какво от това? И да, всеки следващ път е не по-малко болезнен. Скачаш в бездната. Да полетиш. Или да пропаднеш. Или оцеляваш, или не. Простичко е. Ама това май се нарича живеене. Със страх и предпазливост можеш да стигнеш благополучно до пенсия, но не е това идеята. Май не беше това.

Колкото повече се замислям, толкова повече се ядосвам на себе си. Умора и яд. Бяс. Че понякога с такава лекота се поддавам на установеното. На обществено установеното. 22 техники да го спечелиш, 31 хитрини да я задържиш, 1050 начини да се направиш на маймуна и още толкова да си съсипеш живота. „Аз съм овца и ми харесва.“ По дяволите. Всъщност тези неща по-скоро ме натъжават, отколкото ядосват. Няма правила в тази игра. Няма. Няма маски, пози, мерене на гордост и пишки. Няма внимателно обмисляне на думите, на държанието, на широчината на усмивката или дълбочината на погледа. Няма печелившо поведение, модерни заучени лафове, за да блеснеш пред него, игра на котка и мишка, перфектната профилна снимка или егати якия статус, с която той да я впечатли. Това е толкова грешна посока, колкото умът ни не може да го побере.

Сега бих му казала: „Бъди искрен, до болка искрен. Искрен до сълза и кръв. Стигни до костта, до най-далечната точка в душата ѝ. Стигни до Северния ѝ полюс и го сгорещи. Втечни го. Ледник да не остане. Стопи снежинката, забита в окоето ѝ. Припомни ѝ коя е. Оставяй дия в нея, за да не заб-

равя. Да не се разсейва и да не забравя. Теб. Не се страхувай, защото страхът втвърдява костите, уморява усмивката, натъжава погледа. Страхът създава страшни неща, страшни хора. Той измисля предразсъдъците, папагалските мрачни предсказания и „загрижени“ съвети, той коли и беси. Там, където вирее страхът, има само студ и мрак. Няма живот там, пусто е и е равно. Равна линия. Нищо. Няма любов. Няма смисъл. Не скочиш ли от пропастта, никога няма да се почувстваш жив. Никога няма да се срещнеш със себе си. Никога няма да полетиш. Дори за един миг, преди да паднеш, си струва. Струва си всяка дяволска секунда. Скочи, приятелю“.

Интимикт

Някъде над главата ми плаче дете. Един или два етажа нагоре. Не бебе, а дете. Плаче безутешно и дълго. С часове. За първи път го чух преди няколко седмици, когато останах сама вкъщи. Тишината беше оглушителна и тогава го чух. Този безкраен отчайващ плач. Не мога да се съсредоточа за нищо друго. Това не просто ме разсейва. Усещам как нещо вътре в мен се стяга и място не мога да си намеря. Тази вечер сядам да пиша и го чувам пак. И забравям за какво щях да пиша. А то не спира. Реве сякаш е събрало цялата болка на този свят. И за да я изкара от себе си. После спира. Настава тревожна тишина. Искане ми се да вярвам, че не е за малко и утре вечер няма да го чуя отново. Че е приласкано и утешено. Тогава си спомням. За различните щях да пиша.

Различен (значение) — който се отделя със свои специфични особености от друг, нееднакъв, инакъв; разнообразен, всевъзможен, всякакъв, какъв ли не. Харесва ми това. Инакъв. Всякакъв. Какъв ли не.

„Във всяка секунда на този свят има една дълга върволица от плачещи хора и една по-малка от смеещи се. Но има и трета върволица, която вече не плаче и вече не се смее. Най-тъжната от трите. За нея ми се говори.“ (Георги Господинов)

А на мен ми се пише за различните. Тези извън нормата и етикетите, извън категориите ни за нормалност. Онази различност, която често смуцава, притеснява, дори отблъсква. Онази, която се страхуваме, че е заразна, опасна и ще ни навреди трайно. Не съм сигурна откъде е тази слабост към различните, но имам безпогрешен радар за тях. Интересни

са ми и дълбоко ме вълнуват. Дали са докоснати от бога, или от дявола, не знам има ли значение. Просто те изкарват от коридора, завладяват те по някакъв необясним начин, така че да не можеш да ги забравиш. Кои са различни? И с какво? Пише ми се за различните деца. Различни във всякакви нюанси и значения.

Има едно момченце в класа на дъщеря ми. Като диво зверче е, разбира се, хулено и гонено от всички. От възрастни и деца. Закъснява често за училище и най-вероятно поради причини, произтичащи от семейството. Случва се и да отсъства напълно. Вкаран е вече в категорията на „тия, от които няма да станат хора“. Не се забелязва проявен интерес към първопричината за отклоненото поведение. Важен е резултатът. Важно е, че се държи неприемливо, че налита на бой и не слуша. Съдено е и осъдено, без самото то да знае. Включително от съучениците си. Също деца. Не се пита защо къснява и дори не идва, яло ли е, спало ли е. Нещо боли ли го. Тъжно ли му е.

Наскоро бях в зоологическата градина и особено впечатление ми направи един чакал. Всъщност всички животни там ми правят впечатление с безвъзвратната загуба на инстинкта си за живот. Те не са гладни и вероятно не мръзнат. Хранени са, гледани и обгрижвани. Но те са примирени, пречупени и тъжни. Те са животни в клетка. Орел в клетка, висока клетка, но той се блъска в нея, щом се опита да лети. Доближавам се и го гледам, кацнал на възможно най-високия клон в клетката. Опитвам се да улова погледа му. Непроницаем и далечен за околната среда. Чужд на всичко наоколо, чака. Какво чака? Отказал се е от безметежните простори на онова замайващо синьото горе. От свободата се е отказал, а навярно дори не помни вкуса ѝ. Какво можеш да прочетеш в очите на един уловен и затворен орел в клетка? Нищо. Празен поглед. Съкрушен вече не. Съкрушен е бил в началото. Може би дълго време. Но един ден се събужда и за пореден път установява, че е там. И винаги ще бъде там. Затова вече погледът е празен.

Вече чака само края на тази агония. Защото това е агония. И за животните, и за хората в клетка. Клетка във всеки смисъл на думата.

Клетка (значение) — помещение за диви животни, оградено с желязо или метална мрежа; кафез за птици; в биологията — основна структурна единица на живия организъм; прен. — основна градивна единица на нещо.

Та за разлика от другите, лениво налягали наоколо, нехаещи за зяпащите ги хора, този чакал вървеше напред-назад. Както се казва, като животно в клетка. Ама този път буквално. Гледаше към мен и тичаше напред-назад. Напред-назад. Хипнотизира те. Предполагам, е бил малък или скоро докаран, за да е вече пречупен. Навярно подозираше, че това не е животът, който му е обещан при раждането му. Че има още там някъде. Отвъд телената мрежа. За дългото време, докато бях там, не спря да снове. А може и да полудяваше. Знам ли. Някои от животните със сигурност полудяват. Търчат от единия до другия край на клетката, докато паднат от крайно изтощение. Или се блъскат в металните пръчки до изнемога. Или просто отказват да се хранят. Мога дълго да пиша за животните в зоопарка. За равнодушно полегалите лъвове и тигри, за сломените мечки и слонове, за уморените, но не от тичане маймуни, за птиците, забравили безмерното удоволствие от летенето. За замръзналия живот, застинал на пауза, с истинско начало и без край. Или с край, предсказуем и предначертан, и именно поради тази причина протяжен и изстискан като вик на ужас и страдание. Затворени там, за да ни забавляват. И да показваме на децата си колко е важно и необходимо да има йерархия в света. Някои свободни, други в клетка. Някои в услуга на другите, други в услуга само на себе си. Такива неща им показваме. И да, показваме им, че и животните познават тъгата и самотата. И света на робството, дето уж вече го няма в днешния свят.

„Мамо, няма да кихаш, защото спя.“ Така ми казва, докато го приспивам. Имам неблагоприятното да кихна, за което се извинявам. Приема се.

Подало се краче изпод завивката, целуваш го. После пак. Вдишваш косичката, оправяш внимателно завивката, да не го събудиш. Отново целуваш петичката, пръстчетата, едно по едно. Наредени като перлички. Заоблени, розови и меки. Преди по-малко от пет минути: „Мамо, тук ли си?“, провиква се от детската. „Тук съм, тук. Спи спокойно.“ Сякаш мога да бъда някъде другаде. Но той има нужда отново да чуе, да знае, да се увери, че съм тук и никъде няма да ходя. За да се отпусне малкото му тригодишно сърчице и да заспи. И за да се събуди по някое време през нощта и да изтопурка в леглото ми. Вече сам. Събуждам се още преди да е дошъл, и чувам припряната му прибежка. Почти без да говорим, го вдигам и слагам до мен. Заспива моментално. Понякога и аз заспивам веднага, друг път го съзерцавам в мрака известно време. Лекичко похърква, подпрял ръчичка под главата. Устата полуотворена, а кожата мирише на безгрижно детство. „Изглежда щастлив“, споделя наскоро приятел.

За разлика от онова другото дете. Различното. Прокудено от своите. От себеподобните. Човеците. И то е било бебе. Сладко и ароматно като всички бебета. Безпомощно и каращо те да го гушнеш и да го закриляш. Да му обещаеш, че ще бъде свободно и обичано, че инстинктът му за живот е свещен и ще остане ненакърнен. Но нещо се случва някъде по пътя. Нещо се случва и това бебе, символ на чистотата и невинността, пораства. Става символ на лошото и неприемливото. Още по-ужасно, става символ на различността. Растейки в тази невидима клетка, то ще се блъска в металните ѝ пръчки, докато другите го гледат отвън и го дразнят. Колкото повече го дразнят, толкова повече ще се ожесточава. Като всяко ранено диво животно. Докато един ден се изтощи и погледът му опустее.

На тържество съм в училище и всички деца са на сцената. Включително и то. Дребничко на ръст, тъмна коса и живи блестящи очи. Със същото затрогващо костюмче от бала по случай края на предучилищната. Бяла риза и вратовръзка. Казва си безукорно стихчето, леко фъфлещо заради сменящите се зъби. Без да се запъне изобщо, и аз тайно се гордея с него. Не мисля, че някой в залата в този момент го прави, и аз с всички сили се гордея, за да компенсирам другите. Накрая се усмихва точно по детски, както само едно дете може да се усмихне. Тогава виждам превръзката на едната му длан. „Видя ли му абоката, мамо? Отдавна не беше идвал на училище, бил в болница и дошъл само за тържеството. После пак се връща за дълго.“

Онова дете отново заплаква над главата ми.

Забравените

Като изоставени деца са. Забравени. Ненужни. Празни и безумно тихи. Крещящо тихи. Мълчаливи. Мълчат. Опитваш се да ги чуеш, да ги докоснеш, но ти се изплъзват. И мълчат. Не обидено. А кротко, примирено, в тихата си самота. Българските села.

183 са селата в България, в които няма нито един жител. Обезлюдени, заличени от картата. Вървиш по тесните улички и гледаш пустите къщи. Тук-там има живот в някоя. А други нямат дори покрив. Изтърбушени. Взето е, каквото е можело да се вземе. Останали са само основите. Старци. Не, призраци. През лятото въздухът е толкова зноен, така тежи, в гърдите тежи. Въздухът ли, какво ли. Жужат насекоми. Едно неспирно, монотонно жужене. Приспива те ей така. Или те отнася в един друг свят. Вечер — щурците, разбира се, и комарите. Щурците те замайват, комарите — отрезвяват. Колкото да не отлетиш, да стоиш, стъпил на земята. Топлата, стойчески издържаща те земя. И тази безкрайна тишина, безметежност и покой. Пристрастяващи са. Ясното небе с всички звезди, без да липсва нито една. Можеш да ги зяпаш цяла нощ. С любимото питие. Седиш си в тъмното, на хладно, отпиваш, зяпаш небето. Ей това е. Забравяш да спиш, за да го попиеш. Смесени чувства прииждат. Спокойствие, топлина, чувство за дом и принадлежност, тъга, на моменти необяснима, самота. Но някак си ти е екстра. Чувстваш го в кръвта си. Тук ти е мястото. Корените. Всичко, което търсиш, е тук. Казах, че мълчат къщите, селата. Но не точно. Шепнат тихо, разказват истории, с всяка къща, прозорец, дувар, избуяла градина, с всеки разбит път и пътека, с всяко дърво

и цвете. За миналото, за хората, които са живели тук и са си тръгнали по един или друг начин, за теб самия. Казват ти, че няма нищо страшно. И всичко е миг. Че няма минало и бъдеще, а само тук и сега. В този единствен момент. Какво още ти прошепват? Всичко онова, което имаш нужда да чуеш. Лекуват душата ти. Внимателно, нежно, ненатрапчиво. Почти без да разбереш. Възпитават те. Ти слушаш, наблюдаваш, пак слушаш. Изпразваш съзнанието си. От мисли, нижещи се безмилостно и безконтролно, тревоги, отрови, токсини в мозъка. Дишаш свободно и се оставяш на природата да си свърши работата. Да те учи, лекува, обича. Както майка детето си. Търпеливо, безусловно, неописуемо. Можеш с часове да гледаш небето, легнал на някоя поляна, облаците, един след друг, бавно отминаващи, тополите, прегърнали се над някой забравен път, да слушаш със затворени очи и отворена душа звуците на селото, на природата. Знаеш, че можеш да останеш тук цял живот. Знаеш.

А после се връщаш в града. Връщаш се, а сякаш си останал там.

Триказки за разказване

Сядам на една пейка току пред него, за да се гледаме очи в очи. Ако може да се каже така. И да го чувам по-добре. А то ми говори тихо и се старая да не пропусна нещо. Когато някой ти говори така, трябва да го слушаш внимателно, защото важните неща се изричат почти шепнешком. Понякога безмълвно. Не се крещат. Мълчанието винаги е по-оглушително от крясъка.

Така си общуваме с морето. С чайките и скалите също. Казвам му толкова много неща, а то ме слуша търпеливо. Знам, че мога да му кажа всичко. Както и то на мен. В такива отношения няма претенция, поза, условия. Няма игри и роли. Не те натоварват с очаквания. Или с каквото и да е. Не е суетно и няма потребност да бъде харесвано, одобрено и прието. Не се сърди, нито обижда, дори с години да не го навестиш. Не че е възможно. Ти имаш нужда от него. И ще го потърсиш рано или късно. То е. Просто е. Съществува и е там. Винаги. Ръка за ръка с вечността и самотата. Как да не го обичаш? Досущ като някои хора.

Побрало е много болка в себе си. В сърцето си, там навътре, на дълбокото. От всички ония удавници, случайни или съзнателни. Затова и често, съзерцавайки го, изпитваш тъга. Просто го усещаш.

Седя на пейката и го попивам. А то ми разказва напевно приказките си. Обичам да ми разказват. Особено истински истории. Успокоявам се и притихвам. Мога с часове да слушам. Няма да ми дотегне. Като малка се загубвах в книгите, които четях. След последната страница бях с помътено съзнание, несигурна в границата между реалното и въображае-

мото. И ми беше нужно известно време да дойда на себе си. Да се откъсна, често с мъка, от героите и света им, в който заживях за кратко.

Един лебед плува към мен. Инстинктивно се оглеждам около него. Няма други. Самотен бял лебед в цялото си достойнство и великолепие. Чувстват се добре да са сами, а не непременно в компания. Сещам се за Андерсеновото патенце. Обичах тази приказка като дете. Обичах я заради справедливия ѝ край, разбира се. Но друго ме вълнуваше повече.

Изоставянето. В началото другите са тия, които хулят детето патенце, обиждат го заради външността му. Майката твърдо го защитава и аз ясно си спомням силното облекчение, което изпитвам от това. Но и мрачно предчувствие. Все пак обществото ще надделее и майката ще се пречупи. Ще изостави детето си и ще го прогони.

Този момент ми е непонятен. И тогава преди толкова години, и сега. То ще мине през всякакви препятствия, ще страда и ще се бори, но ще оцелее. Липсата на майчина ласка ще остави неизличима следа в безутешното му сърце. То ще я търси навсякъде, ще копнее за нея в дългите студени нощи, а в идващите дни на живота си ще се опитва да преодолее болката от изоставянето. Но, разбира се, няма да успее. Паметта на сърцето няма да му позволи. До самия край, колкото и красиво, и успешно да стане, то ще се пита какво толкова ужасно е съзряла майка му в него, че да изистине и да го прогони.

Гледам сега лебеда срещу мен и се чудя дали онзи малък герой е негов прародител. И тогава морето ми разказва приказката. Ама истинската приказка. Всъщност може да е бил лебедът. Лебедът или морето, няма кой знае какво значение. В този момент те са едно. Като един цялостен организъм с чифт очи и обща душа. Тази душа ми нашепва историята на патенцето.

Когато в изблик на гняв майката го прогонва, то наистина си тръгва. Уплашено е, направо ужасено не само от

опасностите на този нов свят, но и от реално очертаващата се възможност да живее без нея. Без източника си на топлина и закрила. А тя му се е ядосала за някаква пакост. Такава, каквато децата правят, откакто свят светува. Не заради злостните приказки на другите, нито заради външността му. Направена беля, недоспиване, умора от грижите покрай децата и от всекидневните нападки на околните, и избухването е налице. Тръгва си патенцето, навело покрусено глава, и в мига, в който се скрива зад ъгъла, майката идва на себе си. Гняв, яд, раздразнение се изпаряват моментално и тя хуква след него. Настига го и го прегръща силно с крилете си. Прегръща го, за да изтрие тежките думи, и не го пуска до края на деня. Не, до края на седмицата поне. Сърцето няма да спира да я боли през целия ѝ живот заради този кратък единствен миг.

Но детето ѝ ще се чувства обичано такова, каквото е във всяка една минута. Може да не забрави случилото се, но ще ѝ е простило още в момента, в който една топла майчина сълза е капнала току до окото му.

Тук приказката свършва и не разбирам като какво е пораснало патенцето. Нито дали това е била истинската му майка. Но не мисля и че има някакво значение. Лебедът плясва одобрително с криле и отлита. Навярно някъде някой го чака. А ние с морето оставаме да си говорим мълчаливо. Детски приказки има много за разказване.

Най-хубавата симфония

Ще срещнем ли баба тук? Въпросът ѝ ме сепва и аз мълча, не знаейки какво да отговоря. Тук ли живее, продължава настойчиво с въпросите. Не, мисля, че по-нагоре. Колебая се за секунда. Всъщност не съм сигурна. Обърквам се и съзнавам, че обърквам и нея с неясните си отговори. Но не знам какво друго да ѝ кажа. Струва ми се, че идеята за отиването на небето, звездите и т.н. след смъртта не ѝ звучи вече много правдиво. А и ще трябва сама да намери отговорите за себе си. Мълчим и гледаме през малкото прозорче ивицата земя отдолу. Тя надава радостни възклицания всеки път, щом види нещо особено. Значи постоянно. И бърза да ми го покаже. Не я интересуват опитващите се да спят хора пред нас, нито моите лични страхове, свързани със стабилността на самолета. А тя ме засипва с безкрайни въпроси, засилващи тревогите ми. Къде се намира маската, как се слага, каква е тая торбичка, жилетката защо се слага, ще се пуснем ли по надуваемата пързалка. И още, и още. Той е далеч по-спокоен и невъзмутим, въпреки че това е първото му качване на самолет. Изглежда така, сякаш цял живот го е правил. Кацаме меко и отвсякъде аплодират. Винаги ми е харесвало това. Облекчение и благодарност. Слизаме внимателно по стъпалата и влажният горещ въздух ни близва по кожата. Бях забравила тази просмукваща плътна влага, която се залепва за теб и те следва навсякъде. Не можеш да избягаш от нея. Оплита невъобразимо косите и всеки път, щом обличеш устните си, усещаш соления ѝ вкус. Връщам се тук, на този малък странен остров, след точно четири години. Дойдеш ли веднъж, няма как да не повториш. Не знам с какво точно ме

запленява, опитвам се да го откривам всеки път, щом дойда. Освен простичкия факт, че майка ми живее тук от около двадесет години. Има такива места и хора, които веднъж прекосил, остават в теб. И винаги, когато си тръгваш, оставяш частица от себе си. Последния път, когато идваме, баба е с нас. Качва се за първи път на самолет, излиза за първи път от страната, вижда за първи път море. Много първи неща ѝ се случват за това толкова кратко време. Един хубав подарък от живота малко преди да си отиде. От ония подаръци, които не можеш да пипнеш, но са ти най-ценни. Сега тя не е с нас видимо, на това пътуване, но съм сигурна, че е наоколо. Идва на разходките ни, на плажа, по улиците. Из стаите на къщата се разминаваме с нея. Цъка, както преди, от почуда и изумление пред всичко ново и така странно, толкова чуждо на нейния свят. На следващата сутрин се събуждам с мисълта, че съм влязла в книга на Маркес. Едно прилепващо чувство на безметежност и безвремие, сетивата отпуснати до краен предел, не вървиш, а се рееш наоколо, бавно и лениво, за никъде не бързащ. Излизам на двора, замаяна все още от съня, и въпреки че денят едва загатва за събуждането си, въздухът вече е нажежен, насекоми бръмчат неистово, отнасят ме някъде надалеч, в един паралелен свят и усещам сякаш краката ми се отлепват от земята и започвам да се нося из знойния въздух. Всеки елемент от картината пред очите ми е в съвършен синхрон и допълва Маркесовата асоциация. Кепенци по прозорците, включени навсякъде вентилатори, широко отворени врати с надежда за животоспасяващо раздвижване на въздуха, издути бели ленени или прозрачни завеси, безброй дребни буболечки, маслинови и лимонови дръвчета, смокини, нар, розмарин. И жасминови храсти, разбира се. И тоя техен опиващ аромат, неподатлив на описание. Още първия ден чувам някакъв пронизителен звук сякаш на насекомо и всеки път, щом доближа мястото, откъдето идва, веднага и категорично млъква. Пази се. А иначе по цял ден жужи. Дълго, напевно и монотонно. Оказва се цикада или

нещо подобно на българските жетварки. Или както местните го наричат — зузуняк. Някои твърдят, че пее, докато умре. Кой знае. Но много ми харесва. Успокоява. Унася. Утешава. С големи очи отстрани на главата и полупрозрачни крилца. Звукът идвал от гъркането им. Отиваме до старото работно място на майка ми. И там, където живееше години наред. Представлява една дълга постройка, нещо като хале, хангар, включващ поредица от стаи за живеене, голяма обща трапезария с кухня и няколко офиса за администрацията. Помня, когато съм идвала няколко пъти през годините, колко много хора, мисля все българи, живееха тук. А градините или голяма част от тях бяха отзад. Сега няма нищо. Всичко е разпродадено. Разруха цари наоколо. Неизбежният край на една епоха. Малкото останало е потънало в прах и забрава, почти без следа от живота, който се е разпростирал тук. Сега е само тишината. Тишина откривам и една вечер, докато тичам по твърдия, набит пясък край морето. Плажът е очарователно пуст, тук-там се мярка по някоя самотна каравана и тишината се просмуква във всяка пора и клетка. Бягам с лекота, слънцето залязва някъде от лявата ми страна бавно и с удоволствие, така, както винаги го е правило и нито секунда по-бързо или пък припряно, плъзга се гордо и смирено по вечния си неизменен път, а отдясно топлата вода току ме закача по краката. Малко след това сме се прибрали и се къпя, когато до насапунисаните ми уши през прозорчето на банята достига настойчив камбанен звън. А веднага след него протяжна молитва, идваща, както се оказва по-късно, от близката църква. Песен или молитва, а може би и двете. Продължава дълго, часове, с кратки прекъсвания от камбаните. Харесва ми. Много ми харесва. На другия ден ще има голям християнски празник и навярно това е нещо като приканване. Нежно приканване. След като изпиваме кафето си на другата сутрин, отиваме до църквата да запалим свещички. Пресичаме улицата и сме там. Голяма Богородица е. Църквата е пълна с млади и стари хора, деца и бебета. Тиши-

ната е заместена от звуци. Мелодия, гласове, шумове човешки. Приказка чувам сега някъде над главата ми, баба разказва на внучето си, а от време на време то я прекъсва с тънкото си звънливо гласче. Дърветата шумят през щедро отворените врати, цикадите и шурците си пеят техните песни, бързащите самолети прорязват небето през няколко минути и всички тия единични шумове преливат един в друг, докато накрая в главата ми зазвучи най-хубавата симфония. А после идва тишината.

Гьвртение

— Прекрасна е къщата. И огромна. Точно, каквато я помня. — Потъвам в мекия фотьойл назад и кръстосвам крака. Върху хубавото ѝ лице се прокрадва сянка на тъга.

— Да — отвръща разсеяно, — пуснахме я за продажба. Твърде голяма е за нас двамата.

— Празна е вече — допълвам, без да се замисля. Грешка, късно констатирана. Присвива почти професионално внезапно навлажнените очи.

— Тежки времена са сега за нас. — Гласът ѝ издайнически става още по-дрезгав от обикновено.

— Всъщност това не е съвсем така. Не е празна. Пълна е със спомени. — казвам го убедено, но не съм сигурна това колко ѝ помага. — И живот — добавя — Много живот. Целият ни живот е тук. Заглеждаме се мълчаливо в десетките снимки по рафтовете срещу нас. Усмехнати, безгрижни млади и стари лица в хубави семпли рамки. Някои от тях вече ги няма. За липсващите в стаята говорим. И мълчим. Не знам какво повече да кажа. Неловко ми е, не сме толкова близки, за да прекося дистанцията между нас. Тя запалва нова цигара и аз се заглеждам в леко треперещите ѝ слаби пръсти. Има красиви, нехаещи за годините, ръце. Особено е това усещане. На липса да, със сигурност, но и на нещо друго. Нереалност, натрапчиво чувство, че всеки момент вратата ще се отвори и ще влязат те. Точно, както си ги спомням. Той със скромните си панталони и риза, нищо че може да купи половината остров. С неизменната хитра усмивка, присмехулна, сякаш ей сега ще измисли някоя дяволия, а погледът остър, изпитателен, преценяващ. Навремето красавец, както го потвърж-

дават и снимките, неистово гонен от жените, и не по-малко гонещ ги той. Тя с вечната си домашна синя рокля, очилата и прическата, безупречен маникюр, безумно дрезгавия глас, милата усмивка и склонността да прегръща и целува. Нейните родители. Рара и мадам Ана. Отново я поглеждам и мислено се възхищавам на изпънатото ѝ като струна, тяло, грациозните движения, правилните, изписани черти, дори на ниския ѝ гърлен глас, нетърпящ възражение. Не знам как ѝ е минал животът за тия шейсет и няколко години освен малкото известни факти. Мога само да предполагам. Мога да предполагам, че е бил лек, приятен, пълен с нескончаеми удоволствия. Че е минавала безгрижно през него, по лесния наклон на хедонизма, от парти на парти, всекидневни срещи с приятели на покер и бридж белот, във вилите край морето и чести екскурзии зад граница. Че баща ѝ и мъжът ѝ, седнал в този момент до нея, както винаги, са се грижили за нея и не ѝ се е налагало да работи за всичките тия години. Мога, както стоя срещу тях, пия от домашно направената, лично от нея, вкусна лимонада, хапвам от въздушните сладки и соленки, правя ѝ по някой напълно искрен комплимент, да я заклеймя и разпна така, както често правим ние, хората. Така, както обичаме да преценяваме набързо, на база това, което виждаме, да раздаваме присъди. Мога, разбира се. Но не го правя. Седим всички в удобните кресла, в просторния им хол, в огромната двуетажна къща с десетина-петнайсет стаи, говорим си за приятни, забавни неща, смеем се, децата тичат наоколо, главно подир кучето и с всичките си сетива усещам нещо съвсем определено да витае във въздуха. От ония безименните неща, дето все се опитвам да уловя, опиша, опитомя. Виждам го в умората, прокрадваща се в ъгълчетата на усмивката ѝ, в често присвиващите се, за да не прелеят, очи. В прекрасното му чувство за хумор и самоирония, отвъд които прозира самота, понякога, а може би често изгубване из лабиринтите на живота, нотки на безсмисленост. Виждам го в кратките, но страшни мигове на забрава,

на бели петна в съзнанието му, в трогателното безсилие да си спомни нещо дребно, нечие название, нещо на пръв поглед маловажно, но кошмарно за него заради отчетливите признаци на идващата старост. Неумолимата старост, гостенката, винаги неканена, понякога жестока, друг път милосърдна. Бих искала да ги помоля да ми опишат чувството на опустошение, защото естествено такова има. Но и това не правя. А може да не знаят, че е в тях, въпреки че е изписано на лицата им. И просмукано в къщата и всичките ѝ стаи, в съвършения ред и чистота, в грижливо наредените снимки, албуми, картини по стените. Нещо липсва. Освен хората, които са си отишли, и децата, които неизбежно са пораснали. Радостта липсва. Чистата изначална радост от живота, от дребните неща. Не съм сигурна кога точно си тръгва радостта от една къща. В кой момент започваш бясно да запълваш зейналите в теб празноти, но разбираш, че не можеш, каквото и да направиш, където и да отидеш. Отглеждал си ги толкова дълго време, а сега не знаеш какво да ги правиш. И не виждаш или пък не искаш да видиш те какво правят с теб. Седим, удобно разположили се в тази приятно хладна стая, пълна с преливаща отвсякъде светлина и един невидим тънък мрак, всичките седим, бърбещи си, но аз виждам едни опустошени тъжни хора, всеки от тях затворен в своя собствен свят на спомени, носталгия и самота. Съсипани са от живота и от самите себе си, как иначе. Всички го правим. Просто всеки по своя си начин, както намери за добре. Изпитвам желание да стана и да ги прегърна. Да ги утеша. Да ги успокоя, че няма нищо страшно. Че всичко отминава, и доброто, и лошото. После се сещам, че не сме толкова близки, че са с трийсет години по-възрастни от мен, много повече преживяли и оставам на мястото си. Спомням си за един любим момент от *La grande bellezza*: „Всички ние сме над бездната на отчаянието. Онова, което можем да направим, е да стоим близо един до друг, да си говорим, да се шегуваме по малко...“. Късно вечерта стоя в полутъмната кухня, три дена преди да

си тръгнем, да си отидем отново отгук, замислена за срещата в голямата къща днес, за тия прекрасни хора с интересен житейски път, за успехите и чисто човешките им болки, каквито се полагат на всички, разбира се, и за предстоящата неизменна раздяла с майка ми, както всеки път от двайсет години насам. Десет дни за една цяла година. Десет дълги и безмилостно къси пълнокръвни дни на слънце, влага, пеещи безспир цикади, море, смях и спомени, късни разходки с кучето и котката. Чисто удоволствие да съм плътно край нея. Да се превърна отново в малко момиченце. Да си позволя да се отпусна и да я оставя да се погрижи за мен. Да си открадвам, без никакво угризение, време само за нас двете, такова, каквото не сме имали в оскъдното ми детство. Да я разпитвам за едно друго. За онези, които ги няма. Да я наблюдавам как неуморно шета досущ като баба. И тая нейна потребност всичко и навсякъде да е чисто, подредено, опънато по конец. И тези нейни понякога така чудновати убеждения за нещата, че хем ожесточено и безсмислено спорим за нещо, хем ѝ се възхищавам на силата, смелостта и стоицизма, на ината и никога губещото се чувство за хумор, често дори абсурдно. И характерното избухване в неконтролируем смях, когато се съберем трите с нея и сестра ми. Знаем, че вдругиден, когато си тръгна, ще бъде един тъжен ден. Тежък и за двете ни. Знаем, че ще се стегнем, както всеки път и почти няма да ни личи. Ще трябва човек да се вгледа внимателно, за да види блестящите ни от влагата, очи. Но ние ще ги присвиваме по нашия си начин, както си знаем, ако се наложи, ще ги докоснем за част от секундата избърсващо и скришно. И ще продължим напред. Аз знам и тя знае, убедена съм. Понякога хората са като бумеранг. Тръгват си, за да се върнат после с по-голяма сила. Ние се завръщаме винаги. Ходим, където ходим и се връщаме. Тя се връща. Аз се връщам. Намираме се, където и да сме. Баба се връща, дядовците ми и те, рара и мадам Ана също. Всички, без изключение. Сега, когато стоя в полутъмната кухня и си мисля за всички тия неща, погледът ми

случайно попада върху залепения колаж на хладилника. Такива, всъщност има из цялата къща. Разбъркани снимки на мама, мен, сестра ми, децата ни, баба. Усмивнати снимки като ония от къщата днес, само дето не са в рамки. Радостта от живота виждам във всяка една. Може понякога да изчезва от нас тая радост, да си тръгва, дори за дълго да я няма, но после се връща. Непременно се връща. И в оная голяма празна къща ще се върне, знам. И в нашата къща на село. И навсякъде, откъдето си е отишла. Просто е нужно търпение. Мъничко търпение.

Онова, което винаги ще е там

Някъде прочетох, че не времето си минава, а ти. И някой ден си заминаваш. В това можеш да си сигурен. Колкото и неща да искаш да направиш, места да посетиш, хора да срещнеш, няма да ти стигне времето.

В Лондон съм вече пети ден и препускам между различни забележителности, сякаш някой ми е връчил списък с тях и с неотменимото задължение да ги посетя. Упорито вървя към всяка една крайна цел. След това към следващата. Смесвам се успешно с тълпата туристи, които за беда са навсякъде. Снимам за по-голяма достоверност. И наблюдавам как другите щракат неуморно. Сякаш животът им зависи от това. Видят патица в езерото и след секунда са насочили хладнокръвно обектива към нея.

Много хора, твърде много, минаващи пред погледа ми, през ушите ми. Така ми се иска да обхвана всичко това, да го попия, да не пропусна нечие изражение, жест, глас. Да не пропусна живота. Гледайки цялата тая суматоха, се замислям за преходността. Преходните сме ние хората. Тленни сме, няма съмнение. И след нас ще продължи всичко. След мен ще продължи всичко. Безрадостна мисъл, донякъде смущаваща. Животът няма да спре, след като си отида. Замъците, паметниците и парковете ще продължат да се посещават. Хората ще продължат да са суетни и смирени, да се страхуват и рискуват, да се радват и тъгуват, както досега. Но може би това е и някаква утеха. Всичко минава. Всички ние. Всички хубави и лоши неща, които са ни се случили. И това ще мине. И другото. Неизбежно като живота. Замислям се кое остава тогава. Кое остава освен морето, звездите и

планините? И най-стабилните сгради изчезват някой ден. И най-известните улици ще бъдат забравени. Защото и те са преходни като нас. Осъзнавам, че имам подчертана нужда да намеря отговора на този въпрос. Кое е вечното, онова, което ще е винаги там?

Седнал е направо на земята, както се полага на един бездомник. А в скута му куче. Качулката на якето е нахлупена ниско над очите, но въпреки това е извърнал лице настрани и го е закрил с опакото на ръката си. За всеки случай минавам оттам три пъти в различни дни. Да не би случайно да съм го уловила в тази поза. Все така е. Закрил лице, без да поглежда към хората, оставящи му монети или просто минаващи оттам. Но здраво прегърнал кучето. Искан ми се да спра и да го попитам защо се крие. Но, разбира се, не го правя. Отминавам и сядам наблизко. Стотици хора минават оттам, улицата е известна и широка, и човешкият поток е нескончаем. А той не ги поглежда. Започвам да гадая. Срам, страх, отчаяние, безнадеждност, безразличие, отвращение. Вариантите са много. Видял е какво ли не в този живот. Просто не иска повече. Какво толкова странно, сигурно би ми казал. Не го интересуват хората с тяхната суета, забързани незнайно към какво, неспособни да спрат и да се огледат. Виждал ги е той.

Тя е мила, усмихната, внимателна. Влиза в метрото и моли без никакво смущение за помощ. После благодари и сяда. Дълго рови в чантата, докато накрая изважда слушалки за телефона си. Отчайващо омотани. Бавно, без да бърза за никъде, тя започва да ги разплита. Хипнотизирано наблюдавам как слабите ѝ пръсти се справят с кълбото. Опитват умело досущ като хирург, разплитат и най-упоритите възли. Слага слушалките в ушите и говори за кратко тихо с някого. После навярно си пуска музика. Познавам по удоволствието, изписващо се на лицето ѝ. По очите няма как да прочета. Почти затворени, невиждащи света около нея. Но пък кой знае, друг свят е този, в който живее и вижда тя. Този на

звучи, които дори не подозираме, че съществуват. На музиката.

Гледам тази жена и не виждам нито страх, нито дори тревога в спокойните ѝ черти. Гледам и мъжа от улицата, който упорито си крие лицето и виждащите си очи. Предполагам, че са такива, защото иначе не би ги крил. Няма смисъл. Гледам ги и си мисля колко са различни. И колко еднакви. Различен е начинът им на живот и куп други неща. Какво е това, което ги обединява?

Тогава виждам зелено стръкче, плахо покарало между релсите на метрото. Във възможно най-лоши условия. Тогава в метрото нахлува група жени, нахлуват като глътка свеж въздух сред сериозните унили лица на останалите, облечени в невъобразими цветни рокли и огромни шапки, смеещи се шумно и невъздържано, излъчващи живот с всяка пора. Тогава си спомням първата среща с дъщеря ми, толкова невъзможно мъничка и вечно спяща, ленива и нехаеща. Първият поглед на момченцето ми, постоянно гладно за разлика от сестра си, вкопчено в мен. Спомням си и кошмарните минути, които преживявам с всеки един от тях поотделно. Тя, отпускане се в ръцете ми след падане от люлка. Той, задушаващ се от някаква храна, неспособен да вдиша така ценния кислород с няколкомесечните си дробове. Минути, в които си безсилен да направиш каквото и да е, минути, в които осъзнаваш с цялата смазваща тежест на прозрението колко си уязвим в обичта си, колко крехък може да е човешкият живот. И колко жилав.

Тогава си отговарям на въпроса, който не ми дава мира толкова време. Въпросът за непреходното и общото между всички нас. Инстинктът за живот, разбира се.

Чайката ни е паднала

Беше по онова неопределено време между късния следобед и неизбежното смрачаване. Морето се разстилаше из дома си, както винаги, нехаещо и застинало. Безразлично дори. Бездънното чисто небе се оглеждаше в него, там, където малко по-късно щеше да наднича и луната. Плажът беше пуст, не се виждаха хора дори в далечината. Свидетели щяха да бъдат само реешките се над морето чайки. Той паркира съвсем наблизко, току до плажа. Угаси колата и за момент се загледа през предното стъкло навън. Гледаше към морето, но не виждаше нищо. Беше се върнал двайсет, не, трийсет години назад и сега беше там. В онзи уютен свят на спомени, където понякога се изкушаваше да остане за по-дълго. Където всичко изглеждаше така безгрижно и обещаващо. Идваха тук, точно на този плаж всяко лято, откакто се роди момчето им. Къщата им беше наблизко, но не идваха само заради това. Харесваше им, защото плажът беше див и хора почти не се мяркаха. Беше тихо и спокойно. Още тогава не обичаха тълпи и шумотевица. А и изгревите и залезите тук бяха най-хубави. Бяха щастливи. Малкият обожаваше водата и се научи да плува малко след като проходи. Оттогава почти не излизаше от морето. Щом порасна, започна да ходи с приятели на плажа и все по-рядко с родителите си. Веднъж още докато беше малък, дойде при баща си и го попита:

— Татко, защо толкова обичам чайките? Мога да ги гледам цял живот. А да знаеш как им завиждам.

— За какво им завиждаш?

— Ами че могат да отидат, където си пожелаят. И най-далече дори. Могат да летят, татко, представяш ли си и ние да можем.

— И къде щеше да отидеш?

— Ей там. — И без колебание прободете с пръст хоризонта, там, където се сливаха тъмното синьо на морето и по-бледото на небето.

— Синко, това не съществува. В действителност тази линия я няма. И няма как да отидеш до нея, щом я няма. Разбираш ли?

Детето го погледна объркано и натъжено, сякаш му казваше, че Дядо Коледа не съществува. Той мигом съжали за думите си, внезапно осъзнал колко жестоко прозвучаха, и се зачуди как да го утеши. Но синът му го изпревари.

— Така, както стоим с теб тук и гледаме натам към тая уж несъществуваща линия, аз я виждам. И ти я виждаш. И това стига. Не е ли така? На мен поне ми стига, татко. Мога да си идвам тук и да си я гледам колкото си искам. И така винаги ще я има.

— Ааа, разбирам — усмихнато го погледна баща му. — Ще хитруваш значи. Няма да доближаваш хоризонта, за да не изчезне. Добре си го измислил.

Разроши го по изсветлялата от слънцето коса и двамата се загледаха натам, където морето и небето се подпираха, откакто светът съществуваше та до самия му свършек. После момчето стана летец и забрави за този разговор. А те остаряха и все по-рядко идваха тук. Така, както преди не излизаше от водата, сега не слизаше от небето. Качваше се много по-нависоко от любимите чайки, прекосяваше по стотици пъти хоризонтите на свои и чужди земи и понякога се връщаше за кратко при тях. Но не го свърташе много на едно място, теглеше го все нагоре, към синьото, където обичаше да се загубва, и бързаше да замине с обещанието да си дойде пак.

Един сънлив следобед, когато тъкмо бяха легнали за ежедневната си дрямка, звънна телефонът. Никога не забрави този настойчив тревожен звън, който се запечата в паметта на клетките му и преобърна живота им. Още преди да вдигне слушалката, знаеше че нещо се е случило с детето му. Изслуша спокойно гласа отсреща, зададе няколко кратки въпроса и затвори. Отиде в другата стая, където беше жена му, вече седнала в леглото, по нощница и с разпусната коса, гледаща го с въпросителен поглед, неспособна да проговори, защото и тя вече знаеше. Седна до нея, погали я разсеяно по дългата коса, погледна я със замъглени, залутани в бездната на шока очи и ѝ каза. Чайката ни е паднала. И всичко се промени. Тъжен стана светът им отведнъж. Върнаха им го в помощна количка, с раздробен гръбнак, безчувствени крака и съзнание на невръстно дете. Жена му беше по-силна от тях двамата. Без да се отчайва и оплаква, прие съдбата такава, каквата беше. Започна да се грижи за момчето им така, както го правеше, когато беше дете. А той се срина. Косата му побеля за една нощ и не остана нито един черен косъм. Ръцете му трепереха през повечето време въпреки опитите да ги овладее, а краката му се подкосяваха в най-неподходящи моменти. Но го крепяха разговорите със сина му, когато макар и в редки моменти съзнанието и мисълта му се избистряха. Разбира се, питаше го най-простички въпроси, каквито се полагат на едно пет-шест годишно дете. Защо морето е синьо? Чайките за какво си говорят? Къде отива слънцето, като се скрие? С мъка изговаряше думите. Неистово усилие му костваше да закръгля буквите, да съшива изречения, да облече в думи онова, което го вълнува. Затова често си говореха мълчаливо, с очи и душа. С кратък жест и докосване. Но тези моменти осмисляха оставащия му живот, оцветяваха го там, където беше най-избледнял, изпълваха безсънните му нощи. Даваха му някаква утеха, че не всичко е загубено. Просто трябваше да хванат съсипания си живот и да го закръпят както могат. Сепна го една ниско прелитаща над ко-

лата чайка. Да го закърпят както могат, повтори тихо на себе си. Доколко успяваха, не можеше да каже. Спомни си за една песен от младините. „Влюбените млади търсят съвършенство. А старите се учат да съшиват скъсаните парченца и да търсят красотата в тях.“ Видя ги в далечината, една бавно движеща се точица в морето. Излезе пъргаво от колата, взе количката от багажника и я забута към брега. През това време не ги изпускаше от очи. Спря там, където водата достигаше сушата и лекичко мокреше босите му крака, и зачака. Гледаше ги как приближават, но едва-едва, сякаш почти не се движеха, толкова дълго ги чака той, слънцето зад гърба му залязваше незабелязано, но той не гледаше него, както толкова пъти преди, толкова години и толкова хиляди различни залези, минали през постепенно помръкващите му очи, безразличен и чужд на този залез сега, когато имаше да гледа нещо много по-важно. Имаше всичкото време на света, нямаше за какво да бърза. Двете самотни фигури, идващи към него, безкрайно бавно, в това застинало неподвижно море, неподвижно сякаш заради тях, да им помогне, както може, двете фигури, в които се побираше целия му живот, крепящи се една друга. А всъщност едната, крепяща другата. Но кой знае, отдалеч не се различаваше това кой кого крепи. Когато се приближиха, се видя вече съвсем ясно, че майката крепи сина, по-скоро го носи, тежестта на безпомощното му тяло легнала върху това на майката. И двамата гледаха към бащата и той ги видя да се усмихват широко, щом го съзряха и разпознаха. Нещо се скъса вътре в него, там надълбоко, където не е подозирал дори, почти го чу и усети някаква животелна топлина да се разлива по цялото му тяло. Сложиха го в количката, когато момчето го хвана за ръката.

— Татко, помниш ли чайките? Дето исках да стана като тях? — леко задъхан от морската разходка и усилието да произнесе думите, извърна глава към баща си. Баща му го погледна с внезапно помътнели очи, изненадан, че си е спомнил

онзи толкова далечен разговор, случил се сякаш в друг живот.

— Помня, момчето ми, разбира се. Ти стана като тях, знаеш ли. Като тях стана — повтори настойчиво той.

— А че исках винаги да виждам оная линия ей там, помниш ли? — с хитра усмивка го стрелна порасналото му дете.

— Ами ето, тя е там, както ти казах, татко. Чакала ме е.

А точно зад тях се простираше най-прекрасният хоризонт над морската шир, който някога бяха виждали. Другият им единствен свидетел.

P.S. Посвещавам този разказ на онази паднала чайка, която видях веднъж на един малък остров, на един пуст плаж, прикрепяна от майка си, чакани от бащата да ги прибере къщи.

Знаш, че ме гледаш

Мислеше си за контрола. За това, че се стремим да запазим и съхраним нещата, които ни заобикалят, а и самите себе си непокътнати. За другите не беше сигурен, просто имаше някакви повърхностни наблюдения, но за него нямаше никакво съмнение. Тази мания за ред и чистота, всяко нещо да е на мястото си, това тичане всяка сутрин, често и вечер, упражнения във всяка свободна минута. И, разбира се, задоволството от резултата — слабо жилаво тяло без нито грам мазнина. Но изпитваше един натрапчив страх, от оня, от който не можеш да избягаш, че времето ще надделее. Ще победи усилията му да го спре на пауза, ще го смаже в крайна сметка и ще му се присмее. А той не просто ще е уморен и безвъзвратно остарял, но и ще се чувства като най-големия глупак. Прецакан от нещо, което дори не може да пипне. Нещо без материя, цвят, вкус и мирис, а всъщност най-големият му кошмар. Не беше ли предопределен резултатът от самото начало, още преди трийсет и четири години, когато се беше родил в един мрачен септемврийски ден, в болница, подобна на тази и не по-малко мрачна от нея. Всичко това му приличаше на очакване. На едно такова самотно чакане да бъде намерен. И трябваше да бъде в перфектна форма. Да не би тя да се откаже, когато го види. Тези, които искат да ги намерят, стоят пред огледалото и се полизат. Така си мислеше той. Когато вече си намерен, не забелязваш и дори се гордееш с белезите си. Тогава счупените неща, особено тия по теб и в теб, не са загуба, а спомени, имащи свойството да топлят. Стоеше прав в коридора на болницата и докато чакаше резултатите, гледайки разсеяно

през прозореца навън, си спомни за най-хубавото нещо, което беше виждал в живота си. Нея.

Един от съучениците му и най-добър приятел ставаше на осем и го покани у тях. Живееха в просторна къща с двор и празненството щеше да е навън. Както се очакваше, се събраха десетина момчета, без ни едно момиче, и игрите започнаха. Купища храна, музика, чист въздух и приятелите му, какво повече можеше да иска за един чудесно прекаран детски рожден ден. Винаги е бил стеснителен и мълчалив, но сред най-близките си другари се отпускате и забавляваше искрено. Баща му беше напипал тая негова никому ненужна, според думите му, срамежливост и реши да я изкорени категорично. Когато усетеше, че се притеснява да каже или направи нещо, той настояваше да каже или направи точно това. Без алтернатива. Имаше собствени убеждения за това как най-успешно се отглежда и възпитава едно момче и ни най-малко не се съмняваше в методите си. Ужасно изморени, със залепнали кичури коса и все още задъхани от игрите на индианци, седнаха в трапезарията на къщата, нетърпеливи да видят тортата. Вратата се отвори и десет чифта очи погледнаха в тази посока, проточили шии от очакване. Не беше тортата. А едно момиче. Изглеждаше две-три години по-голямо от тях. Тъмна коса, хваната на опашка, сърцевидно лице, изписани устни, памучна бяла риза с къс ръкав, шарена пола точно до коленете и къси бели чорапи. Без обици или друга дрънкулка, с каквито обикновено се накичваха момчетата на неговата възраст. Най-черните очи, по-тъмни и от беззвездна нощ. А като погледна в тях, усети, че пропада в кладенец без дъно. Имаше сериозен поглед, непривичен за възрастта му. Откъде се взе това нещо, си мислеше удивен и защо сърцето му заби така силно. А тортата му се отяде. Разбира се, момичета беше виждал и преди, но това беше нещо друго. Тя ги погледна пренебрежително и някак надменно дори без да каже нито дума, приближи се до масата и понеже той беше в самия край на пейката, седна до него. Зае

се мълчаливо с парчето торта пред себе си и той с мъка отмести поглед от нея, да не го види тя. Очевидно методите на баща му все още не даваха резултат. Другите момчета се разшумяха отново, нападайки чиниите пред себе си, сякаш нищо не се бе случило, и сред всеобщата гълчава той се зачуди дали не му се беше привидяло само на него. Но нямаше нужда да поглежда вдясно от себе си, за да разсее обзелите го подозрения. Усещаше присъствието ѝ с всичките си сетива. Още докато сядаше до него, той лекичко подуши въздуха. Вече не беше същият. Беше друг. Миришеше на мокра трева, мед и горска пътека едновременно. И на котки. Както после разбра, тя обожавала котки и непрекъснато ги прегръщала и си играела с тях. По едно време я стрелна бързо с поглед, без тя да го види, докато беше заета с тортата, и забеляза острите ѝ колене, долепени плътно едно до друго, подали се изпод полата. Много години след това щеше да ги търси къде ли не по света. Имаше слаби като клечици ръце с дълги тънки пръсти на пианистка, които в този момент грациозно държаха вилицата и от време на време обгръщаха чашата със сока. Лактите ѝ бяха също невъобразимо остри и току го докосваше с левия, досущ като допир на пеперудени криле. Тъкмо когато си мислеше, че може да остане там, на онази пейка, завинаги и да я слуша как яде, диша и ухае, тя се обърна към него с един присмехулен поглед в тъмните очи и някак между другото му каза:

— Знам, че ме гледаш. Не си прави труда да се криеш.

Имаше нисък плътен глас с вкус на сметанова торта и малинов сок. От сока устните ѝ бяха станали още по-невъзможно червени. Точно като лицето му в този момент. Не знаеше какво да отговори. Беше хванат на местопрестъплението. А и тя не го питаше. Тя констатираше и това сякаш изобщо не я касаше. Най-спокойно си довърши тортата, бавно изпи последните глътки сок, избърса си устата внимателно със салфетката и си тръгна. Без повече да го погледне, без да каже и думичка на никого в стаята, без той да може да

й отвърне подобаващо, тя си отиде, откъдето и да беше дошла. Нещо на света се беше променило. После разбра, че е братовчедка на приятеля му, рожденика. Дете на разделени родители, често гостуваше в къщата им. Как не я беше срещал досега? От този ден нататък все си намираще повод да ходи у приятеля си, да му помага в домашните, за игри и каквото и да е само да я види отново. Представяше си как ще събере смелост и ще я заговори. Ще я покани да излязат, само те двамата. Ще я заведе в единственото кафене в селото и ще ѝ купи малинов сок. Няколко сока, за да я гледа как хваща чашата с тънките си пръстчета и с полуотворена уста отпива от наклонената чаша. Ще си говорят за каквото тя пожелае или пък ще мълчат. И това ще му стига. Може да ѝ каже за мечтата му. Летенето. Ще се наведе към нея, за да вдъхне отново онова уханье на гора, и ще ѝ прошепне, че копнее да лети като птиците. Като орлите. На най-високото, над всичко и най-далече. И ако някой ден успее, кой знае, може да вземе и нея, стига тя да иска. Но не я видя повече. Беше изчезнала, така както се беше появила, като че ли завинаги. Сякаш никога не я е имало. И приятелят му мълчеше по въпроса. Отиде да учи далече от тук и остана, след като завърши. Колко пъти е вървял по някой тротоар и е виждал тъмна коса, вързана на опашка, тънко вратле и остри рамене, и нещо отдавна забравено започваше да се блъска в гърлото и корема му. Видяха се отново на сватбата на приятеля му. Точно след двайсет и пет години от единствената им среща като деца. Предполагаше, че тя ще е там, но когато съзря профила ѝ, се изненада от биещото си до полуда, сърце, блъскащо се в гърдите му точно по същия начин като в онзи далечен летен ден преди толкова години. Видя я в полугръб, докато си вземаше чаша с питие, след като приключи церемонията. Висока, със съвсем къса до ушите коса, иначе същите слабички ръце, които му внушаваха желание да закриля, същото смугло лице с най-тъмните очи и когато вдигна поглед към него, застанал на пътя ѝ, видя нещо ново в тях. Умо-

ра. Надменността се беше изпарила. Досущ като срамежливостта му.

— Гледам те. И не възнамерявам да се крия — проговори първи той.

Тя се усмихна и в този момент той осъзна, че за първи път вижда усмивката ѝ. С две съкрушаващи трапчинки, тъмното на очите, стоплено и все така дълбоко, изострените от годините, черти, за един кратък миг смекчени. Ужасно му се прииска да я прегърне, но остана на мястото си. И по дяволите, затрепераха му ръцете, та ги скри в джобовете си.

— Мълчаливото малко момченце, в края на пейката, което крадешком ме зяпаше.

— Все още не обичам да говоря и все така си зяпам.

— Само дето момченцето вече е голямо — усмихна се кротко пак тя.

Останалата част от вечерта я прекараха в една беседка, встрани от шумотевицата и останалите гости, седнали един до друг, без да се докосват, говорещи, мълчащи и пак говорещи, да наваксват пропуснатото време. Отложено поради неведомите пътища на съдбата. Накрая, когато трябваше да си тръгва, понеже на другия ден имаше полет, а не знаеше как ще си тръгне от тук, как ще стане от тази беседка и дали ще го издържат изтръпналите му крака, как ще се договори със сърцето си, което вече го болеше от предстоящата ѝ липса още преди да я няма, как ще измине невъзможния път от това пораснало момиче до хотелската си стая, а утре ще трябва да управлява самолет, както и в следващите си години и най-вече да живее без нея, той я погледна в очите, потъна за сетен път в тези бездънни кладенци и ѝ каза:

— Толкова много навярно не съм говорил за целия си живот досега, а не успях да ти кажа най-важното. Утре заминавам, но ти предлагам да се видим тук, на това място, след точно една година. По залез слънце.

— За да ми го кажеш тогава? — слисана го погледна тя.

— За да повярваш, като ти го кажа тогава. И за да те черпя един малинов сок. От дете ми е мечта. — Ухили се като хлапак, хванат да прави пакост.

Съгласи се. Той замина и цяла година живя с мисълта, че сякаш вече е намерен, неуморно продължаващ да тича и тренира, да подрежда всичко в себе си и около себе си, да се надпреварва с времето и да уговаря съдбата. Понякога се събуждаше нощем, облян в ледена пот, зъзнец от ужас пред нещо неопределено, нещо по-голямо от живота, безименно такова, дете се крие и все не може да му види лицето, нито да пипне, но по-реално, осезаемо и плътно от мокрия чаршаф, омотан по тялото му.

Малко по-късно стоеше отново в коридора на болницата, току-що излязъл от лекарския кабинет с изследванията в ръка и подкосени крака, залутан и объркан из лабиринтите на страха и болката.

— Все още виждате добре, макар и с тези бели петна, които сам споменавате, че виждате. Те бързо ще се увеличават и ще се появят и черни. Докато накрая... — докторът замълча красноречиво, след като му беше обяснявал един час диагнозата и пътя на болестта.

— Няма да мога да летя с нея — помисли си на глас замаян.

— Моля? Да летите? Да, със сигурност ще трябва да преустановите това веднага.

На следващия ден беше уговорената им среща в онази беседка отпреди година, но той се прибра от болницата право къщи, пригответи си малко багаж и отиде на морето. Нае една къща до самия плаж, където реши да остане, докато съвсем не можеше да вижда разкриващата се великолепна гледка пред себе си. Трябваше да запамети разликата в синьото на морето и небето, невъздържаните избухвания на изгрева и кротката тъга на залеза, лунната пътека, приканваща го да се разходи по нея.

На нея ѝ изпрати бял плик с едно малко листче в него. Ти си най-хубавото нещо, което съм виждал в живота си. Само това ѝ написа. И приключи с очакването. По-сам и изгубен никога не беше се чувствал, както сега. Един късен следобед, две години по-късно, седеше на пейката пред къщата срещу морето, заслушан в шумоленето на дърветата над главата си. Беше решил да остане тук, дето животът му минаваше като сянка, напълно попаднал в капана на мрака. Кой беше казал, че само глупакът може да е самотен? А слепият глупак? Лятото си отиваше, за да отстъпи място на есента, и той съвсем отчетливо чуваше как бавно и меко падат листата, навярно пожълтели, поаленели преди неизбежното гниене. Представяше си последния им танц, кратък, но запомнящ се, непреодолимо привлечени от топлата земя.

— Дължиш ми един малинов сок — сепна го забравен глас от миналото. — Ти не дойде.

Кроткият укор го срязва директно вляво под гърдите. Бързо се окопоти от изненадата и вдигна глава по посока на познатото ухание.

— Защото нямаше да мога да те видя — усмихна се отчаяно той.

— Не мога да имам деца.

— Не мога вече да летя.

— Сутрин като стана, съм ужасно кисела.

— Ще внимавам тогава да не те будя. Няма да мога да те виждам — допълни глухо той.

— Ще ти описвам как изглеждам всеки ден.

— Няма да виждам кльощавите ти крака.

— Ще се постарая да ги усещаш.

— Нито пък усмивката ти.

— Обещавам ти, че ще я чуваш.

— Няма... — тя сложи пръст на устните му, наведе се и го целуна по слепите очи, едно след друго, като допир на пеперудени криле.

Имаше същия мирис на гора и мед. Дорева му се.

— Ще ме виждаш. Ще ме виждаш, чуваш ли? И аз теб. Видя ме преди толкова години. Когато не виждах нищо, заета със собственото си объркано детство. Намерих те и никъде няма да ходя.

Не беше ли дяволски ироничен тоя живот? Но пък след като те нокаутира, не намира ли най-подходящия начин да те приласкае и утеши, мислеше си по-късно той, докато я слушаше как спи в леглото, къщата и съдбата му.

СЪДЪРЖАНИЕ

Приказки за живеене — <i>Владимир Шумелов</i>	5
Диван	11
Корени	14
Два	19
Място само за един	20
Майка	22
Тефтери	27
Сто години	31
По малко	34
Остров	37
Криеница	40
Забравяме	44
Въпроси	46
Щастие	48
Топка	52
Среща	55
Принцеса	57
Доза	61
... ..	64
Коледна приказка	66
Забрава	70
Изгреви	77
Аз съм с теб	81
Нищо	85
Сестри	88
Туристи	91
Ahimsa	94
Момичета	97
Обещания	101
Временно	105

Намерен	108
Луна	113
Търся.....	116
Изход	120
Котка.....	122
Воин.....	125
Спомени	129
Безсъние	133
Спусъци	137
Скочи.....	140
Инстинкт	143
Забравените	148
Приказки за разказване	150
Най-хубавата симфония.....	153
Търпение	157
Онова, което винаги ще е там	162
Чайката ни е паднала	165
Знам, че ме гледаш	170

Дияна Тончева
Онова, което винаги ще е там
българска, първо издание

Редактор *Владимир Шумелов*
Художник на корицата *Силвия Калоянова*
Технически редактор *Петя Каранешева*
Компютърен дизайн *Стефан Караиванов*
Коректор *Пепа Събева*

Формат 90/100/16
Печатни коли 11,25
ISBN 978-954-736-246-8

Издателство ● ПИК ●
Печатница ● Фабер ● Велико Търново